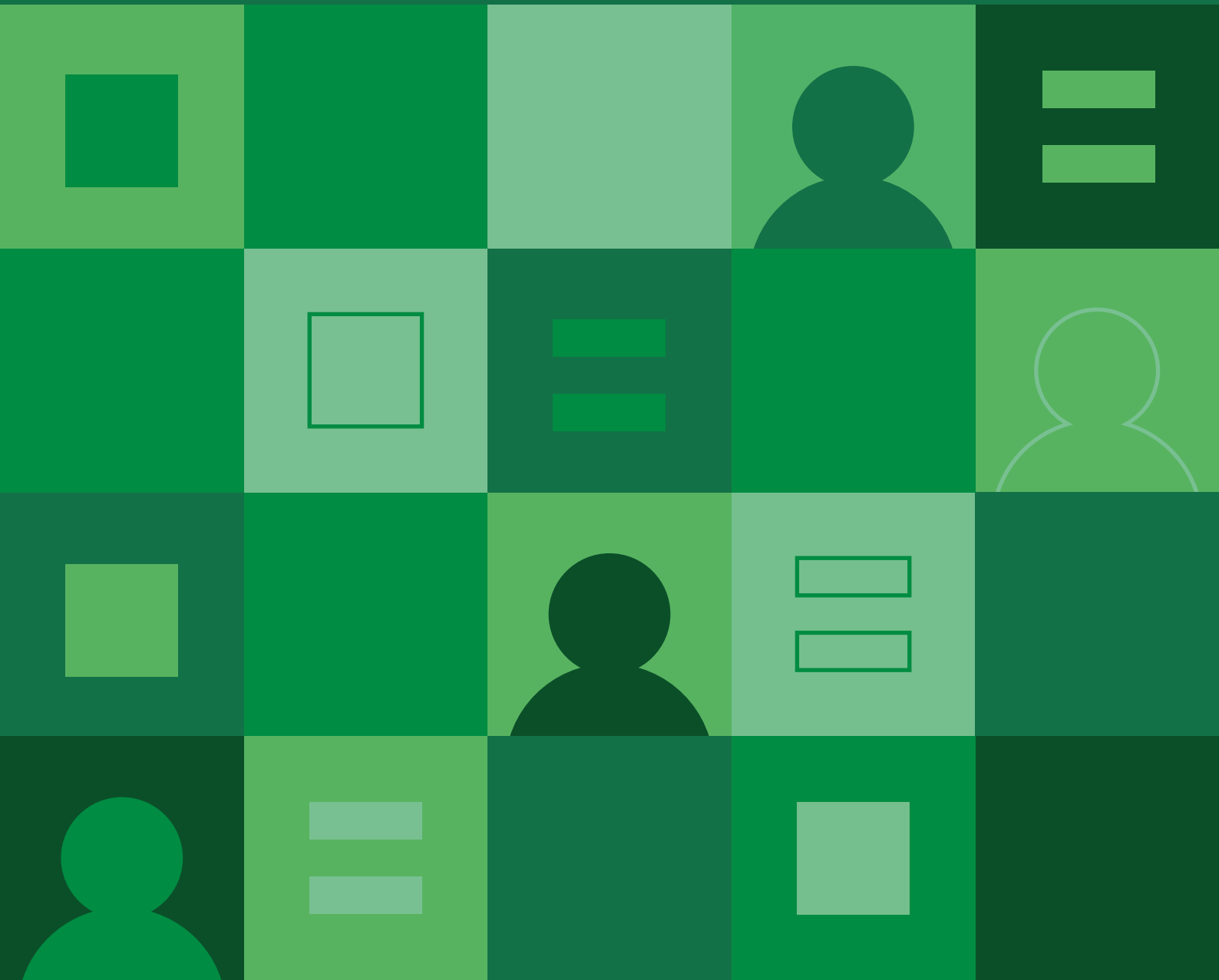

ОГЛЯД МІЖНАРОДНИХ ПРАКТИК У СФЕРІ РЕІНТЕГРАЦІЇ ВЕТЕРАНІВ І ВЕТЕРАНОК:

МІРКУВАННЯ ЩОДО ВОЄННОГО
ТА ПОВОЄННОГО КОНТЕКСТУ УКРАЇНИ

Зміст

Акроніми	4
Список термінів	5
1. Звіт про виконання	7
2. Вступ	11
2.1. Інформація про контекст	12
2.2. Підтримка дослідження з боку ПРООН Україна	14
2.3. Цілі та методика дослідження	14
3. Підходи до реінтеграції: порівняльний аналіз	17
3.1. Визначення поняття та визначення статусу	18
3.2. Демографія	23
3.3. Національне законодавство, політика та планування	26
3.4. Установи та структури	29
3.5. Пільги, послуги й моделі надання послуг	33
3.5.1. Охорона здоров'я	33
3.5.2. Пенсії та інші фінансові виплати	37
3.5.3. Освіта, навчання та працевлаштування	38
3.5.4. Житло	39
3.5.5. Ширші уроки й коментарі	39
3.6. Гендер	42
3.7. Групи зацікавлених сторін	43
3.8. Зовнішні партнери	45
3.9. Стратегії інформування та адвокації	46
3.10. Ресурси	47
3.11. Визнання і вшанування	50
4. Надання послуг за принципом «єдиного вікна» або схожих моделей	52
5. Інші питання	55
5.1. Управління зброєю та боеприпасами / Протимінна діяльність	56
5.2. Зв'язок з управлінням сектором безпеки	57
Додаток 1. Таблиці з аналізом країн	59
A1.1. Австралія	60
A1.2. Хорватія	66
A1.3. Франція	71
A1.4. Німеччина	76
A1.5. Ізраїль	80
A1.6. Польща	84
A1.7. Сполучене Королівство	90
A1.8. Сполучені Штати Америки	96

Акроніми ■

АТО	Антитерористична операція
ЄС	Європейський Союз
КСРДР	Комплексні стандарти щодо роззброєння, демобілізації та реінтеграції
МО	Міністерство оборони
МОМ	Міжнародна організація з міграції
МСП	Міністерство соціальної політики
ООС	Операція об'єднаних сил
НАТО	Організація Північноатлантичного договору
НСЗУ	Національна служба здоров'я України
НУО	Неурядова організація
ПРООН	Програма розвитку ООН
РДР	Роззброєння, демобілізація та реінтеграція
ТГ	Територіальні громади
ОСНА	Офіс із координації гуманітарних питань
UNRRP	Програма ООН із відновлення та розбудови миру
WAM	Управління зброєю та боєприпасами

Дослідження проведене за сприяння Програми розвитку ООН (ПРООН) в Україні та за фінансової підтримки Європейського Союзу в межах Програми ООН із відновлення та розбудови миру.

Автор: **Джон Грехем Керрінгтон**, міжнародний консультант із питань реінтеграції учасників бойових дій.

Думки, зауваження, висновки та рекомендації, викладені у цьому документі, належать виключно його авторам та не обов'язково відображають погляди ПРООН, ООН, ЄС чи інших міжнародних партнерів.

Програму ООН із відновлення та розбудови миру реалізують чотири агентства ООН: Програма розвитку ООН (ПРООН), Структура ООН із питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок (ООН Жінки), Фонд ООН у галузі народонаселення (UNFPA) і Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (ФАО).

Програму підтримують дванадцять міжнародних партнерів: Європейський Союз (ЄС), Європейський інвестиційний банк (ЄІБ), Посольство США в Україні, а також уряди Данії, Канади, Нідерландів, Німеччини, Норвегії, Польщі, Швейцарії, Швеції та Японії.

Список термінів ■

Перехід від військової кар'єри до цивільного життя. Термін описує зміну статусу з військовослужбовця/-иці на цивільну особу, перехід від служби до статусу колишнього учасника бойових дій або військовослужбовця/-иці у відставці. Для багатьох людей це — складний досвід. Саме тому у збройних силах нині часто застосовують окрему політику та програми, щоб підтримати процес переходу.

Порівняльний аналіз. Термін описує процес порівняння, виявлення спільних і відмінних рис. У контексті цього звіту він стосується насамперед визначення й перевірки спільних і відмінних рис у процесах, пов'язаних із реінтеграцією учасників бойових дій.

Роззброєння. «Роззброєння — це збір, документування, контроль і знешкодження стрілецької зброї, боєприпасів, вибухівки, легкого та важкого озброєння учасників бойових дій, а часто й цивільного населення. Роззброєння також охоплює розроблення програм відповідального управління зброєю» (Генеральний Секретар, записка для Генеральної Асамблеї, А/С.5/59/31, травень 2005 року).

Демобілізація. «Демобілізація — це офіційне та контрольоване звільнення активних учасників бойових дій зі збройних сил або інших збройних груп. Перший етап демобілізації може стосуватися роботи з окремими учасниками бойових дій у тимчасових центрах, роботи зі скупченням військ у місцях розквартирування, таборах, збірних районах або казармах. Другий етап демобілізації передбачає комплексну підтримку демобілізованих осіб і називається повторне введення» (Генеральний Секретар, записка для Генеральної Асамблеї, А/С.5/59/31, травень 2005 року).

ICRS (система інформування, консультування та перенаправлення): система інформування, консультування та перенаправлення (за визначенням Міжвідомчої робочої групи ООН із питань роззброєння, демобілізації та реінтеграції) — це механізм або процес надання життєво важливої інформації та орієнтації «колишнім учасникам бойових дій» під час підготовки до повернення до цивільного життя. Зазвичай рекомендують розпочинати цей процес якомога раніше, під час демобілізації, і продовжувати його в тій чи іншій формі упродовж реінтеграції. Хоча акцент системи інформування, консультування та перенаправлення часто на економічній реінтеграції, її також можна використовувати для того, щоб створювати карти провайдерів послуг і перенаправляти людей для отримання інших видів послуг.

Державні послуги. Це будь-яка послуга, спрямована на забезпечення конкретних потреб членів усієї громади або групи. Державні послуги надають людям у межах юрисдикції держави; їх можуть надавати безпосередньо державні організації або приватний сектор чи інші організації, наприклад, неурядові організації (НУО) коштом державного фінансування. Навіть якщо державні послуги не надає та не фінансує держава, вони підлягають чіткому регулюванню з боку держави щодо дотримання стандартів та обсягів.

Реінтеграція. «Реінтеграція — це процес надання цивільного статусу колишнім учасникам бойових дій і забезпечення їхнього сталого працевлаштування та доходу. Реінтеграція — це соціально-економічний процес із відкритими часовими межами, який зазвичай відбувається у громадах на місцевому рівні. Він є частиною загального розвитку країни та відповідальності держави й часто вимагає довгострокової зовнішньої допомоги» (Генеральний Секретар, записка для Генеральної Асамблеї, А/С.5/59/31, травень 2005 року).

Універсальне забезпечення чи доступ. Цей термін часто використовують стосовно державних послуг чи мереж соціального захисту. Йдеться про послугу, доступну всім особам у межах певної юрисдикції — зазвичай безоплатно або на умовах дотації — лише на підставі громадянства. Це відрізняється від цільового доступу, коли послугу або підтримку надають лише окремій підгрупі населення.

1.

**Звіт про
виконання**

1. Звіт про виконання ■

Низка досліджень за період із 2014 по 2022 рік вказує на те, що ветерани/-ки в Україні зазнавали численних труднощів під час повернення до цивільного життя, зокрема відчуття ізоляції та несправедливого ставлення. Оскільки серед них більше людей з інвалідністю, це також впливало на їхній фізичний і психічний стан, змогу забезпечувати себе й ефективно реінтегруватися в суспільство. Попри масштабну підтримку з боку держави та пільги «на папері», чимало повідомлень свідчать: насправді ветеранам/-кам складно було отримати послуги, тому вони іноді почувалися вразливими й відчували, що влада байдужа до їхніх проблем.

Від початку повномасштабного вторгнення Росії в лютому 2022 року кількість осіб, які перебувають на службі, обороняючи державу, різко зросла. Тож можна припустити, що потреби учасників/-ць бойових дій також дуже суттєво зросли. Водночас війна зумовила серйозні гуманітарні труднощі для населення загалом, оскільки забрала багато життів, призвела до масових руйнувань майна та інфраструктури, а також масового переміщення населення.

Хоча війна триває, важливо вже нині замислитися над тим, як надаватимуть підтримку великій кількості ветеранів/-ок, коли вони реінтегруватимуться в суспільство. Це може стати серйозною проблемою за наявності гуманітарних потреб і викликів, пов'язаних із відбудовою загалом. Водночас важливо відзначити, що учасники/-ці бойових дій можуть відіграти важливу роль у відновленні та відбудові, якщо їхні навички та досвід використати правильно. У межах процесу забезпечення структурованої та сталої реінтеграції ПРООН домовилася з Міністерством у справах ветеранів України (далі — Мінветеранів) про проведення дослідження, спрямованого на: (а) консолідацію передової практики щодо реінтеграції колишніх учасників/-ць бойових дій в аналогічних контекстах; (б) засвоєння уроків ширшого міжнародного досвіду.

Цей документ охоплює результати такого дослідження. Короткий вступ окреслює контекст і методи дослідження, а основний текст — низку ключових тем, визначених для аналізу. Вони наведені в таблиці нижче.

Таблиця 1. Ключові теми, визначені для аналізу

Ключові теми	Обґрунтування	Посилання на розділ і сторінку
Визначення поняття «ветеран» і статусу ветерана	Дослідження визначення поняття «ветеран» і визначення статусу в різних контекстах, а також питання, які при цьому виникають.	Розділ 3.1 Сторінка 18
Демографія	Порівняння базових демографічних даних про групи ветеранів/-ок, зокрема у порівнянні з усім населенням загалом і, де це можливо, поділ за статтю тощо.	Розділ 3.2 Сторінка 23
Національне законодавство, політика і планування	Визначення підходів до національного законодавства, яке стосується реінтеграції та ветеранів/-ок.	Розділ 3.3 Сторінка 26
Установи та структури	Дослідження установ, залучених і до формування політики, і до операційної підтримки в контекстах різних країн.	Розділ 3.4 Сторінка 29
Пільги та послуги	Визначення переліку та видів послуг і підтримки, які надають у різних контекстах, зокрема обговорення питань, пов'язаних із переходом від військової кар'єри до цивільного життя, пенсій і послуг для вразливих груп, а також моделей і підходів до надання послуг.	Розділ 3.5 Сторінка 33
Гендер	Дослідження гендерних питань, пов'язаних із процесами реінтеграції — відмінність у досвіді чоловіків і жінок у різних контекстах.	Розділ 3.6 Сторінка 42
Групи зацікавлених сторін	Визначення підходів до аналізу зацікавлених сторін і залучення різних груп, які стосуються реінтеграції.	Розділ 3.7 Сторінка 43
Зовнішні партнери	Роль зовнішніх партнерів у підтримці реінтеграції — виклики та можливості.	Розділ 3.8 Сторінка 45
Стратегії інформування та адвокації	Аналіз важливості стратегій інформування, комунікації та їхнього застосування до різних груп.	Розділ 3.9 Сторінка 46
Ресурси	Визначення моментів, пов'язаних із ресурсами, і труднощів, які зазвичай асоціюються з цим питанням у короткостроковому та довгостроковому контекстах.	Розділ 3.10 Сторінка 47
Визнання і вшанування	Дослідження різних підходів здійснення заходів ушанування, вплив різних підходів — зокрема труднощів, пов'язаних із питаннями вшанування.	Розділ 3.11 Сторінка 50

> **Таблиця 1.** Ключові теми, визначені для аналізу

Ключові теми	Обґрунтування	Посилання на розділ і сторінку
Центри «єдиного вікна» та система інформування, консультування та перенаправлення	Обговорення надання послуг на місцевому рівні, зокрема за принципом «єдиного вікна» й підходу, який базується на системі інформування, консультування та перенаправлення.	Розділ 4 Сторінка 52
Управління зброєю і боєприпасами	Визначення труднощів і зв'язку з реінтеграцією — у контексті України.	Розділ 5.1 Сторінка 56
Реформування сектору безпеки	Синергія між реформуванням сектору безпеки та реінтеграцією, а також роззброєння, демобілізація та реінтеграція (далі — РДР) у ширшому плані, засвоєні уроки та їхня важливість у контексті України.	Розділ 5.2 Сторінка 57

Підсумкові таблиці наприкінці кожного підрозділу окреслюють ключові моменти та потенційний підтекст для формування політики, а також її практичну реалізацію в контексті України.

У Додатку 1 наведені деталізовані таблиці з аналізом за країнами, які вибрали для огляду. Це — Австралія, Хорватія, Франція, Німеччина, Ізраїль, Польща, Швеція, Швейцарія, Сполучене Королівство та США.

Доповненням до цього звіту стане його скорочена версія з підсумком результатів і ключовими підсумковими таблицями.

2.

Вступ

2. Вступ ■

2.1. Інформація про контекст

Навіть до початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року збройний конфлікт на сході України вже мав руйнівний вплив на громади й забрав багато життів і засобів для існування. До 2022 року процес переселення зі сходу України відбувався хвилями — залежно від інтенсивності бойових дій. Наприкінці 2021 року кількість переміщених осіб склала 854,000¹. 2020 року економічні витрати на відбудову на Донбасі оцінювали у 21,7 мільярда доларів США².

2014 року до «антитерористичної операції» (АТО³), окрім регулярних збройних сил, долучилися чимало добровольців. На початку 2022 року, за підрахунками Мінветеранів, 439 999 осіб були залучені до служби на сході України, з них 24 095 — жінки (5,47 %)⁴.

Низка досліджень, проведених за період 2014–2022 рр., вказує на те, що ветерани/-ки стикаються з певними проблемами, коли повертаються до цивільного життя. Серед них — відчуття ізольованості й несправедливого ставлення. А ще інвалідність, яка впливає на здоров'я і на здатність заробляти собі на життя. Хоча деякі ветерани/-ки й повідомляють, що їхні стосунки з іншими після повернення покращилися, однак рівень емоційного навантаження — високий. Дехто зазначає, що їх «поглинув досвід перебування в зоні бойових дій», і це вплинуло на їхні взаємини. Окрім того, багатьом складно отримати доступ до послуг, і вони відчують, що органи влади байдужі до їхнього непростого становища^{5, 6}.

Оскільки кількість ветеранів/-ок зростала, надавати послуги стало дедалі важче, зокрема на тих територіях, де бракувало окремих структур і підтримки для ветеранів/-ок, та ще й на тлі ширших масштабних структурних реформ у сфері надання послуг у ключових секторах. Реагуючи на визнану потребу надання ефективнішої підтримки ветеранам, 2018 року створили Міністерство у справах ветеранів (Мінветеранів), щоб розробити й реалізувати політику щодо ветеранів/-ок, а також забезпечити їм належну увагу й підтримку. Це передбачає координацію і роботу з низкою інших профільних міністерств та організацій, які надають підтримку ветеранам/-кам, працюючи у складному контексті для надання послуг.

1 Дані Центру моніторингу внутрішніх переміщень, 2021 р.

2 Економічні виклики та вартість реінтеграції Донбасу в Україну, Віденський інститут міжнародних економічних досліджень, 2020 р.

3 Після 2018 АТО називають «Операцією об'єднаних сил»

4 Реінтеграція ветеранів в Україні. Національне опитування МОМ, 2022 р.

5 Життя після конфлікту: опитування щодо соціально-демографічних та соціально-економічних характеристик ветеранів конфлікту на сході України та їхніх сімей, МОМ 2020 р.

6 Реінтеграція ветеранів в Україні. Національне опитування МОМ, 2022 р.

З моменту повномасштабного вторгнення в лютому 2022 року кількість осіб, які захищають країну, різко зросла. Хоча точних цифр поки що немає, можна очікувати, що кількість ветеранів/-ок із травмами внаслідок війни буде експонентно зростати, як і кількість сімей, які втратили членів сім'ї під час бойових дій і потребують підтримки⁷. Водночас війна спричинила масштабні гуманітарні проблеми для населення загалом у зв'язку з масовими руйнуваннями майна та інфраструктури, а також масовим переміщенням населення. За оцінками, станом на початок вересня 2022 року понад 6,9 мільйона осіб були внутрішньо переміщеними, а 7,2 мільйона українців стали біженцями (близько 32 % всього населення)⁸.

Хоча війна триває, важливо нині подумати, яку кількість ветеранів/-ок потрібно буде підтримувати у процесі реінтеграції, на тлі масштабних гуманітарних потреб і викликів процесу відбудови загалом. Водночас важливо зазначити, що ветерани/-ки можуть відіграти значну роль в ініціативах, спрямованих на відновлення та відбудову, якщо їхні навички й досвід скерувати у потрібному напрямку. Реінтеграція — це процес, за допомогою якого учасники/-ці бойових дій отримують цивільний статус і стає працевлаштування та дохід. Це, по суті, соціально-економічний процес із відкритими часовими межами.

Чому реінтеграція важлива?

Реінтеграція — це важлива частина надання допомоги в розбудові та підтримці миру, а також забезпеченні соціальної згуртованості. Це процес, який характеризується соціальним, економічним, політичним і безпековим виміром. Підтримка може надаватися таким чином, щоб вирішувати різні елементи процесу реінтеграції, починаючи від соціально-економічних викликів і завершуючи психосоціальними аспектами. Підтримка також може надаватися для пом'якшення чинників дестабілізації, зокрема соціального виключення та стигматизації, зловживання алкоголем і наркотиками, інших фізичних психосоціальних травм, позбавлення політичних прав, відчуття непевності. Важливо зазначити, що реінтеграція впливає на ширшу відбудову та миротворчу діяльність і сама зазнає їхнього впливу. Тож потрібно, щоб її процеси узгоджувалися з ширшими рамками та програмами, стаючи їхньою частиною.

(Адаптовано з Модуля 2.40 Стандартів РДР ООН: Реінтеграція як частина підтримки миру)

Важливість забезпечення ефективного процесу реінтеграції визнає Мінветеранів, яке попросило надати йому допомогу в розробленні її планів підтримки та висловило зацікавлення у вивченні порівняльного досвіду інших країн.

⁷ В інтерв'ю Newstax 1 червня 2022 року Президент Зеленський зазначив, що кожного дня гине 60–100 солдатів, а 500 зазнає поранень

⁸ Джерело — дані Центру моніторингу внутрішніх переміщень (IDMC) і УВКБ ООН

2.2. Підтримка дослідження з боку ПРООН в Україні

Програма розвитку ООН (ПРООН) була представлена на сході України на територіях, які постраждали від збройного конфлікту, у форматі Програми ООН із відновлення та розбудови миру, спрямованої на потреби цільових областей і територій, які постраждали від збройного конфлікту на сході України з 2015 року. Після початку повномасштабної війни в лютому 2022 року ПРООН продовжує надавати підтримку громадам, які розташовані поруч із лінією фронту, які також приймають внутрішньо переміщених осіб і підтримують переміщені органи влади, місцеві органи влади та партнерів із громадянського суспільства.

Програмні ініціативи ПРООН спрямовані на покращення можливостей реінтеграції учасників/-ць бойових дій, зокрема забезпечення сталого працевлаштування та доходу, а також адаптацію до цивільного життя шляхом підтримки з боку громади. Навіть попри те, що реінтеграція переважно відбувається у громадах, на місцевому рівні, вона залежить від загальної політики та програм, які реалізуються на регіональному та національному рівні.

У контексті співпраці ПРООН із Мінветеранів доручили провести дослідження, спрямоване на консолідацію міжнародних практик реінтеграції ветеранів/-ок. Це допоможе розробити краще структуровані та сталі механізми реінтеграції на місцевому та регіональному рівні напередодні очікуваного посилення навантаження.

2.3. Цілі та методика дослідження

Як частина процесу створення структурованої та сталої системи реінтеграції ПРООН погодила з Мінветеранів проведення цього дослідження, спрямованого на те, щоб:

- i) консолідувати передові практики реінтеграції учасників/-ць бойових дій в аналогічних контекстах;
- ii) підтримати в роботі місцевого консультанта, який розробляє моделі надання послуг та інформаційного консультування для учасників бойових дій в Україні.

Обґрунтування ідеї дослідження та огляду передової практики, а також засвоєних уроків з інших країн базувалося на визнанні того, що реінтеграція учасників/-ць бойових дій здійснювалася в багатьох різних контекстах упродовж значного часу. І що хоча кожна ситуація та контекст унікальні, однак огляд отриманого досвіду може стати у пригоді й допомогти розробити такі політики та практики в Україні, щоб краще розв'язувати проблеми та задовольняти потреби учасників/-ць бойових дій.

Підходи та методи, які використовувалися, розроблені на основі розширеного обговорення з Мінветеранів; вони окреслені в таблиці вище. Зокрема, це обговорення вибірки країн для проведення окремого аналізу, обговорення тем, які пов'язані з реінтеграцією ветеранів/-ок і які слід дослідити глибше. Зокрема, Мінветеранів зацікавилось оглядом досвіду інших

європейських країн і тих країн, де розроблені процеси та плани щодо переходу від військової кар'єри до цивільного життя, і де надають підтримку ветеранам/-кам. Після декількох обговорень перелік, наведений у колонці 2 (нижче), вибрали як репрезентативну вибірку країн, які мають такий досвід. Водночас зауважили: оскільки жодна із країн переліку нині не переживає конфлікт у межах своїх кордонів, то для кращої ілюстрації повної картини корисно було б також розглянути ширший досвід програм реінтеграції в різних міжнародних контекстах.

Таблиця 2. Підходи та методи, використані у дослідженні

1	Огляд досліджень	<ul style="list-style-type: none">■ Системний збір і документування звітів і досліджень, які стосуються ветеранів/-ок в Україні, а також в інших країнах, обраних для аналізу.■ Збір документів про ширший досвід, пов'язаний із реінтеграцією, у низці інших країн, які мають такий досвід.■ Створення електронного сховища для зберігання документів.
2	Аналіз підходів до підтримки ветеранів ветеранів/-ок в Україні та в контекстах окремих країн	<ul style="list-style-type: none">■ Після обговорення з Мінветеранів вибрали низку країн для проведення системного аналізу їхнього підходу до розв'язання проблем ветеранів/-ок: Австралію, Хорватію, Францію, Німеччину, Ізраїль, Польщу, Швецію, Швейцарію, Сполучене Королівство та США.■ Інформацію про ці країни отримали завдяки онлайн-пошукам, а також низці онлайн-інтерв'ю (див. Додаток 2). Отримані дані згрупували та проаналізували за такими пунктами: визначення статусів, демографія, законодавство, інституційні структури, процеси переходу, вразливі групи, пільги та послуги, моделі надання послуг, групи зацікавлених сторін, зовнішні партнери, інформація та адвокація, ресурси.
3	Приклади та досвід із ширшого контексту	<ul style="list-style-type: none">■ На додаток до прикладів і досвідів, пов'язаних з інтеграцією та наведених вище, проаналізували також приклади з ширших контекстів: огляд наявної документації та низку онлайн-інтерв'ю з командами ООН, які працювали в Колумбії, Косово та Іраку.

Після того як проаналізували та розглянули інформацію, отриману в результаті кроків, окреслених вище, також визначили релевантні моменти й те, що може стати у пригоді під час забезпечення реінтеграції ветеранів/-ок. Окрім цього, у дослідженні підкреслюються стандарти, пов'язані з реінтеграцією, викладені у Комплексних стандартах роззброєння, демобілізації та реінтеграції ООН (КСРДР). Покликання на них наведені по всьому дослідженню.

Що таке КСРДР (Інтегровані стандарти роззброєння, демобілізації та реінтеграції)?

Комплексні стандарти роззброєння, демобілізації та реінтеграції спільними зусиллями сформулювали 25 організацій ООН, які разом утворюють Міжвідомчу робочу групу з питань РДР (IAWG). За період 2009–2014 рр. КСРДР оновили й доповнили новими та переглянутими модулями. 2017 року Міжвідомча робоча група ухвалила рішення провести комплексний огляд КСРДР. Це призвело до початку реалізації оновленого підходу ООН до РДР 2019 року, в межах якого визнається важливість підтримки реінтеграції навіть під час конфлікту, тобто поки він іще триває. Оновлена версія підходу ООН до РДР містить вказівки для осіб, які займаються РДР на практиці, перебуваючи в місіях чи в інших контекстах, а також для ініціатив, спрямованих на РДР, у межах і за межами комплексних мирних угод — як частина розбудови та підтримки миру.

<https://www.unddr.org/the-iddrs/>

3.

**Підходи до
реінтеграції:
порівняльний
аналіз**

3. Підходи до реінтеграції: порівняльний аналіз ■

3.1. Визначення поняття та визначення статусу

У повсякденному вжитку Оксфордський словник англійської мови визначає термін «ветеран» як «особа, яка має тривалий досвід у конкретній сфері». Також термін зазвичай використовують у повсякденній мові на позначення особи, яка брала участь у військовій службі. Однак аналіз використання цієї термінології в різних контекстах для формулювання правових і формальних визначень вказує на те, що в різних країнах термін «ветеран» можуть використовувати по-різному. Нижче в таблиці наведений підсумок офіційних визначень, які використовують у країнах, огляд яких здійснювався в межах аналізу (детальнішу інформацію можна переглянути в таблицях у Додатку 1).

Таблиця 3. Підсумковий аналіз визначень поняття «ветеран» і визначення статусу в обраних країнах і в Україні

№	Країна	Визначення поняття та визначення статусу
1	Австралія	<p><u>Визначення:</u> «особа, яка служить або служила в АСО щонайменше один день». Сюди належать регулярні та резервні сили.</p> <p>Надання (визначення) статусу: відповідно до службових записів, які веде Міністерство оборони (МО).</p>
2	Хорватія	<p><u>Визначення:</u> ветеран вітчизняної війни у Хорватії — це «особа, яка організованим чином брала участь у захисті незалежності, територіальної цілісності та суверенітету Республіки Хорватія». Сюди належать низка підкатегорій осіб, залучених до бойових дій, а також сім'ї загиблих і тих, хто підтримував воєнні потуги.</p> <p>Надання статусу: застосування через Міністерство оборони.</p>
3	Франція	<p><u>Визначення:</u> у Франції Національне управління ветеранів і жертв війни застосовує доволі вузьке визначення, яке охоплює службу у визнаному бойовому підрозділі щонайменше упродовж 90 днів, бойовий досвід / участь у визнаній зовнішній місії.</p> <p>Надання статусу: заявки можна подавати до Національного управління ветеранів і жертв війни, видається «картка учасника бойових дій», якщо статус підтверджують записи.</p>

> Таблиця 3. Підсумковий аналіз визначень поняття «ветеран» і визначення статусу в обраних країнах і в Україні

№	Країна	Визначення поняття та визначення статусу
4	Німеччина	<p><u>Визначення:</u> ісля тривалих дискусій щодо статусу й визначення поняття «ветеран» у зв'язку з чутливими моментами, пов'язаними з роллю військових у часи Другої світової війни, Федеральне міністерство оборони Німеччини в листопаді 2018 року заявило, що «кожен солдат, який служить у Bundeswehr (збройних силах) і всі ті, хто з почесними звільнений з армії, тобто без втрати звання, вважаються ветеранами збройних сил».</p> <p>Надання статусу: відповідно до службових записів Bundeswehr.</p>
5	Ізраїль	<p><u>Визначення:</u> в Ізраїлі є національна служба, з допомогою якої більшість молодих громадян проходять строкову військову службу. Використовують термін «звільнений солдат» на позначення «особи, яка: (а) прослужила щонайменше дванадцять місяців (окрім виняткових випадків), (б) служила у збройних силах Ізраїлю, прикордонній поліції, поліції Ізраїлю чи в'язничній службі, або (в) пройшла національну державну службу у визнаній установі». Сюди не входять особи, які перебувають на службі у резерві.</p> <p>Надання статусу: відповідно до службових записів Міністерства оборони.</p>
6	Польща	<p><u>Визначення:</u> у Польщі є дві окремі групи ветеранів, і в цьому дослідженні вони розділені на Групи (А) і (Б).</p> <p>Група А: «Ветерани війни, ветерани, які брали участь у боротьбі за незалежність і суверенітет Польщі в межах військових підрозділів Польщі чи союзників у період 1914–1956 рр., працювали в підпільних органах влади, надавали притулок особам, яким загрожувала смертна кара (наприклад членам єврейської громади в часи Другої світової війни), та учасники повстань проти комуністичного режиму у грудні 1970 року».</p> <p>Група Б: учасники операцій за межами державних кордонів Польщі: «Член військових сил, прикордонної служби, поліції, Агентства державної охорони чи Національної пожежної служби, який офіційно перебував щонайменше 60 днів на миротворчій чи стабілізаційній місії».</p> <p>Надання статусу: (Група А) by “The Office for War Veterans and Victims of Oppression and (Група Б): According to the service record held by the Ministry of Defence.</p>
7	Сполучене Королівство	<p><u>Визначення:</u> «Будь-яка особа, яка прослужила щонайменше один день у збройних силах (ЗС) або в регулярних, резервних силах» (яка вже залишила службу). Комерційні моряки, якщо вони виконували визначені законом військові операції⁹, також вважаються ветеранами. Резервісти, які не мобілізовані, також отримують статус ветерана, окрім випадків і до моменту, коли їх не призвуть на фактичну службу.</p> <p>Надання статусу: відповідно до службових записів Міністерства оборони.</p>

⁹ Це військова операція, яку проводить і визнає держава. Комерційні кораблі та їхні екіпажі можуть залучати до надання допомоги в логістичному аспекті тощо.

> Таблиця 3. Підсумковий аналіз визначень поняття «ветеран» і визначення статусу в обраних країнах і в Україні

№	Країна	Визначення поняття та визначення статусу
8	США	<p>Визначення: особа, яка служила як чинний військовослужбовець, у флоті чи в повітряних силах, і яку було звільнено зі служби чи звільнено від виконання обов'язків за будь-яких умов, окрім як у зв'язку з ганебною поведінкою. Резервісти, призвані на чинну службу на федеральному рівні, або особа, яка отримала поранення, завдане під час навчань, також може вважатися ветераном.</p> <p>Надання статусу: службові записи Міністерства оборони.</p>

Як видно з наведеної вище таблиці, визначення поняття «ветеран» відрізняється залежно від контексту кожної країни та її історії. Однак для зручності проведення аналізу ці визначення можна згрупувати у три широкі категорії, описані нижче.

- **Сфокусоване:** визначення досить обмежене й зосереджується на особах, які були членами збройних сил і брали участь у конкретних операціях у зонах конфлікту (наприклад, Франція та Польща).
- **Інклюзивне:** як ветеранів визначають осіб, які служили у збройних силах своєї країни або іншої неоднорідної організації (Австралія, Ізраїль, Сполучене Королівство, США). У Німеччині цей термін також охоплює осіб, які досі несуть службу у збройних силах, навіть після вступу.
- **Всеосяжне:** охоплює членів збройних сил, але визначення настільки розширене, що охоплює й інші групи, які, ймовірно, відігравали цивільну роль у «воєнних зусиллях», а також сім'ї та осіб, які перебувають/-ли на утриманні загиблих чи поранених ветеранів (Хорватія).

В Україні термін «ветеран» використовують по-різному — і описово, і у правовій площині. Чимало категорій визначень окреслені в таблиці нижче. А отже, українське визначення можна описати як всеосяжне та комплексне щодо широкої низки попередньо створених категорій.

Таблиця 4. Основні визначення поняття «ветеран» в Україні¹⁰

Ветерани війни	<ul style="list-style-type: none">■ Учасники бойових дій, особи з інвалідністю внаслідок війни, учасники війни. Важливо відзначити, що сюди належать, які й надалі перебувають на службі або можуть повернутися до служби.
----------------	--

¹⁰ Аналіз системи державної підтримки ветеранів та їхніх сімей в Україні, Юридична сотня

> Таблиця 4. Основні визначення поняття «ветеран» в Україні

Особи з особливим статусом і державною підтримкою	<ul style="list-style-type: none">■ Члени сімей загиблих (померлих) (зокрема тих, які служили добровольцями), особи, які мають особливі заслуги перед Батьківщиною, постраждали учасники Революції гідності та особи з інвалідністю, яка виникла в результаті ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи.
Інші категорії ветеранів	<ul style="list-style-type: none">■ Ветерани військової служби: які мають понад 25 років досвіду служби — зокрема особи, які служили у правоохоронних органах.■ Борці за незалежність України у ХХ столітті.■ Ветерани праці.

Саме перші дві категорії — «ветерани війни» та «особи, які мають особливий статус і підтримку з боку держави» — найвагоміший елемент робочого навантаження, розглянутого в цьому дослідженні. Однак, попри таке визначення з Закону України № 3551-ХІІ від 22 жовтня 1993 року «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»¹¹, деякі аналітики зазначають: питання щодо того, кого можна зараховувати сюди, досить неоднозначне, адже певні положення можна тлумачити як такі, що охоплюють і цивільних громадян, які живуть у зонах конфлікту.

Зазвичай статус ветерана підтверджують шляхом видачі посвідчення ветерана. Його наявність становить важливу передумову отримання доступу до пільг і послуг. В опитуванні ветеранів, які служили на Донбасі, яке проводила Міжнародна організація з міграції (МОМ) у період червня по вересень 2021 року¹², більшість респондентів/-ок (87 % із вибірки розміром 4 286 осіб) відзначили, що мають посвідчення ветерана. Це вказує на те, що принаймні станом на той час це питання було досить легко перевірити, а отримати статус ветерана війни можна було відносно легко. Однак певні особи, які служили в «добровольчих батальйонах»¹³, повідомляли, що не змогли отримати посвідчення, а ще вищий відсоток респондентів/-ок відзначили, що у них виникли труднощі з отриманням свідоцтва про інвалідність (це питання обговорюється в Розділі 3.5 нижче).

На ведення оновлених централізованих записів щодо ветеранів/-ок війни вплинули поточні події, при цьому є цілком зрозумілі нині міркування національної безпеки, пов'язані з доступом до записів про військові сили та оновленням цих даних, оскільки доступ до деяких реєстрів і даних обмежений (див. також Розділ 3.2. нижче). Відтак можна очікувати, що людям буде складніше швидко отримати посвідчення ветерана та пройти перевірку на відповідність критеріям, особливо коли йдеться про велику кількість людей, які, ймовірно, долучаються до добровольчих батальйонів чи підрозділів на місцевому рівні, й опрацювання документів територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки: тут простежується поспіх, затримки чи порушення злагодженої роботи.

11 Див. це покликання на узагальнену версію Закону англійською мовою — Режим доступу: <https://cis-legislation.com/document.fwx?rgn=16400>

12 Реінтеграція ветеранів в Україні. Національне опитування, МОМ, лютий 2022 р.

13 Поправки до Закону І 2019 (329 ІХ) дали змогу надавати статус ветерана добровольцям, які брали участь у захисті територіальної цілісності та незалежності України щонайменше впродовж 30 днів

Визначення статусу ветерана в Україні тісно пов'язане з визначенням критеріїв, за якими людині належить отримувати пільги та послуги та за якими вона, власне, отримує доступ до пільг і послуг. Те, як визначений статус ветерана, має прямий вплив на формування подальшої державної політики й на практичну діяльність, для яких будуть визначені критерії, за якими людині належить отримувати реінтеграційну допомогу. А саме варто взяти до уваги такі можливі впливи:

- у деяких ситуаціях труднощі з визначенням статусу та спроможністю верифікації асоціюються зі спробами штучного завищення кількості як керівництвом, так і окремими особами, в надії на отримання вигоди або навіть контролю за розподілом бюджету. Хоча ніщо не вказує на те, що це відбувається в Україні, варто наголосити на важливості забезпечення чіткого визначення та практичного функціонування процесів перевірки статусу особи.
- затримки у верифікації статусу особи чи групи та затримки з визначенням критеріїв, за якими людині належить отримувати пільги та послуги, можуть також призводити до фрустрації та труднощів для осіб, яким підтримка потрібна негайно. У деяких контекстах окремим групам, зокрема жінкам, залученим до бойових дій або які асоціюються зі збройними групами, іноді було особливо складно добитися визнання їхнього становища й отримати доступ до можливої підтримки (див. Розділ 3.7 нижче).

Передова міжнародна практика, пов'язана з визначенням критеріїв, за якими людині належить отримувати пільги та послуги, вказує: важливо чітко окреслити критерії відповідності, які були б зрозумілими та які можна було б застосовувати на практиці (див. [Модуль 3.2 щодо формату програм РДР](#)). Критерії, за якими людині належить отримувати реінтеграційну допомогу разом із дефініцією статусів, є важливим механізмом для визначення та вказування на тих, хто може отримувати реінтеграційну підтримку.

№	Підсумок ключових і потенційних питань у контексті України
3.1a	Ті попередні підходи до визначення статусу ветерана й до видачі посвідчень, імовірно, не зможуть виправдати себе у зв'язку з масштабами мобілізації, руйнувань і переміщення людей усередині країни, зумовлених війною. Варто не випускати з поля зору та владнати питання, пов'язані з охопленням осіб, які служили в добровольчих батальйонах чи підрозділах. Варто розглянути та продовжувати розроблення практичних варіантів перевірки статусу в нинішньому контексті.
3.1b	Подальше розроблення визначень і законів, які стосуються статусу ветерана, має передбачати — наскільки це можливо — розмежування питання визначення ветерана війни чи асоційованих груп, а також питання пільг і преференцій. Хоча статус може передбачати пільги та преференції, однак у деяких випадках надмірна прив'язка визначення та критеріїв відповідності до надання послуг може призвести до плутанини й ускладнити процедуру надання статусу.

3.2. Демографія

Безпосередньо перед початком повномасштабного вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року, за оцінками, близько 439 999 осіб відслужили на сході України, з них 24 095 — жінки (5,47 %) ¹⁴. Кількість жінок-військових з часом подвоїлася: з 6 % 2014 року до понад 10 % 2019 року. ¹⁵ Якщо говорити про вік, то вік осіб, які проходили військову службу в Україні з 2014 року, був вищим у порівнянні з іншими конфліктами: 73 % — це люди віком від 25 до 44 років і менше ніж 5 % — особи віком 18–24 роки. Варто відзначити: якщо порівнювати віковий діапазон в Україні зі збройними силами країн, про які йдеться у цьому звіті, він суттєво відрізняється. Наприклад, у квітні 2022 року 25,7 % збройних сил Сполученого Королівства були віком до 25 років ¹⁶, а 2020 року 51,6 % чинних військовослужбовців США були особами віком до 25 років ¹⁷. Таку суттєву відмінність можна частково пояснити тим, що в минулому зумисне уникали залучення молоді до позицій на лінії фронту в Україні.

Після повномасштабного російського вторгнення в лютому 2022 року розпочалася масштабна загальна мобілізація, при цьому тисячі людей приєдналися до військових сил, щоб стати на захист країни. Нині неможливо надати точні цифри щодо кількості людей, які беруть участь у бойових діях чи військових операціях. Імовірно, в міру продовження війни, середній вік осіб, які відбувають службу, знизиться, але суттєво зросте кількість 18–24-річних осіб, які будуть залучені до активних бойових дій.

До лютого 2022 року кількість ветеранів/-ок, які повідомляли, що принаймні одна особа в їхньому домогосподарстві отримала інвалідність у зв'язку з війною, складала 14 % на противагу 7 % населення загалом. Можна очікувати, що одним із сумних, але майже неминучих наслідків війни буде суттєве зростання кількості людей з інвалідністю серед ветеранів/-ок і серед населення загалом. Поточна кількість поранених цивільних громадян (до початку вересня 2022 року Моніторингова місія ООН з прав людини повідомляла про 8 421 пораненого) вказує на те, що, ймовірно, саме так і буде.

Потребу в точних даних про ветеранів/-ок та їхній доступ до державних послуг уряд України визнав пріоритетом. Ключові кроки в цьому напрямку коротко окреслені в таблиці нижче.

¹⁴ Реінтеграція ветеранів/-ок в Україні, Національне опитування, МОМ, 2022 р.

¹⁵ Пом'якшення гендерних наслідків кризи біженців в Україні, ICG, березень 2022 р.

¹⁶ Статистика оборонного персоналу Сполученого Королівства, Бібліотека Палати громад, серпень 2022 р.

¹⁷ Профіль військової громади, наявний у Міністерстві оборони, Уряд США, 2020 р.

Таблиця 5. Кроки для збору точних даних про ветеранів/-ок і доступ до послуг

Крок	Опис
Створення Єдиного державного реєстру ветеранів війни	<ul style="list-style-type: none"> Це розпочалося 2019 року після внесення змін до законодавства (Закон України № 2684-VIII, Стаття 3). Йшлося про створення Єдиного державного реєстру ветеранів війни для збору, реєстрації, накопичення, зберігання, захисту та знеособлення інформації про ветеранів/-ок, осіб, які надали особливі послуги Батьківщині, поранених учасників Революції гідності, членів сімей таких осіб та інших осіб, охоплених Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального забезпечення». На початку 2022 року реєстр проходив бета-тестування.
Автоматизовані системи обміну інформацією	<ul style="list-style-type: none"> У січні 2022 року були внесені додаткові зміни до законодавства, які визначали створення автоматичного процесу обміну інформацією між реєстром ветеранів та іншими базами даних, пов'язаними із ключовими службами, якими керують органи центральної чи місцевої влади. Намір полягав у тому, щоб у межах ширших реформ і розвитку електронних послуг в Україні спростити механізми отримання державних гарантій та отримання доступу до послуг. Після початку роботи такої системи вона мала генерувати електронні посвідчення ветеранів/-ок..

(Джерело: Аналіз системи соціального захисту ветеранів та військових. Національний фонд на підтримку демократії (NED), 2022 р.)

З моменту початку повномасштабної війни доступ до реєстрів та обмін інформацією з іншими базами даних закрили з міркувань безпеки. Також війна призупинила прогрес у розробленні систем. Точної та оновленої інформації про кількість осіб, які нині проходять службу, зокрема інформацію про їхній вік, гендер та інші характеристики (як-от місце, звідки вони родом), вочевидь, немає в одній базі. Однак базова демографічна інформація критично важлива для планування й надання короткострокової, середньострокової та довгострокової підтримки у процесі реінтеграції. Базові індикатори, які варто брати до уваги, окреслені в таблиці нижче.

Таблиця 6. Ключові вимоги щодо демографічних даних, пов'язаних із реінтеграцією, і чому вони потрібні

Вимоги щодо інформації	Чому дані потрібні
Загальна кількість ветеранів/-ок та їхня розбивка за віком	<ul style="list-style-type: none"> Для планування послуг загалом і визначення ймовірних потреб і вимог у контексті економічної та соціальної реінтеграції; для приділення уваги особливим потребам жінок і чоловіків. Дані щодо місця походження, ймовірно, важко отримати у зв'язку із внутрішніми переміщеннями тощо.
Розбивка за статтю	
Місце проживання	

> **Таблиця 6.** Ключові вимоги щодо демографічних даних, пов'язаних із реінтеграцією, і чому вони потрібні

Вимоги щодо інформації	Чому дані є необхідними
Оцінка кількості хворих / поранених та осіб з інвалідністю	Інформація про стан здоров'я та інвалідність також надзвичайно важлива для первинного планування, а також для надання послуг у довгостроковій перспективі та розподілу ресурсів.

(Джерело: Аналіз системи соціального захисту ветеранів та військових, NED, 2022 р.)

Варто відзначити: якщо кількість осіб, які проходять службу, таки перевищуватиме один мільйон (як стверджують деякі оцінки), то за останній час це буде безпрецедентна кількість осіб, які, ймовірно, повністю або частково потребуватимуть допомоги в реінтеграції та які згідно з чинним національним законодавством матимуть право на різний ступінь державної підтримки.

Тоді як кількість ветеранів/-ок у США загалом складає 19,4 мільйона (2020), а у Сполученому Королівстві — 2,7 мільйона (2019), ці цифри формувалися впродовж тривалого періоду, й кількість людей, які щороку залишають збройні сили США та Сполученого Королівства, загалом досить прогнозована. Наприклад, очікується, що до збройних сил Сполученого Королівства 2022 року долучиться 13 350 військових. А 2021 року службу залишили 14 630^{18,19}.

Навіть якщо порівнювати цю ситуацію з постконфліктними, у яких реалізовувалися ширші заходи, спрямовані на роззброєння, демобілізацію та реінтеграцію (РДР), потенційна кількість осіб у контексті України набагато більша, ніж у будь-яких інших програмах за останні декілька десятиліть. Більшість заходів РДР були спрямовані на надання обмеженої підтримки в переході, щоб допомогти як окремим особам, так і групам, які повернутися до цивільного життя, а довгострокова підтримка здебільшого обмежувалася вразливими групами (наприклад, із серйозним ступенем інвалідності).

Варто озирнутися на кінець Другої світової війни й подивитися на кількість осіб, які пройшли реінтеграцію за короткий період — понад 1 мільйон. У період 1945–1947 рр. у США майже 10 мільйонів військових демобілізувалися з об'єднаних збройних сил, а у Сполученому Королівстві — близько 4,3 мільйона за 18 місяців (1945 року). Обом цим процесам передували надзвичайно серйозні логістичні та політичні виклики, хоча ускладнювало ситуацію те, що і збройні сили США, і збройні сили Сполученого Королівства мали свій контингент по всьому світу. Серед викликів — демонстрації та навіть заколоти у деяких підрозділах у зв'язку з начебто повільними темпами демобілізації, з одного боку,²⁰ і занепокоєння серед осіб, відповідальних за планування, через зашвидку ліквідацію деяких підрозділів: потужність сил і безпека на місцях опинялися під загрозою. У Сполученому Королівстві демобілізація і повернення до країни, яка була зруйнована війною, також призвела до значних економічних і соціальних викликів для осіб, яких демобілізували²¹.

18 [UN Human Rights Monitoring Mission in Ukraine, Casualty Update 12/09/2022](#) [Моніторингова місія ООН з прав людини в Україні, оновлена інформація про поранених (12 вересня 2022 року)]

19 Статистика оборонного персоналу Сполученого Королівства. Бібліотека Палати громад, серпень 2022 року

20 Для отримання детальнішої інформації див. посилання на цю статтю — [Why World War II Soldiers Mutinied After VJ Day](#) [Чому солдати Другої світової війни розпочали заколот після дня перемоги]

21 Demobbed: Coming home after the second world war, Allport, 2010 [Демобілізовані: повернення додому після Другої світової війни]

№	Підсумок ключових і потенційних питань у контексті України
3.2a	У короткостроковій перспективі отримати точні й оновлені оцінки щодо кількості осіб, які, ймовірно, потребуватимуть підтримки з реінтеграцією, — пріоритет, але це питання складне та чутливе. Базові вимоги до інформації охоплюють розбивку даних за віком, статтю, місцем проживання, базовим медичним станом та інвалідністю. Ця інформація потрібна для того, щоб формувати плани щодо надання екстреної допомоги, а також довгострокової допомоги. Якщо нині не працюють нормативні системи звітності, варто розглянути варіант збору даних для екстреної (швидкої) оцінки.
3.2b	У довгостроковій перспективі значні зусилля для створення точного реєстру ветеранів війни та його прив'язки до ширших баз даних та електронних систем потрібні, щоб забезпечити ефективне надання державних послуг (ветеранам/-кам та іншим особам). Саме нині це не зовсім можливо з міркувань безпеки: ймовірно, уже є чимало накопиченої інформації, яку потрібно внести. Однак якщо врахувати потенційну важливість цих систем для планування та надання послуг, отримання цих даних онлайн і розширення систем має бути пріоритетом.
3.2c	Плани щодо реінтеграції особового складу потрібно розробити для декількох ключових сценаріїв. Серед них: (a) підтримка осіб, які не придатні для продовження служби чи які іншим чином звільнені від чинної служби упродовж періоду війни; (b) підтримка під час швидкого, але контрольованого звільнення великої кількості військовослужбовців по завершенні бойових дій, з урахуванням потреби у тривалому наданні послуг тощо; (c) потреба у довгостроковій системі підтримки поточного переходу від військової кар'єри до цивільного життя під час планового звичайного звільнення осіб, які завершили проходження служби.

3.3. Національне законодавство, політика та планування

У контексті всіх країн, розглянутих у дослідженні, використовують спеціально розроблене національне законодавство на підтримку політик і планування щодо визначення поняття та статусу ветерана, а також їхньої реінтеграції. Звісно, таке законодавство репрезентує власний контекст та історичну перспективу, але також, на додаток до роботи з дефініції статусу ветерана, має на меті визначити та роз'яснити обов'язки, а також встановити загальну систему координації.

Модуль 3.30 Комплексних стандартів РДР для національних установ, які займаються РДР окреслює (у Розділі 5.3) важливість забезпечення наявності чіткої законодавчої основи щодо різних аспектів РДР, і це вважають частиною компонента ширшого відновлення. Далі у ньому роблять акцент на важливості наявності законодавчої бази, яка чітко вказує на те, як працюватимуть різні процеси та як вони пов'язані з іншими національними процедурами, зокрема з тими, які пов'язані з сектором безпеки.

В Україні законодавство на всіх рівнях чітко визначає, що обов'язок держави — забезпечити те, щоб про осіб, які служили в армії, та їхні сім'ї, подбали належним чином. Понад 156 законодавчих актів стосуються надання послуг ветеранам/-кам. Особливо важливі документи окреслені в таблиці нижче. Чимало положень із цих законів обговорюються в інших розділах цього звіту (наприклад, у Розділі 3.5).

Таблиця 7. Ключові законодавчі документи, які стосуються ветеранів/-ок

Ключовий законодавчий акт	Підсумок
Стаття 17 Конституції України	<ul style="list-style-type: none">■ «Держава забезпечує соціальний захист громадян України, які перебувають на службі у Збройних силах України та в інших військових формуваннях, а також членів їхніх сімей». Це питання розглядається в інших законодавчих актах і документах, які стосуються прав та підтримки ветеранів/-ок.
Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального забезпечення» від 22 жовтня 1993 р., № 3551-III	<ul style="list-style-type: none">■ Це основний законодавчий документ, який визначає ветеранів війни та статус ветерана війни, а також прописує пільги та преференції, які забезпечує держава.■ Там є довгий і чіткий перелік поправок щодо статусу та пільг / послуг (більше інформації у Розділі 3.8).

На додачу до вказаного вище робоча внутрішньоміністерська група Мінветеранів працює над політиками та процедурами «системи переходу від військової кар'єри до цивільного життя військовослужбовців, які підлягають звільненню з військової служби, та осіб, звільнених із військової служби, зокрема ветеранів війни», про що йдеться в рішенні Ради національної безпеки і оборони України від 20 серпня 2021 року. Цей процес також, імовірно, матиме значний вплив на реінтеграцію ветеранів/-ок.

Окрім цього, Україна з 2014 року здійснює процес далекосяжної децентралізації. Все розпочалося зі створення низки самодостатніх Об'єднаних територіальних громад (ОТГ), які отримували підтримку в розробленні спроможностей планування на місцевому та регіональному рівнях. Після створення територіальні громади отримують значні права в аспекті самоврядування, збору податків і політики, а також фінансування, і можуть створювати нові установи та реалізовувати місцеві проекти розвитку. Реформи супроводжуються паралельною галузевою децентралізацією у сфері охорони здоров'я та освіти²². Другий етап децентралізації 2019 року зосереджувався на реформах районного рівня. Це важливо, оскільки на деяких територіях програми для ветеранів/-ок розробляли й затверджувалися саме на цьому рівні.

22 Реформи децентралізації в Україні з 2014 р., Романова, 2019 р.

Законодавчих актів, які стосуються ветеранів, в Україні достатньо. Ці питання висвітлюються в літературі: дослідження вказують, що проблемні моменти здебільшого стосуються доступу до послуг і спантеличення серед ветеранів/-ок щодо їхніх очікувань та яким чином — на централізованому чи на місцевому рівні — працювати з різними зацікавленими сторонами у питаннях, пов'язаних із наданням послуг.

Як зазначено вище, в Україні створена робоча група для розроблення планів щодо переходу від військової кар'єри до цивільного життя. Розроблення системи переходу від військової кар'єри до цивільного життя узгоджується з установленою передовою практикою країн-членів НАТО, де є політика та процеси, які стосуються цього питання. Системи переходу, створені в Австралії, Сполученому Королівстві та США, а також в Ізраїлі, описані в таблицях з аналізом у Додатку 1. Їхня мета — допомогти забезпечити плавний перехід від військової кар'єри до цивільного життя окремим особам та їхнім сім'ям. Традиційно робота розпочинається за 1–2 роки до звільнення, триває близько року після звільнення, супроводжується пакетами підтримки та пільгами. При цьому консультації, рекомендації та конкретні заходи, спрямовані на адаптацію, підлаштовані під потреби конкретної особи. Планування, яке здійснює в Україні робоча група, нині узгоджується з такими принципами.

Однак у нинішньому контексті України є чимало важливих питань, пов'язаних із масштабами надання підтримки ветеранам/-кам згідно з чинним законодавством. Тож потенційна стратегія переходу від військової кар'єри до цивільного життя має враховувати масштаби зростання кількості осіб, до потреб яких потрібно підлаштовуватися, а також інші вимоги щодо ресурсів на оборонні потреби та потреби у відбудові. Ці питання детальніше обговорюються в Розділі 3.5 і 3.12.

Важливо розглядати реінтеграцію ветеранів/-ок як компонент ширших планів і структур, пов'язаних із національним відновленням і відповідними пріоритетами. Уроки, засвоєні на основі інших країн, на які вплинули конфлікти, вказують на важливість загальної координації та інтегрованого планування, а також внутрішню притаманної гнучкості та підлаштування під обставини й потреби на місцях. У контексті України важливо те, що розроблення проєкту Плану відновлення України охоплює компоненти, які стосуються реінтеграції ветеранів/-ок. Їх підготувало Мінветеранів: вони визнають ветеранів і ветеранок важливим потенційним ресурсом в ініціативах, спрямованих на відновлення, а також групою, яка потребує підтримки та надання послуг.

№	Підсумок ключових і потенційних питань у контексті України
3.3а	Рухаючись уперед, важливо забезпечити, щоб і законодавство, і розвиток планування та структур реагування для ветеранів/-ок враховували ширші ініціативи, спрямовані на відновлення, і ширші потреби. Коментарі робочої групи Мінветеранів щодо проєкту Плану відновлення України — дуже правильний відправний момент. Однак для того, щоб рухатися вперед, ймовірно, потрібно працювати й надалі. У такому разі однозначно виникатимуть різні питання та виклики, які стосуватимуться пріоритетів і наявних ресурсів (див. також Розділ 3.12).

3.4. Установи та структури

Структури, створені в різних країнах, які охоплюють таблиці з аналізом, подані в Додатку 1. Вони суттєво відрізняються залежно від історичного контексту питань, які стосуються ветеранів/-ок і підходів, пов'язаних із наданням підтримки ветеранам. Однак у всіх країнах, окрім Польщі, є окремі єдині організації, відповідальні за загальну політику та координацію справ ветеранів/-ок. Це можуть бути як окремі підрозділи в Міністерстві оборони, так і координаційні структури центрального уряду (Німеччина, Ізраїль, Сполучене Королівство) чи повноцінні окремі міністерства (Австралія, Хорватія, Франція, США).

Масштаби та обсяги структур, нижчих за національний рівень, значною мірою залежать від того, чи послуги або підтримку ветеранам/-кам безпосередньо надає одна установа, чи їх надають профільні міністерства / провайдери послуг або місцева влада в межах загальних послуг. Однак у будь-якому разі національні структури відіграють важливу роль у загальній координації політики та підходів до реінтеграції ветеранів/-ок і створення відповідних стандартів роботи у всіх органах влади. Наприклад, у Сполученому Королівстві 2019 року створили новий офіс для того, щоб забезпечити активнішу роботу з ветеранами/-ками в різних гілках влади й ефективнішу координацію, навіть попри те, що наданням послуг керує низка профільних міністерств, агенцій, а також і влада на місцях. У США та Австралії відповідні міністерства у справах ветеранів координують надання послуг, але покладаються в цьому на мережу регіональних офісів (чи на рівні штату) й акредитованих місцевих провайдерів, які вже безпосередньо надають послуги.

В Україні Мінветеранів створили в листопаді 2018 року, і хоча пізніше в серпні 2019 року відбулося його тимчасове об'єднання з Міністерством з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, у березні 2020 року його статус знову відновлений. Створення Мінветеранів частково зумовлене визнанням того факту, що системи та послуги для ветеранів/-ок потребують покращення, і спробою розпочати розв'язання проблем, пов'язаних із фрагментарністю та координацією 18 окремих інституцій, відповідальних за надання послуг, і 156 окремих законодавчих актів. Ключові пріоритети Міністерства у справах ветеранів визначені в у постанові Кабінету Міністрів № 471 від 12 червня 2020 року: «реабілітація, вшанування і повага, а також ресоціалізація». Інші міністерства чи організації, які мають ключові зобов'язання у сфері забезпечення підтримки ветеранів/-ок, окреслені в таблиці нижче.

Таблиця 8. Інші міністерства чи організації, які несуть ключову відповідальність за підтримку ветеранів

Міністерство чи організація	Відповідальність / Функція
Міністерство соціальної політики	<ul style="list-style-type: none">■ Міністерство соціальної політики — це центральний орган виконавчої влади, який має спеціальні повноваження щодо забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, забезпечення гуманітарної допомоги.■ Забезпечення розроблення та реалізації державної політики у сфері: (а) субсидій на житло, комунальних виплат і пального;

> Таблиця 8. Інші міністерства чи організації, які несуть ключову відповідальність за підтримку ветеранів

Міністерство чи організація	Відповідальність / Функція
	<p>(б) пенсійного забезпечення; (в) соціальної та професійної адаптації; (г) забезпечення санаторно-курортного лікування та компенсації вартості такого лікування; (ґ) виплати одноразової грошової допомоги; (д) організації безоплатного проїзду.</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Забезпечення соціальних послуг і проведення соціальної роботи, зокрема позачергового обслуговування, в установах, які надають соціальні послуги — як-от реабілітаційні послуги та створення безбар'єрного середовища для осіб з інвалідністю, а також працюють з іншими проблемами, пов'язаними з мобільністю. ■ Забезпечення в межах повноважень, наданих законом, контролю за виробництвом технічних та інших засобів реабілітації, а також керівництва й координації діяльності Фонду соціального захисту осіб з інвалідністю.
Міністерство охорони здоров'я	<ul style="list-style-type: none"> ■ Міністерство охорони здоров'я забезпечує розроблення та реалізацію державної політики у сфері охорони здоров'я, а також захисту населення від інфекційних захворювань, зокрема ВІЛ/СНІД, і профілактики неінфекційних захворювань. ■ Для ветеранів/-ок: (а) щорічний медогляд і диспансеризація з залученням відповідних спеціалістів; (б) отримання ліків, медичних виробів, імунобіологічних препаратів та медичних товарів; (в) забезпечення пріоритетного обслуговування у медично-профілактичних закладах, фармацевтичних закладах, а також пріоритетна госпіталізація; (г) безоплатні зубні протези (за винятком протезів, які виготовлені з дорогоцінних металів).
Міністерство оборони	<ul style="list-style-type: none"> ■ Міністерство оборони забезпечує розроблення та реалізацію державної політики з питань національної безпеки у військовій сфері, у сфері оборони та військового будівництва у мирний час та в особливі періоди. Міністерству оборони підпорядковуються Збройні сили та Державна спеціальна служба транспорту. ■ Реалізовує заходи, спрямовані на забезпечення соціальних, економічних і правових гарантій для військовослужбовців, членів їхніх сімей і працівників Збройних сил, осіб, звільнених у резерв, або осіб, які вийшли у відставку, а також членів сімей військовослужбовців, які загинули, зникли безвісти, отримали інвалідність під час військової служби або яких взяли в полон під час бойових дій (війни) чи під час участі в міжнародних операціях. ■ Забезпечує юридичний і соціальний захист військового особового складу, резервістів Збройних сил, призовників, членів їхніх сімей і працівників Збройних сил відповідно до законодавства, забезпечує рівні права та можливості для жінок і чоловіків, здійснює профілактичну діяльність і заходи, спрямовані на подолання проблеми гендерно зумовленого насильства. ■ Санаторно-курортне лікування військовослужбовців і ветеранів військової служби, членів їхніх сімей, ветеранів війни, працівників Збройних сил та інших категорій громадян, які мають право користуватися медичними закладами Міністерства оборони.

> Таблиця 8. Інші міністерства чи організації, які несуть ключову відповідальність за підтримку ветеранів

Міністерство чи організація	Відповідальність / Функція
Міністерство освіти і науки	<ul style="list-style-type: none">■ Забезпечує учасникам бойових дій та їхнім дітям, зокрема дітям, які навчаються на денній формі в закладах професійної (професійно-технічної), професійної передвищої та вищої освіти, до моменту закінчення навчального закладу такою дитиною, але лише доки вони не досягнуть віку 23 років, державну цільову допомогу для отримання професійної (професійно-технічної), професійної передвищої та вищої освіти у закладах державної та комунальної форми власності (Закон України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту»).■ Це передбачає повну або часткову оплату навчання коштом держави та місцевого бюджету; пільгові довгострокові кредити на навчання; соціальні стипендії; безоплатне забезпечення підручниками; безоплатний доступ до інтернету, систем баз даних у державних і комунальних освітніх закладах; безоплатне проживання в гуртожитку.
Пенсійний фонд України	<ul style="list-style-type: none">■ Пенсійний фонд України — це центральний орган, який працює за посередництвом Міністерства соціальної політики, який реалізовує державну політику щодо пенсійного забезпечення та веде реєстри осіб, які підлягають обов'язковому державному соціальному страхуванню.■ Охоплює забезпечення раннього виходу на пенсію; пенсійне забезпечення (за роки служби, у зв'язку з інвалідністю, у разі втрати годувальника), надбавку й державну соціальну допомогу для догляду за особами з інвалідністю.
Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю	<ul style="list-style-type: none">■ Фонд соціального захисту осіб з інвалідністю — це неприбуткова бюджетна установа, діяльність якої визначає, координує і контролює Міністерство соціальної політики України.■ Основні завдання Фонду: (а) забезпечення засобами для реабілітації та мобільності, зокрема протезно-ортопедичними засобами, а також (б) забезпечення в межах своїх повноважень реалізацію заходів, спрямованих на працевлаштування та зайнятість осіб з інвалідністю, зокрема сприяння створенню робочих місць.
Державна служба зайнятості	<ul style="list-style-type: none">■ Забезпечення допомоги громадянам у виборі відповідної роботи та залучення до організації громадських та інших тимчасових робіт, зокрема (а) допомога громадянам в організації підприємницької діяльності, наприклад, шляхом надання індивідуальних і групових консультацій; (б) організація навчання, перекваліфікації та підвищення кваліфікації безробітних з урахуванням попиту на ринку праці нині й на майбутнє, підтвердження результатів неформального професійного навчання; (в) професійно орієнтаційна робота з населенням; (г) додаткова допомога у працевлаштування окремих категорій громадян, які не є конкурентоспроможними на ринку праці.

Комплексні стандарти РДР у **Модулі 3.30** визначають важливість національних інституцій і структур реалізації, а також підкреслюють три ключові принципи їхньої роботи, окреслені в таблиці нижче.

Таблиця 9. Ключові принципи, пов'язані з національними установами та структурами

Ключовий принцип	Обґрунтування	Поточний контекст України
Національне провідництво	Важливо забезпечити, щоб програми та заходи були адаптовані до місцевого контексту й умов, а також щоб вони відповідали потребам місцевого населення.	Є сильне відчуття національного залучення до процесів і питань в Україні на всіх рівнях.
Інклюзивність	Механізми, які залучають усі зацікавлені сторони до процесів планування та реалізації заходів. Сюди варто залучати органи місцевого самоврядування, державну владу, приватний сектор і громадянське суспільство.	Мінветеранів відповідальне за ініціювання та підтримку діалогу на національному рівні з іншими міністерствами та із групами та спілками ветеранів/-ок. Процеси та структури для координації та діалогу з урядом і ветеранськими організаціями — складні та заплутані.
Підзвітність і прозорість	Це важливо, щоб сформувати довіру до цих процесів і відчуття законності.	Триває реформа, але поки вона не повністю реалізована, до того ж ситуацію ускладнює війна.

№	Підсумок ключових і потенційних питань у контексті України
3.4a	Вплив поточної ситуації на системи та структури на всіх рівнях (чи то Мінветеранів, чи то інші профільні міністерства, чи органи місцевого самоврядування) буде значним, і варто пам'ятати про це під час планування реагування та заходів. Уроки з різних контекстів указують на те, що є потреба визначити пріоритети у сфері надання послуг і подальшого формування політики та стратегій, щоб не перевищити інституційну спроможність на всіх рівнях упродовж цього періоду.
3.4b	Варто прояснити та вказати ролі та структури й механізми здійснення координації, а також — і це найважливіше — чітко повідомити про них ветеранів/-ок, провайдерів послуг та організації громадянського суспільства.

3.5. Пільги, послуги та моделі надання послуг

Цей розділ охоплює питання, які стосуються переліку й видів підтримки, яку надають ветеранам/-кам і відповідним групам (наприклад, членам сімей). У цьому розділі аналізують питання, розглянуті в порівняльних таблицях у Розділах 6, 7 і 8.

Для аналізу варто розмежувати «загальне забезпечення / загальні положення», тобто підтримку та послуги, яку надають усім ветеранам/-кам, і «додаткові послуги», які надають залежно від визначеної потреби, наприклад, підтримка ветеранів/-ок, які отримали інвалідність. У цьому розділі наведені кілька підходів до надання послуг, тому щоб забезпечити зрозумілість, нижче у текстових таблицях є деякі визначення.

Державні послуги

Державна послуга – це будь-яка послуга, спрямована на задоволення особливих потреб членів цілісної громади чи групи. Державні послуги надають людям у межах юрисдикції держави. Їх можуть надавати безпосередньо державні організації або приватний сектор, або приватний сектор на основі державного фінансування, або ж інші організації, наприклад, НУО. Навіть якщо держава не надає й не фінансує певні послуги, вона зазвичай суворо регулює їхні стандарти та обсяги.

Універсальне забезпечення чи доступ

Цей термін часто використовують на позначення державних послуг чи мереж соціальної безпеки. Він стосується послуги для всіх осіб, які належать до певної юрисдикції, і передбачає її безоплатне чи пільгове надання лише на основі громадянства — на протипагу цільовому доступу, за якого послугу чи підтримку певного типу надають лише окремій підгрупі населення.

У країнах, залучених до аналізу, ветеранам/-кам забезпечують певний перелік підтримки та пільг. Ті пільги, які стосуються охорони здоров'я, пенсійних та інших виплат, освіти, навчання та працевлаштування, а також житла обговорюються в підрозділах 3.5.1–3.5.4, з урахуванням результатів порівняння різних країн і представленням підсумку щодо того, як це відбувається в Україні, з коротким коментарем щодо питань, які виникають у розділі 3.5. обговорюються ширші уроки, отримані на основі ширших програм РДР та їхнього досвіду.

3.5.1. Охорона здоров'я

Доступ до охорони здоров'я для ветеранів/-ок вважається важливим компонентом підтримки у всіх країнах, залучених до аналізу. У таблиці нижче окреслений загальний підхід до надання послуг, підтримки усім ветеранам (загальні положення) і додаткових послуг залежно від потреби.

Таблиця 10. Підсумок ключових характеристик надання медичних послуг у країнах, з якими здійснювалося порівняння

	Загальні положення (для всіх учасників бойових дій)	Додаткові послуги (для окремих груп)
Універсальне забезпечення чи доступ	<p>У Сполученому Королівстві та Франції система охорони здоров'я функціонує за принципом універсального (загального) доступу на основі державних послуг, якими керує чи які фінансує держава. У більшості випадків перенаправлення до такої системи чи реєстрація в ній відбувається автоматично, на основі громадянства.</p> <p>У Польщі медичні послуги більшості груп ветеранів/-ок надають на основі національного (обов'язкового) медичного страхування.</p>	<p>У Сполученому Королівстві є вузькоспеціалізована <u>підтримка психічного здоров'я</u> для колишніх військових на основі перенаправлення. Лікування проводить низка відділів, розміщених у державних чи військових лікарнях. Іноді може надаватися пришвидшений доступ до лікування фізичних травм чи поранень, але оплату за таке лікування все одно здійснює Національна служба здоров'я.</p> <p>У Франції спеціалізовану підтримку можуть надавати тим, хто зазнав серйозного <u>поранення чи інвалідності</u> під час проходження військової служби, у військових або приватних закладах охорони здоров'я, при цьому оплату забезпечує Міністерство оборони за посередництвом Національного фонду соціального забезпечення військових.</p> <p>У Польщі спеціалізовану підтримку у сфері <u>психічного здоров'я</u> та психологічну підтримку ветеранам/-кам і членам їхніх сімей надає ветеранський центр, який фінансує Міністерство оборони та який також здійснює координацію і видає направлення у зв'язку з фізичними пораненнями.</p>
Системи, які базуються на страхуванні	<p>В Австралії ветерани/-ки отримують дотаційне медичне страхування від Міністерства у справах ветеранів. Це дає їм доступ до спеціалізованих медичних послуг у державних та приватних медичних закладах, на додаток до базових послуг, які надають державні служби. Заклади отримують оцінку та сертифікацію з боку Міністерства у справах ветеранів. Рівень надання послуг може бути різний і залежить від тривалості перебування на службі та оцінки спеціальної комісії.</p>	<p>В Австралії ветерани/-ки, які мають захворювання, отримане під час служби, <u>інвалідність чи поранення</u>, отримують вищий рівень страхування за посередництвом Міністерства у справах ветеранів, залежно від ступеня інвалідності та потреб згідно з оцінкою спеціальної Комісії. Спеціалізовані <u>послуги у сфері психічного здоров'я</u> надають усім ветеранам у межах медичного страхування і/чи спеціалізованих послуг, які підтримує Міністерство оборони.</p>

> Таблиця 10. Підсумок ключових характеристик надання медичних послуг у країнах, з якими здійснювалося порівняння

	Загальні положення (для всіх учасників бойових дій)	Додаткові послуги (для окремих груп)
Системи, які базуються на страхуванні	<p>В Ізраїлі вартість обов'язкового державного медичного та соціального страхування сплачує Міністерство оборони на період одного року на користь звільнених військовослужбовців. Пізніше їм допомагають знайти відповідну схему страхування, яка відповідає їхнім потребам, і перейти на неї.</p>	<p>В Ізраїлі особи, які отримали <u>фізичну інвалідність / поранення</u> у зв'язку зі службою, чи мають <u>психічне захворювання або травму</u>, мають право отримувати підтримку, надання якої координує Міністерство оборони — нещодавно відбулися базові покращення рівня запропонованої підтримки. Догляд і підтримку можуть надавати державні заклади, приватні заклади, зокрема низка відділів, якими керують добровільні організації.</p>
Страхування і безпосереднє забезпечення	<p>У США усі ветерани/-ки мають доступ до пільгових медичних послуг. Рівень доступу та пільг залежить від оцінки, яка ґрунтується на доходах, тривалості бойового досвіду, а також наявності поранень чи інвалідності, отриманих під час служби. Ветеранам/-кам призначають одну з восьми пріоритетних груп, залежно від оцінки.</p> <p>Забезпечення й послуги координує Міністерство у справах ветеранів, яке утримує та керує мережею з 1700 закладів — і тих, якими керує безпосередньо, і приватних закладів, які затверджені та з якими має укладені угоди.</p> <p>У Хорватії ветерани/-ки отримують дотації як компенсації вартості медичного страхування — щоб вони могли отримати доступ до додаткових послуг у державних і приватних закладах.</p>	<p>У США особи, які отримали <u>інвалідність чи поранення</u> внаслідок служби, швидше отримують перенаправлення, а також повністю оплачений пакет підтримки лікування, реабілітації та догляду.</p> <p>У Хорватії додаткові кошти на лікування для осіб, які отримали <u>поранення та інвалідність</u>, виділяються на індивідуальній основі. Іноді це також охоплює витрати, пов'язані з лікуванням закордоном. Міністерство хорватських ветеранів також перебуває у процесі формування мережі ветеранських центрів, які пропонують спеціалізовану реабілітацію, зокрема <u>фізичну терапію, підтримку у сфері психічного здоров'я / психологічну підтримку та адаптацію</u>.</p>

Чинні законодавчі положення щодо надання медичних послуг ветеранам в Україні підсумовані в таблиці нижче.

Таблиця 11. Законодавчі положення щодо надання медичних послуг ветеранам в Україні

Загальні положення (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)
<p>Безоплатне отримання ліків, імунобіологічних препаратів і медичних виробів за рецептом лікаря.</p> <p>Пріоритетні безоплатні стоматологічні протези (окрім протезів, виготовлених із дорожчих металів).</p> <p>Безоплатне забезпечення санаторно-курортним лікуванням коштом держави.</p> <p>Окреме санаторно-курортне лікування.</p> <p>Щорічний медичний огляд і диспансеризація з залученням потрібних спеціалістів.</p> <p>Пріоритетне обслуговування в медично-профілактичних закладах, фармацевтичних закладах і пріоритетна госпіталізація.</p> <p>Члени сімей військових (зокрема зниклих безвісти) мають право на безоплатне лікування у військових госпіталях за відсутності відповідного державного забезпечення.</p> <p>Психологічна підтримка й послуги амбулаторного та стаціонарного лікування.</p>	<p>Особи з інвалідністю, отриманою внаслідок війни, мають право на:</p> <ul style="list-style-type: none">■ безоплатне отримання ліків, імунобіологічних препаратів і медичних виробів за рецептом лікаря;■ позачергові безоплатні стоматологічні протези (за винятком протезів, виготовлених із дорогих металів), безоплатне забезпечення іншими протезами та протезно-ортопедичними виробами;■ безоплатне позачергове щорічне забезпечення санаторно-курортного лікування з компенсацією вартості проїзду до санаторно-курортної установи й назад (на вимогу осіб з інвалідністю, замість путівки на санаторно-курортне лікування, щодва роки вони можуть отримувати грошову компенсацію);■ позачергове обслуговування в закладах амбулаторного та стаціонарного лікування, а також позачергову госпіталізацію;■ забезпечення транспортом у вигляді автомобілів маломобільних груп ветеранів/-ок.

(Джерело: Аналіз системи соціального захисту ветеранів та військових, NED, 2022)

З таблиці видно, що законодавче забезпечення медичних послуг для ветеранів/-ок в Україні досить широке та всеосяжне — «на папері». Однак упродовж тривалого періоду спостерігаються серйозні проблеми з наданням послуг, при цьому деякі з перелічених послуг насправді більшості ветеранів/-ок не надаються (наприклад, забезпечення автомобілем). Одне з нещодавно оприлюднених досліджень, указує на те, що попри покращення доступу до первинної допомоги, ветерани/-ки досі не можуть вчасно отримати доступ до спеціалізованих послуг²³.

2018 року розпочалася реформа Національної служби здоров'я України (НСЗУ). Вона досі триває і, намагаючись покращити послуги системи охорони здоров'я для ветеранів/-ок, особливо для осіб з інвалідністю й тих, які потребують психологічної підтримки, Мінветеранів і НСЗУ обговорили та розробили пакети допомоги, які надають на контрактній основі. Забезпечення медичних послуг і проблеми з доступом до послуг залишаються серйозною проблемою для ветеранів/-ок в Україні, зокрема для тих, яким найбільше потрібна підтримка у зв'язку з пораненням, отриманим під час військової служби, яке призвело до інвалідності.

23 Рівень задоволення учасників бойових дій у зоні АТО/ООС системою охорони здоров'я в Україні, соціально-аналітичний консультативний центр, 2022 р. [Availability of and ATO/JFO Excombatants Satisfaction with Medical care in Ukraine, Socioanalytical Consulting Centre, 2022]

Наразі зібрано дуже мало інформації про вплив війни на систему охорони здоров'я та медичні потреби, однак можна припустити: медичні служби постраждали, а кількість потреб суттєво зросла. Нещодавні звіти Офісу ООН з координації гуманітарних питань (ОСНА) вказують на те, що система охорони здоров'я нині намагається впоратися з великою кількістю постраждалих, а також із впливом переміщення²⁴. Пріоритетами у сфері медичних послуг, ймовірно, буде екстрена допомога та реабілітація тих осіб, які отримали поранення під час війни (зокрема протезування), а також психологічна підтримка.

3.5.2. Пенсії та інші фінансові виплати

Забезпечення пенсіями й додаткові виплати ветеранам у країнах із порівняльного аналізу різні. Допомога, яка надається, окреслена в таблиці нижче. Так само як і послуги охорони здоров'я, вона поділяється на групи відповідно до підтримки, яку надають усім ветеранам/-кам (загальні положення), і додаткові послуги, які надають залежно від особливих потреб.

Таблиця 12. Огляд пенсійного забезпечення та інших виплат ветеранам у контексті різних країн

	Загальні положення (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)
Пенсійні виплати	<p>У всіх проаналізованих країнах, окрім Ізраїлю, пенсії виділяються залежно від тривалості служби та звання.</p> <p>В Ізраїлі²⁵ група, залучена до дослідження, складалася з осіб, яких призвали для проходження загальної служби та які не отримують пенсійних виплат (див. нижче).</p>	<p>Пенсійні виплати здебільшого переходять вдовам (вдівцям) і/чи іншим особам, які перебували на утриманні, у разі смерті ветерана/-ки або якщо їх оголосили зниклими безвісти.</p>
Інші виплати	<p>В Ізраїлі особи, які завершили службу за призовом, отримують премію під час звільнення, і для кожної особи створюється трастовий фонд, який можна використовувати впродовж семи років для особливих цілей, (наприклад, тренінгів, започаткування власного бізнесу).</p> <p>У Сполученому Королівстві особи, які звільняються після понад 12 років служби, отримують допомогу на переселення.</p>	<p>Додаткова компенсація та інші виплати здійснюються на користь осіб, які отримали інвалідність — це можуть бути одноразові виплати або додаткові доплати до пенсії.</p> <p>Ці виплати також здебільшого переходять вдовам та/чи іншим особам, які перебували на утриманні, у разі смерті ветерана/-ки або якщо їх оголосили зниклими безвісти.</p> <p>У багатьох випадках (Сполучене Королівство, США, Франція, Хорватія) сюди належать виплати та підтримка на забезпечення освіти дітям аж до рівня вищої освіти.</p>

24 [UN OCHA Humanitarian Situation Report September 14 2022](#) [Звіт Офісу ООН з координації гуманітарних питань про гуманітарну ситуацію, 14 вересня 2022 року]

25 Зверніть увагу на те, що група, залучена до аналізу, — це особи, які залишили військову службу після визначеної законом та обмеженої в часі служби на користь держави. Пенсійне забезпечення надається особам, які служили на довгостроковій професійній основі в Армії оборони Ізраїлю

Пенсії та фінансові виплати, які здійснюються на користь ветеранів/-ок в Україні, охоплюють одноразову готівкову допомогу, щорічні виплати та пенсійне забезпечення (залежно від тривалості служби). Додаткову підтримку й виплати здійснюють на користь осіб з інвалідністю, а також сімей загиблих і зниклих безвісти ветеранів/-ок. Поки що не зрозуміло, наскільки швидке зростання кількості осіб, які можуть потенційно мати право на отримання пенсій та інших видів фінансової допомоги, може перевищити державний бюджет, зокрема якщо враховувати інші конкурентні пріоритети.

3.5.3. Освіта, навчання та працевлаштування

Підтримка подальшої чи повторної освіти та працевлаштування складала пріоритет у наданні підтримки ветеранам у країнах, залучених до аналізу, а використані підходи ґрунтувалися на моделях, спрямованих на сприяння чи підтримку професійної адаптації під час переходу від військової кар'єри до цивільного життя²⁶. Ключові характеристики та питання висвітлені в таблиці нижче.

Таблиця 13. Підтримка в питаннях освіти, навчання та працевлаштування

Загальні положення (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)
<p>У всіх країнах особи, які залишали службу, мали доступ до консультування й підтримки з питань працевлаштування, при цьому більшість країн використовували схеми зведення ветеранів/-ок з потенційними роботодавцями за допомогою онлайн-платформ або схожим чином: чимало з них працюють за посередництвом або спільно з наявними управліннями / агентствами із працевлаштування. Більшість передбачають пільговий доступ до навчальних курсів.</p> <p>У Франції окреме Оборонне агентство з питань перекваліфікації, яке є частиною Міністерства оборони, надає безплатні консультації, підтримку й навчальні курси для ветеранів/-ок, чоловіків і дружин осіб, які залишили службу. Його послугами можна скористатися впродовж чотирьох років із моменту, коли особа залишає службу.</p> <p>У Хорватії є мережа грантів для ветеранських кооперативів і стартапів малого бізнесу при Міністерстві ветеранів. Також у Хорватії ветерани/-ки мають пільговий доступ до деяких місць роботи.</p> <p>В Ізраїлі пільговий доступ до навчання пропонується паралельно з підтримкою у формуванні навичок, зокрема написання резюме чи лайфхаки для проходження співбесід</p>	<p>У всіх країнах, охоплених дослідженням, особам, які потребують підтримки в перекваліфікації для адаптації до <u>інвалідності</u>, пропонували спеціальні навчання та допомогу.</p> <p>У Франції особи, які потребують підтримки у професійній адаптації та перекваліфікації у зв'язку з <u>пораненням чи інвалідністю</u>, отриманими під час служби, Оборонне агентство з питань перекваліфікації надавало підтримку в забезпеченні доступу впродовж необмеженого періоду.</p>

26 Визначається як процес адаптації особи до нових умов робочого середовища. Це може передбачати здобуття нових технічних навичок, а також реорієнтацію у плані соціальних навичок і капіталу тощо (Гайда, 2019)

> Таблиця 13. Підтримка в питаннях освіти, навчання та працевлаштування

Загальні положення (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)
тощо — це забезпечує служба працевлаштування й молодіжні мережі.	

У контексті України були спроби надавати підтримку під час повторного працевлаштування та забезпеченні навчання на основі схем ваучерів для отримання доступу до пільгового навчання. Це приводило до змішаних результатів, з обмеженим поширенням. Нині Мінветеранів розробляє краще структуровану програму переходу від військової кар'єри до цивільного життя, спрямовану на забезпечення більш структурованої підтримки, яка орієнтуватиметься на ринок праці.

3.5.4. Житло

Часто пошуки нового житла — проблема для ветеранів/-ок, зокрема коли вони залишають службу. В Австралії та у США є кредитні схеми для ветеранів/-ок, які працюють за погодженням із відповідними міністерствами у справах ветеранів. У Хорватії надають житлові кредити та забезпечують пільгові виплати орендних ставок.

В Україні законодавство передбачає чимало положень щодо пільг, пов'язаних із житлом для ветеранів/-ок. Вони охоплюють доступ до державного житла, а також пільгові кредити та пріоритетний ремонт. На практиці ж до більшості з цих пільг неможливо отримати доступ. Виняток становить підтримка, яка надається (і в матеріальному вигляді, і готівкою) на сплату комунальних платежів.

3.5.5. Ширші уроки та коментарі

Охорона здоров'я (зокрема реабілітація інвалідів і психологічна допомога): — це пріоритет у більшості контекстів, не лише право, а те, що допомагає людям забезпечувати сталий рівень заробітків і брати повноцінну участь у громадському житті. Невилікувані захворювання й інвалідність серед ветеранів / учасників бойових дій створюють додаткове навантаження на систему охорони здоров'я загалом і ставлять під загрозу надання соціальних послуг населенню у скрутні часи.

Приклад: витрати, які асоціюються з погано організованим переходом

У дослідженні, яке проводили у Сполученому Королівстві 2013 року, окреслені економічні витрати (на медичні та соціальні послуги), пов'язані з погано організованим переходом від військової кар'єри до цивільного життя в аспекті психічного здоров'я осіб, які залишають службу. Сумарні річні оцінки за один рік склали приблизно 80,9 мільйона фунтів стерлінгів, витрачені на роботу зі зловживанням алкоголем і психотропними речовинами, посттравматичним стресовим розладом, невротичними розладами та розпадом сімей.

Пенсії та інші фінансові виплати: В інших контекстах надання довгострокових виплат великій кількості ветеранів/-ок виявилось серйозною проблемою. Підтримувати таку систему складно. До того ж вона обмежує простір для фінансування, адже обмежує варіанти та не дає змоги забезпечувати інші пріоритети. Наприклад, у звіті ЄС за 2018 рік щодо успішності структурних реформ у Хорватії, підготовленому в межах процесу приєднання країни до ЄС, присутнє певне занепокоєння щодо того, що країна, ймовірно, неспроможна надавати належне соціальне забезпечення деяким вразливим групам; частково — через обсяги ресурсів, які витрачають на ветеранів²⁷. У програмах РДР в інших контекстах пільги окремим особам або були обмежені короткостроковою підтримкою під час переходу та грантами, або ж у деяких випадках їх не було взагалі.

Приклад: багаторівнева система підтримки в Ефіопії

1991 року Ефіопія виявила, що їй потрібно демобілізувати та провести реінтеграцію понад 378 000 членів збройних сил. До роботи з таким робочим навантаженням розробили багаторівневий підхід, при цьому визначили чотири ширші групи, яким надавали допомогу в різних форматах. Таким чином, обмежені ресурси були зосереджені на особах, потреби яких виявилися найбільшими, а довгострокові й поточні кошти виділяли лише для осіб, які були неспроможні утримувати себе самі.

Група 1: особи, які прослужили менше ніж один рік (78 000/20,6%). Ця група отримала житло, транспорт і доступ до продовольства на обмежений період.

Група 2: особи, які прослужили понад один рік, із сільських районів (170 000/47 %). Ця група отримала землю для сільськогосподарських цілей, знаряддя та інші продуктивні активи, а також запас продовольства на 10 місяців.

Група 3: особи, які прослужили понад один рік, з міських районів (100 000/26,4 %). Ця група отримала фінансову допомогу на 10 місяців, а також допомогу у працевлаштуванні / навчанні та доступ до оборотних кредитних коштів.

Група 4: ветерани з інвалідністю (30,000/7.9 %). Підтримка, яку надавали цій групі, передбачала фізичну реабілітацію, перекваліфікацію та пенсійні виплати.

(Джерело: Transition from War to Peace – the Ethiopian DDR Experience, Berhe, 2016 [Перехід від війни до миру — досвід РДР в Ефіопії, Берге, 2016 рік])

Якщо говорити про проаналізовані країни, варто згадати про підтримку осіб, які залишають службу в Армії оборони Ізраїлю. Короткострокову й цілеспрямовану підтримку надають разом зі стимулами до витратити її на сфери, які спонукають до довгострокової самодостатності та забезпечення засобів для існування.

Освіта, навчання і працевлаштування: досвід інших контекстів вказує на те, що важливо гарантувати: програми навчання та/чи розвитку бізнесу узгоджувалися з реалістичними та

27 Country Report Croatia 2018 EC, 2018 [Звіт по країні: Хорватія 2018 ЄС, 2018 рік]

життєздатними можливостями працевлаштування на місцевому ринку праці (з урахуванням того, що вони навряд чи можуть нормально працювати під час або після конфлікту). Важливо в таких контекстах провести детальний аналіз ринку праці з урахуванням впливу конфлікту й відповідних чинників, зокрема переміщення.

У деяких контекстах схеми працевлаштування й навчання розробляли спільними зусиллями, тоді як можливості для короткострокового та середньострокового працевлаштування та проєкти з відновлення чи відбудови відповідають меті забезпечення навчання навичок. Програми такого типу часто стосувалися ширшої групи членів громади, а також інших видів підтримки, зокрема психологічної допомоги та перебудови або підсилення життєвих навичок і соціального капіталу.

Приклад: схеми працевлаштування ву постконфліктному середовищі

У Шрі-Ланці програма, якою керував уряд і МОМ разом з Урядом Японії, забезпечувала можливості для демобілізованих учасників бойових дій та інших молодих людей для відновлення інфраструктури у громаді, наприклад, резервуарів, рисових млинів і під'їзних доріг. Окрім працевлаштування, учасникам забезпечили консультаційні послуги та навчання.

(Джерело: DDR Compendium of Projects 2010–2017, IOM [Компендіум проєктів з РДР, 2010–2017 рр., МОМ])

№	Підсумок ключових і потенційних питань у контексті України
3.5a	У нинішній ситуації пріоритетність підтримки, як ніколи, потрібна. Догляд і лікування хворих і поранених унаслідок війни (зокрема психологічна допомога), а також базове забезпечення сімей загиблих однозначно є пріоритетом. Ініціативи щодо планування та надання послуг для великої кількості таких осіб потрібно прискорити.
3.5b	Зрозуміло, що наявні зобов'язання, пов'язані з пенсіями, фінансовими виплатами та житловою підтримкою, ґрунтуються на законі. Однак малоімовірно, що довгострокове забезпечення вийде зробити для тої кількості людей, які наразі служать. І що для тих, хто служить протягом коротших періодів, потрібно буде запровадити систему обмеженої за часом підтримки.
3.5c	Можливості для створення пов'язаних програм і схем навчання та працевлаштування, доступних для підтримки зусиль із відбудови та відновлення, можуть стати важливим способом надання як тимчасової фінансової підтримки, так і забезпечення можливостей навчання. Якщо вони добре розроблені, то також можуть об'єднати державні та приватні фінанси й залучити зовнішніх партнерів.

№	Підсумок ключових і потенційних питань у контексті України
3.5d	У середньостроковій і довгостроковій перспективі розвиток процесу переходу від військової кар'єри до цивільного життя, дає змогу оптимізувати та раціоналізувати чинні положення, щоб стабільно обслуговувати меншу кількість професійних збройних сил і резервістів. Умовою для цього, ймовірно, буде певна форма багаторівневого або ступеневого підходу для тих, хто служив протягом обмеженого періоду, в чинних системах підтримки переходу від військової кар'єри до цивільного життя для регулярних і резервних «професійних» сил.

3.6. Гендер

Попри те, що війни та конфлікти не мають статі, вони не однаково впливають на чоловіків і жінок: як під час, так і опісля. Гендер часто неправильно розуміють як «проблеми, які стосуються жінок і дівчат», але термін «гендер» стосується соціально та культурно сформованих відмінностей між чоловіками та жінками. Конфлікт може змінити культурне уявлення про стать, яке в постконфліктних умовах може знову змінитися. Розуміння того, як досвід конфлікту та військової служби впливає на чоловіків і жінок, і як усе змінюється, коли вони повертаються до цивільного життя, має вирішальне значення для сприяння успішній соціальній та економічній реінтеграції.

До загальних гендерних проблем жінок належить те, що під час реінтеграції зазвичай нехтують потребами жінок і дітей: їх часто не вважають загрозою безпеці та вбачають особами, які перебувають на утриманні партнера-чоловіка. Жінки також стикаються з вищим рівнем стигматизації, коли повертаються після конфлікту або військової служби. Водночас періоди конфлікту можуть призводити до серйозних змін у ролях жінок і до збільшення соціальних та економічних можливостей, які можуть зникнути після його завершення. Для чоловіків процес переходу від військової служби до цивільного життя може бути пов'язаний із втратою ідентичності та мети, особливо якщо це також пов'язано із проблемами отримання роботи чи засобів до існування, що переплітається з почуттям гідності. Відмова від зброї та демобілізація також можуть бути пов'язані з почуттям втрати статусу, що призводить до почуття глибокого розчарування та втрати можливостей. Якщо цю напруженість залишити без уваги, вона може призвести до насильства, зокрема домашнього насильства, а також до збільшення рівня зловживання алкоголем і психотропними речовинами²⁸.

Дослідження жінок-ветеранок, яке в Україні 2021 року проводила IREX, показало: високий відсоток (66 %) жінок-ветеранок відзначили, що зіткнулися зі стигматизацією з боку багатьох членів громади, які відчували, що їхня служба не узгоджується зі звичною роллю жінки. Жінки-ветеранки також повідомляли про падіння рівня їхнього працевлаштування після

28 Blame It on the War? The Gender Dimensions of Violence in Disarmament, Demobilization and Reintegration, UNDP/IAWGDDR 2012 [Перекласти вину на війну? Гендерні виміри насильства при роззброєнні, демобілізації та реінтеграції, ПРООН/МРГ РДР 2012 р.]

військової служби, при цьому 66 % відзначили, що мають повну чи часткову зайнятість після того, як залишили службу, тоді як ця цифра до початку їхньої служби складала 82%²⁹.

Аналогічні моменти, які впливають на жінок-ветеранок, можна відстежити у декількох країнах, проаналізованих у дослідженні. Дослідження, проведене у Сполученому Королівстві, показало: жінки-ветеранки відчують, що потенційні роботодавці менш імовірно вважатимуть їхню службу позитивним фактором порівняно з чоловіками³⁰. А у звіті за 2021 рік зазначено: кожна четверта жінка-військова у США розповіла, що постраждала від сексуальної наруги³¹. Ініціативи, спрямовані на задоволення окремих потреб і роботу з викликами, з якими стикаються жінки-ветеранки та військовослужбовці, нині набирають обертів у багатьох місцях. Наприклад, Міністерство у справах ветеранів США створило окремий Центр для жінок-ветеранок, роль якого — здійснювати моніторинг усіх послуг, які надаються, щоб гарантувати, що вони задовольняють потреби жінок-ветеранок, і «захищати культурну трансформацію та підвищувати обізнаність щодо відповідальності за гідне та шанобливе ставлення до жінок-ветеранок».

№	Підсумок ключових і потенційних питань у контексті України
3.6a	Проблеми, пов'язані з сексуальним і гендерно зумовленим насильством, варто визнати на вищому рівні, потрібно встановлювати системи та процеси, які забезпечуватимуть можливість для постраждалих повідомляти про випадки насильства й отримувати відповідний догляд, підтримку та лікування.
3.6b	Варто визначити та створювати окремі можливості для навчання та працевлаштування для жінок-ветеранок паралельно з можливостями для чоловіків-ветеранів. Дослідження та аналіз ринку праці мають, зокрема, зосереджуватися на визначенні можливостей для жінок.

3.7. Групи зацікавлених сторін

До будь-якого процесу реінтеграції залучена низка зацікавлених сторін. Важливо на періодичній основі здійснювати аналіз зацікавлених сторін, щоб визначати ключових партнерів та їхнє можливе залучення задля успішності цього процесу, а також щоб визначати ключові виклики чи прогалини. Мета аналізу та залучення зацікавлених сторін має полягати в тому, щоб усі, хто залучений до процесу РДР, рухалися в одному напрямку на основі спільного усвідомлення: їхні дії мають стати взаємодоповнювальними. У таблиці нижче визначені потенційні групи зацікавлених сторін, які часто є впливовими та відіграють особливо важливу роль у процесах реінтеграції на місцевому рівні.

29 Veteran Reintegration Programme Analytical Report, IREX, 2021 [Аналітичний звіт програми реінтеграції ветеранів, IREX, 2021 р.]

30 Female Veterans and Employment, Cranfield University, 2019 [Жінки-ветеранки та працевлаштування, Університет Кренфілду, 2019 р.]

31 A Poison in the System – The Epidemic of Military Sexual Assault, NYT, 2021 [Отрута у системі – епідемія сексуальної наруги серед військових, NYT, 2021 р.]

Таблиця 14. Потенційні групи зацікавлених сторін, залучені до реінтеграції

Групи	Роль та важливість
Учасники бойових дій / ветерани	<ul style="list-style-type: none"> ■ Важливо забезпечити постійну взаємодію з ветеранами упродовж усього процесу реінтеграції, з ними потрібно радитися й залучати їх до розроблення заходів, спрямованих на реінтеграцію. Потрібно розробити різні формати взаємодії та спілкування з ветеранами, які б дали їм змогу брати повноцінну участь у цьому процесі, зокрема, щоб уникнути нереалістичних очікувань щодо послуг чи підтримки з їхнього боку. ■ Важливо також спробувати забезпечити врахування низки поглядів та зауважених відмінностей (наприклад, на гендерній основі, за віком чи за географічним розташуванням). Це може легко зробити одна група, яка вміє добре висловлювати свою позицію.
Лідери та творці думки	<ul style="list-style-type: none"> ■ Важливо забезпечити підтримку з боку політиків та інших лідерів громади, оскільки вони впливають на підтримку та можуть суттєво допомогти з розв'язанням складних питань, якщо вони виникатимуть. Варто докласти зусиль, щоб залучати їх до планування та консультування, й на постійній основі враховувати погляди чоловіків і жінок, щоб забезпечити їхню підтримку.
Ключові провайдери послуг	<ul style="list-style-type: none"> ■ Вони будуть важливими джерелами інформації щодо ситуації на місцях (наприклад, щодо охорони здоров'я, освіти тощо), але їм також потрібна буде інформація та зворотний зв'язок для того, щоб здійснювати власне операційне планування й розподіляти ресурси.
Роботодавці	<ul style="list-style-type: none"> ■ Потенційні роботодавці / групи приватного сектору можуть бути важливими джерелами інформації про можливості працевлаштування та місцевий ринок праці.
Громадянське суспільство	<ul style="list-style-type: none"> ■ Сюди належать групи громадянського суспільства, залучені до надання послуг, адвокації чи надання технічної підтримки та консультацій із конкретних питань.
Засоби масової інформації та комунікаційні платформи	<ul style="list-style-type: none"> ■ Хоча їх часто не вважають зацікавленою стороною, однак засоби масової інформації можуть відігравати важливу роль у забезпеченні підтримки будь-яких заходів, спрямованих на реінтеграцію. Важливо визначити їх і належним чином залучати.

Аналіз зацікавлених сторін може бути важливим компонентом формування союзів і забезпечення підтримки в різних громадах і між ними у площині підтримки ветеранів/-ок. У двох країнах, обраних для аналізу, Сполученому Королівстві та Австралії, підхід, який здебільшого базувався на аналізі зацікавлених сторін, призвів до формування «угод» збройних сил із залученням різних зацікавлених сторін (центральної та місцевої влади, приватного сектору, громадянського суспільства), які об'єднували зусилля й давали практичні зобов'язання щодо того, що вони можуть зробити для забезпечення підтримки ветеранам/-кам.

№	Підсумок ключових і потенційних питань у контексті України
3.7a	До питань, пов'язаних із реінтеграцією ветеранів/-ок, залучена низка зацікавлених сторін. Однак ролі та потенціал різних партнерів не завжди можна зрозуміти з наявних досліджень. Процес формування карти зацікавлених сторін міг би виявитися хорошою інвестицією, якби його можна було реалізувати нині, і він міг би стати каталізатором обговорень між різними партнерами щодо ролей і домовленостей стосовно координації зусиль.

3.8. Зовнішні партнери

Майже у всіх країнах, обраних для аналізу, зовнішнє фінансування було нехарактерним для забезпечення підтримки реінтеграції: вона базувалася на ресурсах держави. Винятком є Хорватія, якій фінансування ЄС допомагає з капітальними видатками, пов'язаними з формуванням мережі ветеранських центрів.

Розглядаючи уроки програм РДР, в історичній перспективі можна виокремити три основні джерела фінансування реінтеграції: національні, багатосторонні та двосторонні канали. Хоча у багатьох постконфліктних середовищах ресурси з державних джерел обмежені, однак вони часто відіграють критичну роль у забезпеченні сталості заходів. Національні політичні зобов'язання та розподіл ресурсів відіграють ключову роль у забезпеченні успішності програм (зокрема якщо йдеться про видатки державних установ і міжгалузеву підтримку). Хоча розподіл і кількість державних ресурсів не достатні для визначення політичної волі, вони можуть бути важливим показником відповідальності та зобов'язання держави. Це, своєю чергою, часто заохочує зовнішніх гравців надавати ініціативам свою підтримку.

Зовнішнє фінансування може також бути корисним джерелом короткострокової підтримки в аспекті задоволення нагальних потреб і забезпечення капітальних видатків, пов'язаних з обладнанням чи інфраструктурою. Приймаючи пропозиції щодо підтримки та застосовуючи ресурси такого типу, потрібно враховувати вплив на поточні видатки в довгостроковій перспективі, а також те, чи є вони найкращими варіантами у плані цінності коштів і сталості фінансування для забезпечення виконання довгострокових зобов'язань.

№	Підсумок ключових і потенційних питань у контексті України
3.8a	В Україні ціла низка зовнішніх партнерів уже залучена до підтримки ветеранів/-ок, та це здебільшого стосується технічної підтримки й допомоги в нарощуванні потенціалу на окремих територіях. У майбутньому Мінветеранів та інші організації можуть спробувати знайти більші інвестиції. Якщо це вдасться, важливо ретельно зважити поточні видатки та інший довгостроковий вплив будь-яких ініціатив.

№	Підсумок ключових і потенційних питань у контексті України
3.8b	Ефективна координація з/між зовнішніми партнерами буде надзвичайно важливою для забезпечення ефективного використання та скерування ресурсів. Мінветеранів провело зустрічі з партнерами. Оскільки кількість партнерів зростає, імовірно, важливо буде створити більш структуроване середовище та розробити процедуру координації зусиль — звісно ж, під керівництвом Мінветеранів.

3.9. Стратегії інформування та адвокації

Ефективна комунікація і правильна передача повідомлень — важливі компоненти будь-якого процесу реінтеграції. Ветеранам, як і громадам і провайдерам послуг, потрібно надавати точну інформацію. Відсутність інформації чи її неточність може порушити процес реінтеграції та призвести до значного спантеличення та напруження.

У деяких країнах, обраних для проведення аналізу, вкладені значні інвестиції у створення цілісного комплексу інформаційних продуктів та інструментів для відстоювання прав ветеранів/-ок і розгляду питань, пов'язаних із ними (до прикладу, ONACVG у Франції — див. A1.3 нижче), і платформ для спілкування з ветеранами, а також забезпечення доступу до інформації про права та послуги. Вебсторінки, якими керують міністерства у справах ветеранів США та Австралії (див. A1.1 та A1.8) надають, детальну інформацію про послуги та доступ до них. Телефонна гаряча лінія, якою керує Агентство у справах ветеранів Сполученого Королівства (частина Міністерства оборони), забезпечує аналогічні послуги особам, які, ймовірно, не можуть чи не хочуть користуватися онлайн-послугами (див. A1.7). Змішаний, але інтегрований підхід до забезпечення інформацією з допомогою низки платформ, як видається, це чудова і визнана передова практика.

В Україні, попри те, що чимало ветеранів/-ок знають про наявність послуг, багато з них повідомляють про труднощі під час спроби отримати точну інформацію про доступ до послуг і яких процедур при цьому потрібно дотримуватися^{32,33}. Серед інформаційних джерел, якими послуговуються ветерани/-ки, зазвичай домінує канал усної передачі інформації іншими ветеранами (57 % опитаних) або членами громади, при цьому відносно рідко використовують електронну службу для ветеранів/-ок (9 % опитаних). Попри це, в електронну систему для ветеранів і ширші ініціативи, пов'язані з забезпеченням ширшого доступу до державних послуг загалом вкладають чимало коштів³⁴. **Ці питання обговорюються далі в Розділі 4.**

32 Research on the Needs of Veterans of Ukraine, USAID, 2019 [Дослідження потреб ветеранів України, USAID, 2019 р.]

33 Reintegrating ATO and JFO Veterans, SCORE 2022 [Реінтеграція ветеранів АТО та ООС, SCORE 2022]

34 Veterans Reintegration in Ukraine, IOM 2022 [Veterans Reintegration in Ukraine, IOM 2022]

№	Підсумок ключових і потенційних питань у контексті України
3.9а	Ефективна комунікація і правильна передача повідомлень — це життєво важливі компоненти підходів до реінтеграції, при цьому вони є важливими не лише в плані надання послуг, але і як механізм управління очікуваннями ветеранів/-ок і громад. Слід застосовувати змішані підходи та платформи для того, щоб виходити на різну аудиторію.

3.10. Ресурси

Забезпечення відповідної кількості ресурсів для процесу реінтеграції та переходу від військової кар'єри до цивільного життя — важлива частина планування та реалізації програм для осіб, які залишають військову службу. Досліджуючи ці питання, можна виокремити уроки із програм реінтеграції після конфліктів, які можна описати як «контексти РДР» після періоду повномасштабного конфлікту або з тих ситуацій, коли велика реструктуризація відбувається в межах реформування сектору безпеки, а також переходу від військової кар'єри до цивільного життя за обставин, коли особи залишають військову службу у відносно стабільному середовищі.

Як зазначалося в попередніх розділах, низку пільг і певну підтримку надають окремим особам та їхнім сім'ям для підтримки процесу реінтеграції та переходу. Деякі з них можуть мати форму одноразових чи обмежених у часі виплат на знак визнання служби чи поранення, грантів, спрямованих на підтримку навчання чи створення власного бізнесу тощо. Інші можуть надавати на постійній основі у вигляді пенсій чи інших пільг залежно від низки чинників, зокрема тривалості й типу служби чи характеру отриманої інвалідності. Під час визначення вимог до витрат і ресурсів важливо також пам'ятати про ті з них, які пов'язані з наданням спеціалізованих, зокрема медичних, послуг і психосоціальної підтримки. Подекуди такі види послуг можуть створювати й утримувати виключно для підтримки ветеранів/-ок, тоді як в інших випадках їх можуть надавати інші державні чи приватні служби (однак завжди потрібно вписуватися в бюджет).

Надання відповідної підтримки у процесі реінтеграції та переходу суттєво впливає на галузеві бюджети й ширшу фіскальну політику. Хоча точна сума завжди буде залежати від контексту, варто врахувати, що програми реінтеграції в контексті РДР за період з кінця 1980-х по 2007 рік, згідно з оцінками, мали близько мільйона бенефіціарів і коштували 630 мільйонів доларів США (тобто близько 630 доларів США на особу)³⁵. Ці програми охоплювали низку обмежених у часі фінансових виплат і технічну підтримку з боку окремих осіб і провайдерів послуг. У ситуаціях, коли окремі особи отримують довгострокову підтримку, наприклад, пенсії, постійні виплати по інвалідності тощо, витрати на надання довгострокових і короткострокових послуг,

35 Reintegration and Reconciliation in Conflict: Experience and Lessons, Research Analysts Paper, UK FCO, 2016 [Реінтеграція і примирення під час конфлікту: досвід і уроки, аналітичне дослідження, UK FCO, 2016 р.]

як очікується, експонентно зростають. У таблиці нижче наведені порівняльні витрати деяких країн, пов'язані з наданням довгострокових пільг у зв'язку з інвалідністю.

Таблиця 15. Порівняльний аналіз видатків на виплати по інвалідності для ветеранів на одну особу та підтекст таких видатків для бюджетів країн³⁶

Країна	Кількість ветеранів, які мають пільги	Середньомісячні витрати на ветерана (доларів США)	Середньорічні витрати на од. ветерана (доларів США)	Загальні річні витрати
Франція	150 000	666,7	8 000	1,2 мільярда доларів США
США	1 660 000	3 000	36 000	597,6 мільярда доларів США
Австралія	189 500	1 500	18 000	34,1 мільярда доларів США

Важливо відзначити, що ці дані наведені виключно в ілюстративних цілях і не враховують інші витрати на підтримку, наприклад, медичне лікування чи «звичайні» пенсії.

Як видно з інформації, наведеної вище, для підтримки інтеграції потрібно забезпечити відповідний рівень фінансування, але варто також визнати, що після будь-якого масштабного конфлікту у будь-якій державі завжди будуть інші конкурентні нагальні пріоритети. Відтак важливо, щоб особи, які формують політику та здійснюють планування, спробували запропонувати особам, відповідальним за ухвалення рішень, низку варіантів, які б базувалися на доказових даних, а також ретельно продумали, яким чином все це можна буде пояснити громаді та ветеранам за скрутних обставин.

Розмірковуючи про варіанти, варто розглянути підходи, які б допомогли керувати видатками загалом. Хоча надання значних сум безпосередніх короткострокових видатків, звісно, є питанням складним, у довгостроковій перспективі особливо складно може виявитися знайти великі суми для поточних і довгострокових видатків, щоб виконати зобов'язання та суттєво

³⁶ Data disaggregated from Comparative Study of Services to Veterans on Other Jurisdictions, Standing Committee on Veterans Affairs, House of Commons Canada, 2017 [Дані у розбивці з Порівняльного дослідження послуг для ветеранів в інших юрисдикціях, Постійний комітет у справах ветеранів, Палата громад, Канада, 2017 р.]

зменшити фінансовий простір у майбутньому, зокрема як щодо видатків, які можуть відігравати ключову роль у забезпеченні сталості базових послуг на довгострокову перспективу, так і щодо економічного зростання й соціальної згуртованості. Обіцянки щодо надання підтримки та пільг, які не можливо буде виконати довгостроково, іноді призводили до насильства та створювали напруження між різними групами, які вважали, що їх обдурили.

Приклад: Труднощі, пов'язані з пенсіями для ветеранів/-ок у Косово

У червні 2022 року під час протестів сотень ветеранів війни в Косово, які вимагали підвищення пенсій, сталися сутички з поліцією. Декілька людей отримали поранення. Поліція втрутилася, щоб не дати членам Організації ветеранів війни Армії визволення Косова (KLA) підібратися до парламенту у Пріштіні, де законотворці обговорювали пропозиції щодо мінімальної заробітної плати. Міжнародний валютний фонд та інші фінансові установи попереджали, що Косово не може дозволити собі збільшувати пільгові виплати ветеранам війни.

(Джерело: Al Jazeera 2022)

Особи, яким потрібна довгострокова підтримка та догляд, особливо особи, які отримали поранення під час служби у своїй країні, та їхні сім'ї, звісно, мають отримати підтримку. Однак потрібно дослідити варіанти забезпечення реінтеграційної підтримки для великої кількості людей. Бюджетні обмеження додають сили аргументам на користь відповідно обмеженої в часі та перехідної підтримки більшості осіб, які тимчасово посилювали збройні сили, у довгостроковій перспективі. А поточні пільги мають бути спрямовані лише на осіб, які потребують довгострокової підтримки та догляду у зв'язку з інвалідністю чи пораненнями, або яких забрали до регулярних збройних сил — в аспекті надання довгострокових послуг, пенсій тощо.

Історично було три основних джерела фінансування реінтеграції: національні, багатосторонні та двосторонні канали. Хоча в багатьох постконфліктних середовищах ресурси з державних джерел обмежені, проте вони часто відіграють критичну роль у забезпеченні сталості заходів. Національні політичні зобов'язання та розподіл ресурсів відіграють ключову роль у забезпеченні успішності програм, зокрема якщо говорити про видатки державних установ і міжгалузеву підтримку. Хоча розподіл і кількість державних ресурсів не достатні для визначення політичної волі, вони можуть бути важливим показником відповідальності й зобов'язань держави, що, своєю чергою, часто заохочує зовнішніх гравців надавати підтримку ініціативам.

№	Підсумок ключових і потенційних питань у контексті України
3.10a	Підтримка реінтеграційних заходів має бути пов'язана з ширшими рамками реконструкції та відновлення, а також із ширшою реструктуризацією та реформами державних послуг, де це потрібно. Таким чином, виклики та можливості, пов'язані з ресурсами, можна розглядати загалом.
3.10b	Наскільки це можливо, підтримка більшості осіб, які проходять реінтеграцію, має бути короткостроковою і тимчасовою за своїм характером, а також зосередженою на забезпеченні соціальної та економічної реінтеграції, забезпеченні стабільних засобів до існування. Довгострокові фіскальні наслідки будь-яких заходів із регулярними витратами краще ретельно оцінювати та розглядати разом із конкурентними пріоритетами.

3.11. Визнання і вшанування

Визнання зусиль і жертви військових, ветеранів/-ок чи осіб, які загинули під час конфлікту — важлива характеристика національного життя в багатьох країнах. Воно базується на бажанні вшанувати тих, хто боровся, зокрема тих, хто постраждав чи загинув, і це може допомогти ветеранам та їхнім сім'ям почуватися важливими у своїй громаді та країні. У країнах, обраних для окремого дослідження в межах цього звіту, вшанування й увіковічення пам'яті — важливий аспект. У таблиці нижче наведені підходи та механізми, які застосовують у цій сфері.

Таблиця 16. Приклади підходів до вшанування

«Воєнні» кладовища й пам'ятники	Національні кладовища та меморіали вказують на бажання вшанувати загиблих. Можна згадати Арлінгтонський національний цвинтар у США та Пам'ятник Варшавському повстанню в Польщі.
Звання та медалі	Для визнання особливих заслуг чи відваги часто використовуються почесні звання та медалі. Серед прикладів — Орден Почесного легіону у Франції чи ізраїльська медаль «За доблесть».
Події	Дні пам'яті, які можуть проводити щорічно або з певною періодичністю для відзначення особливих річниць. Серед прикладів — Пам'ятна неділя у Сполученому Королівстві та день АНЗАК — національний день пам'яті в Австралії та Новій Зеландії.

В Україні меморіали та меморіалізація мають багато ознак, описаних вище, і в останні роки також знайшли нове вираження та значення у вшануванні пам'яті тих, хто загинув під час Революції гідності 2014 року та в боротьбі після неї³⁷.

Як зазначено вище, вшанування пам'яті може бути важливим засобом визнання та сприяння індивідуальному й соціальному відновленню після конфлікту. Однак це також може сприяти підсиленню відчуття жертви, дискримінації, розвинути бажання помститися, а маніпуляції на цьому тлі можуть посприяти подальшому насильству. Психолог Вамік Волкан висунув теорію про те, що почуття постраждалих, з якими не працювали, можуть передаватися між поколіннями й настільки вкоренитися у груповій ідентичності, що будуть підживлювати напруження та суперечки між країнами ще довго після того, як початкова причина конфлікту зникла, а агресор пішов³⁸. Для ветеранів отримані уроки полягають у важливості досягнення балансу між визнанням та оцінкою служби — з одного боку, й усвідомленням ризиків, пов'язаних із надмірною ідентифікацією мілітаризованої особистості та відчуттям жертви — з іншого. Це може бути складний, але важливий баланс.

№	Підсумок ключових і потенційних питань у контексті України
3.11a	В Україні, як і в інших країнах, ушанування пам'яті — це потужний засіб визнання заслуг ветеранів/-ок на національному та громадському рівнях, який може відігравати важливу роль у підтримці й розбудові соціальної єдності та реінтеграції. Однак при цьому важливо враховувати потенційні виклики, пов'язані з увічненням військової ідентичності, і розглянути шляхи забезпечення належного визнання, яке також наголошує на ширшій участі громади в подіях.

37 [How Ukraine's personal grassroots memorials honour individual citizens who fought for their nation, The Conversation 2022](#) [Як особисті меморіали в Україні вшановують пам'ять окремих громадян, які загинули у боротьбі за свій народ, The Conversation 2022 р.]

38 Volkan, V. D., Ast, G. & Greer, W. F., Third Reich in the Unconscious: Transgenerational Transmission and Its Consequences. 2002

4.

**Надання послуг
за принципом
«єдиного вікна»
або схожих
моделей**

4. Надання послуг за принципом «єдиного вікна» або схожих моделей ■

Як окреслено у Розділі 3.9 вище, для ветеранів/-ок, громад та осіб, відповідальних за планування й надання послуг, отримання точної та своєчасної інформації надзвичайно важливе. Якщо цей компонент поєднати з наданням консультаційних послуг і перенаправленням, завдяки яким людей скеровували б на проходження послуг, які їм потрібні, то це могло б суттєво полегшити процес реінтеграції і стати його основою. Доступ до точної інформації та підтримки — важлива частина управління очікуваннями ветеранів/-ок і громад, які часто і зі зрозумілих причин є високими, а тому їх часто буває складно виправдати. Це може допомогти забезпечити законність, прозорість, підзвітність і правильне уявлення, а відтак допомогти провайдером послуг краще розуміти потреби своїх клієнтів. Серед інших ширших систем і механізмів програм РДР, які допомагають забезпечити це — системи інформаційного консультування та скерування (ICRS).

Системи інформаційного консультування та скерування – яка їхня роль у реінтеграції?

Загальна мета систем інформаційного консультування та скерування (за визначенням Міжвідомчої робочої групи ООН з питань роззброєння, демобілізації та реінтеграції) полягає в тому, щоб забезпечити життєво важливе інформування та скерування «учасників бойових дій» і готувати їх до повернення до цивільного життя. Зазвичай бажано, щоб цей процес розпочинався якомога раніше у разі демобілізації й так чи інакше тривав упродовж усього процесу реінтеграції. Хоча акцент ICRS часто на економічній реінтеграції, ця система також може використовуватися для здійснення картування й перенаправлення людей на отримання інших видів послуг.

У країнах, обраних для окремого аналізу, є низка підходів для підтримки в наданні інформації, консультуванні та перенаправленні. Нижче наведені декілька прикладів.

- У Сполученому Королівстві, США, Ізраїлі та Австралії інформацію та консультації можна отримати онлайн на розширених і добре розроблених платформах. Окрім цього, працюють телефонні гарячі лінії та низка фізичних офісів, де можна продовжити працювати з окремими випадками — хоча зазвичай візити до фізичних центрів здійснюються на основі призначення, а не за можливості особи. Ці центри

забезпечують консультації та підтримку ветеранам/-кам, але також можуть здійснювати подальші перенаправлення на ширший перелік медичних і соціальних послуг.

- В Австралії на додачу до окремих джерел консультування ветеранів/-ок також є ширша консультаційна урядова служба для громадян, яка називається «Послуги Австралія». Ця служба працює онлайн, має центри, куди можна завітати, і навіть мобільні центри, які можуть допомогти людям, у яких виникають запитання щодо соціальних державних послуг і потреба в юридичній консультації тощо. Працівники цих центрів проходять навчання й чутливі до питань ветеранів/-ок, тож можуть розглядати базові запити від них а також перенаправляти їх до відповідних відділів Міністерства у справах ветеранів.
- У Хорватії створюється низка ветеранських центрів, які надаватимуть послуги, пов'язані з фізичною та психологічною реабілітацією, при цьому у них також проводитимуть зустрічі, навчання тощо.

Виклики, пов'язані з наданням послуг і системами інформування й перенаправлення в таких процесах — це відсутність послуг чи можливостей для перенаправлення осіб, особливо в ситуації, коли конфлікт ще триває або нещодавно закінчився. Картування можливостей, послуг і періодична перевірка того, чи справді процедури перенаправлення працюють, є дуже важливими елементами, адже забезпечують роботу створеної системи чи підходу впродовж потрібного періоду. За цим стоять певні фінансові й кадрові виклики, які варто розглянути.

В Україні виклики, пов'язані з комплексними й окремими структурами та механізмами надання послуг, добре задокументовані та впливають не лише на ветеранів/-ок, а й на надання послуг громадськості загалом. Були спроби розв'язати це питання шляхом створення територіальних центрів надання адміністративних послуг (ЦНАПів), а окремо для ветеранів — шляхом запуску системи «e-Ветеран». Мінветеранів також зацікавлене в розробленні пілотного підходу, спрямованого на формування інтегрованої моделі надання послуг, яка зосереджуватиметься на потребах ветеранів/-ок.

№	Підсумок ключових і потенційних питань у контексті України
4а	Механізми інформаційного консультування та скерування або центри, які працюють за принципом «єдиного вікна» — чи то у віртуальному форматі, чи то у фізичному або поєднання цих двох варіантів, — можуть відіграти важливу роль у забезпеченні кращого доступу ветеранів/-ок до послуг. Яка б це не була модель, важливо забезпечити постійне оновлення інформації про послуги та створити в механізмах перенаправлення можливості для отримання зворотного зв'язку, щоб перевіряти, наскільки вони ефективні. Послуги мають бути доступними для всіх ветеранів/-ок незалежно від того, чи вони проживають у міських, чи в сільських районах, зокрема варто подбати про людей з інвалідністю.

5.

Інші питання

5. Інші питання ■

Плануючи заходи, які стосуються реінтеграції ветеранів / учасників бойових дій, важливо врахувати низку інших моментів. Два з особливо важливих коротко розглянуто в розділі нижче.

5.1. Управління зброєю та боєприпасами / Протимінна діяльність

Управління зброєю та боєприпасами (УЗБ) — це контроль за зброєю та боєприпасами, підзвітність за них й управління ними впродовж їхнього життєвого циклу, зокрема створення основи, процесів і практик для безпечного придбання, зберігання, передачі, відстеження та знешкодження. УЗБ зосереджується не на стрілецькій і легкій зброї, а на ширшому переліку традиційної зброї, зокрема боєприпасах та артилерії³⁹. УЗБ стало важливим компонентом стратегій запобігання, стабілізації та відновлення в багатьох контекстах і працює на основі регуляторних, операційних і технічних компонентів підходів управління та реформування сектору безпеки (РСБ), а також стратегій роззброєння та демобілізації. Одна з основних цілей — зменшити ризики, пов'язані з відходом від національних баз зберігання й відповідного постачання зброї недержавним збройним угрупованням і кримінальним мережам, зокрема терористичним групам. В Україні, попри значне постачання та розповсюдження зброї, поки що не було значних випадків відсутності звітування щодо неї, а наявні моніторингові системи нині ще більше укріплюються⁴⁰.

Окрім цього, робота з вибуховими пристроями та протипіхотними мінами, які залишилися з часів війни, є однією з основних проблем у розвитку після конфлікту. Станом на 1 липня 2022 року, згідно з оцінками, 160 000 квадратних кілометрів території України були вражені війною, а отже, зазнали забруднень різного ступеня, пов'язаних із вибуховими пристроями. Згідно з інформацією Державної служби України з надзвичайних ситуацій (ДСНС), за період від березня до червня 2022 року було знешкоджено 149 000 одиниць вибухових пристроїв. Створено відповідний Національний орган з питань протимінної діяльності, який, з-поміж іншого, створив застосунок, щоб легко і точно звітувати про віднайдені матеріали. У звітах HALO Trust зазначається: до 1 липня 2022 року через міни, боєприпаси, які не розірвалися, та інші залишки війни загинули понад 65 осіб і 87 поранені (УХО)⁴¹.

39 Інститут ООН з дослідження проблем роззброєння

40 Див.: <https://www.rnbo.gov.ua/en/Diialnist/5731.html>

41 Mine Action – 5W Situation Report 01/07/2022 – Mine Action Sub Cluster [Протимінна діяльність – Звіт про ситуацію 5W 01/07/2022 – Субкластер з питань протимінної діяльності]

№	Підсумок ключових і потенційних питань у контексті України
5.1a	Питання, пов'язані з УЗБ і знешкодженням протипіхотних мін і боєприпасів, які не розірвалися, залишатимуться проблемою впродовж певного часу навіть після завершення війни. Важливо, щоб особи, відповідальні за ветеранів/-ок та їхню реінтеграцію / перехід, вели постійний діалог з особами, відповідальними за ці питання в інших міністерствах і департаментах. Є значні потенційні ризики, пов'язані з неправильною утилізацією зброї, і цей процес потрібно відстежувати. Та водночас у ветеранській спільноті буде чимало знань і потенційного досвіду роботи з боєприпасами, які не розірвалися, тож ці знання можна використати кількома способами, зокрема для забезпечення чутливості й обізнаності громади, а також для виконання технічних ролей у командах, які займатимуться зачищенням територій після відповідного навчання.

5.2. Зв'язок з управлінням сектором безпеки

Підтримка у процесі реінтеграції може відіграти важливу роль у формуванні програми ефективного реформування й посилення управління сектором безпеки, оскільки даватиме змогу військовослужбовцям залишати збройні сили та вести успішне життя у статусі цивільної особи. Органи, які надаватимуть підтримку в нарощуванні потенціалу управління безпекою і здійснюватимуть контроль у цій сфері (і цивільні, і військові), можуть підкріплювати зусилля, спрямовані на перехід від військової кар'єри до цивільного життя, й забезпечувати взаємозв'язок і взаємопідтримку ініціатив, спрямованих на реінтеграцію і реформування сектору безпеки. Іноді зусилля та плани, спрямовані на РДР, були тісно переплетені з реформами в секторі безпеки й забезпечували інформацію для ухвалення рішень щодо кількісних вимірів збройних сил, структури й особового складу, а також допомагали визначати критерії інтеграції учасників бойових дій у нові структури сектору безпеки. Неспроможність належним чином поєднати реформування та управління сектором безпеки (РСБ) із діяльністю, спрямованою на реінтеграцію, може призвести до втрати можливостей і суперечностей у політиці, плануванні та заходах.

Огляді РСБ в Україні на 2018 рік відзначає: останнім часом реалізовується низка проєктів і заходів, спрямованих на покращення прозорості, успішності цього сектору й контролю з боку цивільних громадян⁴². Певних результатів уже вдалося досягнути, але ще є потреба в тому, щоб процеси реформування стосувалися сектору безпеки загалом, а не лише збройних сил. Також є потреба покращувати координацію та обмін інформацією щодо міжнародної допомоги; тут потрібні дії як із боку Уряду України, так із боку міжнародних партнерів. Ці результати зазначені у звіті Європейської ради з міжнародних відносин 2019 року. Попри визнання прогресу, він зауважував потребу й надалі докладати зусиль для досягнення кращих результатів⁴³.

42 [Supporting Ukraine's Security Sector Reform - Mapping Security Sector Assistance Programmes, DCAF, 2018](#) [Підтримка реформування сектору безпеки України – Програми допомоги у картуванні сектору безпеки, DCAF, 2018 р.]

43 [Guarding the Guardians: Ukraine's Security & Judicial Reforms under Zelensky, ECFR, 2019](#) [Берегти тих, хто береже; безпека та судові реформи в Україні за часів Зеленського, ECFR, 2019 р.]

№	Підсумок ключових і потенційних питань у контексті України
5.2a	<p>У нинішньому контексті нормативні процеси інституційної реформи можуть не працювати за планом чи не розв'язувати відповідні проблеми. Однак поки розробляють та апробують плани надання підтримки у процесі реінтеграції та відповідну політику переходу від військової кар'єри до цивільного життя, важливо дотримуватися принципів прозорості й нагляду з боку цивільних і підсилювати їх, де це можливо.</p>
5.2b	<p>Відтак спостерігається значне зацікавлення з боку міжнародних партнерів щодо підтримки ветеранів/-ок та реінтеграції, яке, ймовірно, зростатиме. Саме тому Мінветеранів, можливо, розгляне варіант створення більш формальної та постійної структури, щоб сприяти обміну інформацією та координацією всередині, між особами та організаціями, залученими до цього процесу.</p>

Додаток 1.

Таблиці з
аналізом країн

Додаток 1. Таблиці з аналізом країн ■

A1.1. Австралія

№	Країна	Австралія	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
1	Визначення поняття «ветеран» і статусу ветерана		Традиційно в Австралії термін «ветеран» використовувався на позначення колишніх членів Австралійських сил оборони (АСО) в часи війни чи воєнного конфлікту. Однак після зустрічі міністрів 2017 року визначили, що ветеран визначатиметься як «особа, яка служить або служила в АСО щонайменше один день». Сюди належать регулярні та резервні сили.
2	Демографія		За результатами перепису населення (2022), в Австралії налічується 496 276 ветеранів/-ок, при загальній кількості населення 27,1 мільйона (1,8 % всього населення). Жінки складають 13,4 % (близько 66 500 осіб), і їхня кількість зростає.
3	Національне законодавство, політика і планування		<p>Є декілька особливо важливих законодавчих актів, які деталізують критерії для оцінки підтримки та інші дотичні моменти. Усе це детально пояснюють такі законодавчі акти:</p> <p><u>Закон про права ветеранів, 1986</u> визначає, яка компенсація, лікування, реабілітація та фінансова підтримка надається ветеранам/-кам та їхнім утриманцям у зв'язку з пораненням, захворюванням чи смертю внаслідок служби до 1 липня 2004 року. Закон здебільшого охоплює ветеранів/-ок, які служили під час війни, близьких до воєнних чи невоєнних операцій (зокрема миротворчих), а також охоплює період служби від 7 грудня 1972 року до 6 квітня 1994 року, а в деяких випадках (залежно від дати зарахування до збройних сил) — до 30 червня 2004 року. Закон про права ветеранів втілюється в життя за допомогою Міністерства у справах ветеранів (див. нижче).</p> <p><u>Закон про безпеку, реабілітацію та компенсацію (позовів, пов'язаних з обороною), 1988</u> — це законодавчий акт, за яким забезпечується реабілітація, компенсація та лікування постраждалих унаслідок поранення чи захворювання в результаті роботи. Він також передбачає виплату компенсацій відповідним утриманцям у зв'язку зі смертю, пов'язаною з роботою.</p> <p><u>Закон про військову реабілітацію та компенсацію (ЗВПК), 2004</u> визначає реабілітацію та компенсацію для членів Австралійських сил оборони (АСО), які служили, починаючи з 1 липня 2004 року.</p>

№	Країна	Австралія	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
4	Установи та структури		<p>Комісія з репатріації (КР) несе відповідальність за забезпечення пенсій, надбавок й інших пільг, лікування та інших послуг. Ревізійна рада ветеранів (РРВ) — це незалежний суд, який переглядає рішення Комісії, якщо на них подають апеляцію. Комісія з питань військової реабілітації та компенсації (КВПК) визначає компенсацію та інші пільги для чинного чи колишнього особового складу АСО, які постраждали внаслідок поранення чи захворювання у зв'язку зі службою, починаючи з 1 липня 2004 року, а також охоплює осіб, які перебувають на утриманні тих військовослужбовців, смерть яких сталася внаслідок поранення чи захворювання, пов'язаного зі службою, починаючи з 1 липня 2004 року. Комісія налічує шість членів, які переглядають позови, ведуть провадження й ухвалюють рішення.</p> <p>І Комісія з репатріації, і КВПК безпосередньо контролює присудження пенсій, надбавок та інших пільг із допомогою заходів, які здійснює Міністерство у справах ветеранів (див. нижче). Вони несуть відповідальність за формування політики, визначення проблемних моментів, проведення консультацій із Міністром і Парламентом, а також за зв'язки з іншими урядовими відомствами й самими ветеранами/-ками.</p> <p>Завдання Міністерства у справах ветеранів – надавати підтримку, послуги та інформацію ветеранам/-кам та іншим групам, які підлягають отриманню допомоги, а також загальну інформацію громадськості щодо ветеранів/-ок. Підтримка, послуги та інформація, які надаються, передбачають фінансову підтримку, медичні послуги, реабілітацію, психічне здоров'я, допомогу з переходом, вшанування та визнання, допомогу по дому, допомогу з житловими питаннями й історичні відомості. У Міністерстві у справах ветеранів працює близько 2000 працівників, і його офіси є у столицях всіх 7 штатів / територій. У нього також є мережа менших регіональних офісів, відомих під назвою Офіси Мережі у справах ветеранів (MrCB).</p>
5	Процеси / програми переходу		<p>Перш ніж звільнитися зі служби, військовослужбовців заохочують поспілкуватися з офіцерами з надання підтримки ветеранам «на базі», які працюють на Міністерство у справах ветеранів і надають консультації щодо пільг і послуг, переходу, а також вчать військовослужбовців, як їм використовувати програму електронного доступу до послуг та інформації myservice. Військовослужбовців та їхні сім'ї також запрошують на дводенну програму під назвою «Вихід», спрямовану на те, щоб допомогти їм (а) планувати своє життя після служби, (б) дізнатися про збереження мотивації, (в) навчитися навичок адаптації до цивільного життя, (г) отримати скерування й підтримку у формуванні стосунків, а також (г) відшукати відповідні послуги психічної та фізичної підтримки.</p>
6	Пільги / послуги згідно з законом (загальні)		<p><u>Примітка:</u> у різних юрисдикціях термін «пільги, права та послуги» використовують по-різному; у деяких юридичних і нормативних розуміннях вони взаємозамінні. Щоб результати в цих таблицях можна було порівнювати, термін «Загальні пільги» означатиме положення, доступні для всіх на основі базової відповідності статусу ветерана. Термін «Додаткові послуги» вживатимуть під час обговорення підтримки та забезпечення, які надаються відповідно до додаткових потреб окремої особи (наприклад, пов'язані з пораненням).</p>

№	Країна	Австралія	Опис змісту / питань, які розглядаються		
	Тема / Сфера зацікавлення		Категорія	Загальні пільги (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)
6	Пільги / послуги згідно зі законом (загальні)		Охорона здоров'я	<p>Підтримка у сфері охорони здоров'я ветеранам/-кам АСО надається завдяки державним і приватним лікарням на основі субсидованого державного страхування, яке виплачує Міністерство у справах ветеранів. Це і загальна первинна ланка охорони здоров'я, і низка спеціалізованих медичних послуг, субсидовані ліки, медичні засоби та вироби. Рівень охоплення залежить від тривалості служби та від потреб. Здійснюється оцінка, після чого особі присвоюють кольоровий код — золотий, білий або оранжевий.</p> <p>Усі ветерани/-ки можуть подавати заявку на здійснення безплатної оцінки стану здоров'я у свого лікаря загальної практики (ЛЗП). Така комплексна медична оцінка може допомогти ЛЗП визначити й діагностувати на ранніх стадіях будь-які психічні чи фізичні проблеми.</p> <p>Усі чинні й колишні члени АСО, які принаймні один день служили на повноцінній службі, підлягають отриманню лікування будь-якого психічного захворювання. Спеціалізовану підтримку психічного здоров'я та консультування надає служба, Openarms, створена насамперед для надання підтримки ветеранам В'єтнамської війни.</p>	<p>Додаткові послуги доступні для ветеранів/-ок, у яких виникли захворювання чи інвалідність у зв'язку зі службою.</p> <p>Власники золотої картки мають право на повний перелік медичних послуг. Власники білої картки мають право на лікування коштом Міністерства у справах ветеранів лише визнаних захворювань чи інвалідності.</p>
			Пенсії та фінансові виплати	<p>Ветерани/-ки, які служили в АСО, мають право на індивідуальну оцінку їхнього стану за низкою критеріїв, зокрема тривалістю й типом служби.</p>	<p>Ветерани/-ки, які мають інвалідність чи захворювання, пов'язані зі службою, можуть подавати заявку на отримання компенсаційних виплат.</p>

№	Країна	Австралія	Опис змісту / питань, які розглядаються		
	Тема / Сфера зацікавлення		Категорія	Загальні пільги (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)
6	Пільги / послуги згідно зі законом (загальні)		Освіта і працевлаштування	Програма працевлаштування ветеранів від Прем'єр-міністра має на меті допомогти ветеранам/-кам визначити наявні варіанти та звести їх із потенційними роботодавцями. Вона передбачає онлайн-інструмент, який забезпечує можливості здійснення оцінки здатності до працевлаштування самостійно.	Деякі категорії особового складу АСО, які виконували операційні обов'язки у «воєнних умовах», можуть також підлягати отриманню підтримки в межах Схеми професійної реабілітації ветеранів (СПРВ) , яка забезпечує перекваліфікацію та доступ до подальшої підтримки й консультування.
			Житло	Схема «Будинки оборонної служби» (БОС) забезпечує субсидовану позику до 25 000 доларів США, яка виплачується впродовж 25 років колишнім військово-службовцям — чоловікам і жінкам — які мають таке право (і деяким утриманцям). Також є позика до 10 000 доларів США «Підтримка дому», яка допомагає з видатками на утримання будинку.	
			Фінансові консультації	Наявне субсидоване страхування транспортних засобів і страхування будинку тощо.	
			Вшанування	Низкою меморіалів і могил часів війни у країні та закордоном опікується Управління австралійських могил часів війни.	
7	Вразливі групи		Ветерани/-ки з медичними та реабілітаційними потребами: ветеранів/-ок з інвалідністю, які потребують реабілітаційної підтримки, Міністерство у справах ветеранів підтримує щодо медичного забезпечення й отримання послуг (коштом державних чи приватних надавачів послуг) і психосоціальної реабілітації. Ветеранам/-кам, яким потрібна професійна реабілітація, надають її для того, щоб допомогти їм забезпечити собі хороше та стає працевлаштування. Деякі категорії особового складу АСО, які виконували операційні обов'язки в умовах, «близьких до воєнних», можуть також підлягати отриманню підтримки відповідно до Схеми професійної реабілітації ветеранів (СПТРВ) , яка забезпечує перекваліфікацію та доступ до подальшої		

№	Країна	Австралія	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
7	Вразливі групи		<p>підтримки й консультацій. Також для ветеранів/-ок з інвалідністю є низка заходів фінансової підтримки: допомога з непрацездатності і/чи постійним порушенням і компенсаційні виплати за економічні втрати, пов'язані з непрацездатністю (або її зниженням) через травму чи захворювання, які визнали пов'язаними зі службою. Сума компенсаційних виплат у зв'язку з інвалідністю залежить від рівня непрацездатності.</p> <p><u>Вдова(-и) / вдівець (удівці) / члени подружжя, які залишилися живими:</u> партнерам ветеранів/-ок виплачуються пенсії навіть до їхньої смерті — залежно від критерію прийнятності й інших критеріїв. Вдовам / удівцям виплачуються пенсії як компенсація партнерам ветеранів/-ок, які загинули під час військової служби чи виконання оборонних обов'язків. Така підтримка виділяється автоматично, якщо ветеран/-ка, які померли, були колишнім військовополоненим чи якщо вони отримували компенсацію у зв'язку з інвалідністю й мали серйозну категорію інвалідності. У всіх інших випадках треба подавати заявку до Міністерства: тоді можуть виділити пенсію, якщо буде визнано, що смерть ветерана/-ки пов'язана з війною чи виконанням службових оборонних обов'язків.</p> <p>Компенсаційні виплати також здійснюються на користь партнерів/-ок померлих ветеранів/-ок чи військово-службовців, які перебували на їхньому утриманні. Суми можуть бути різними залежно від ступеня залежності, який оцінюють за критеріями, визначеними Законом про права ветеранів (1986 року).</p> <p><u>Діти та інші особи, які перебувають на утриманні:</u> молоді особи (віком до 18 років), які відповідають критеріям безпосередньо перед смертю ветерана/-ки, які були або повністю (здебільшого) або частково на їхньому утриманні, можуть отримувати компенсаційні виплати й допомогу в отриманні освіти у вигляді освітніх пільг. Якщо молода особа, яка відповідає критеріям, була повністю чи здебільшого залежною від ветерана/-ки, вона також може отримати безплатну медичну допомогу за фінансування Міністерства у справах ветеранів й інші пільги.</p> <p>Компенсація може виплачуватися «іншим» особам, які перебували на утриманні й були повністю чи частково економічно залежні від ветерана/-ки чи військовослужбовця/-иці безпосередньо перед їхньою смертю. До них належать батьки, дідусь і бабуся, вітчим і мачуха, пасинки, брати, сестри тощо. Сума компенсації для особи на утриманні визначається індивідуально в кожному окремому випадку.</p>
8	Моделі надання послуг		<p><u>Забезпечення державних послуг:</u> як і в багатьох інших країнах, модель Австралії базується на наданні більшості фізичних послуг через основних державних, приватних чи добровільних надавачів послуг, коли за послуги платить Міністерство у справах ветеранів залежно від відповідності критеріям прийнятності, визначеним КР і КВПК (див. пункт 4). Однак окрім цього, Міністерство виконує важливу консультаційно-координаційну функцію в межах влади й поза нею (на центральному рівні та рівні штатів) щодо ветеранів/-ок і добровільних організацій. Приватні надавачі медичних послуг мають подавати заявки на те, що стати визнаними продавцями та щоб їх оцінили на предмет відповідності критеріям.</p>

№	Країна	Австралія	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
8	Моделі надання послуг		<p>Міністерство у справах ветеранів розширило свою онлайн-платформу myservice, а також має телефонну гарячу лінію, за якою працівники можуть скерувати ветеранів/-ок на телефонну консультацію з окремими фахівцями чи на реальні зустрічі в одному зі своїх національних чи регіональних офісів. Уряд Австралії також забезпечує роботу сервісних центрів, які працюють за «принципом єдиного вікна», називаються Послугами Австралії та допомагають населенню розв'язувати питання та проблеми, пов'язані з державними послугами — це й онлайн-офіси, і фізичні офіси, розташовані по всій країні. Сюди також належать мобільні центри, які виїжджають у віддалені громади. Їхні працівники можуть брати заявки ветеранів/-ок щодо отримання підтримки й бути посередниками між ними та Міністерством у справах ветеранів.</p> <p><u>Доброчинна підтримка та підтримка приватного сектору:</u> до надання підтримки та адвокації ветеранам/-кам залучена широка низка груп громадянського суспільства, починаючи з опрацювання загальних питань і закінчуючи спеціалізованою психологічною підтримкою чи підтримкою психічного здоров'я. Перелік організацій, які зазвичай тісно співпрацюють із Міністерством у справах ветеранів, можна переглянути тут.</p>
9	Групи зацікавлених сторін		<p>Австралія розробила Угоду про ветеранів оборони для того, щоб визнати унікальний характер військової служби та внесок ветеранів/-ок та їхніх сімей. Роботодавці, компанії, місцеві групи у громаді та громадськість Австралії загалом можуть долучитися до підтримки Угоди. Вона спрямована на забезпечення основи, яка дає змогу ветеранам/-кам та їхнім сім'ям налагодити кращі відносини із громадою.</p>
10	Зовнішні партнери		<p>Немає серйозних зовнішніх партнерів, які б спонсорували надання підтримки ветеранам/-кам в Австралії, хоча групи ветеранів/-ок і Міністерство мають переліки інших організацій, зокрема пов'язаних із країнами Співдружності.</p>
11	Стратегії інформування та адвокації		<p>Міністерство у справах ветеранів забезпечує активну присутність у медіа завдяки своїй вебсторінці та іншим платформам, які надають інформацію про Міністерство, а також інші події та моменти, зокрема ті, які стосуються інших організацій і надавачів послуг.</p>
12	Ресурси		<p>У 2020–2021 роках Міністерству у справах ветеранів виділили з державного бюджету 11,7 мільярда австралійських доларів (близько 8,1 мільярда доларів США) (останні знайдені цифри) на реалізацію низки послуг і підтримку ветеранів/-ок.</p>

A1.2. Хорватія

№	Країна	Хорватія	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
1	Визначення поняття «ветеран» і статусу ветерана		<p>«Ветеран вітчизняної війни у Хорватії» — це особа, яка організованим чином брала участь у захисті незалежності, територіальної цілісності та суверенітету Республіки Хорватії. До них належать: (а) член Збройних сил Республіки Хорватії (Національна Гвардія, Армія Хорватії, Міністерство оборони, поліція, Міністерство внутрішніх справ та Сили оборони Хорватії); (б) член збройних угруповань Національної служби захисту, безпосередньо залучений до бойових дій (бойового сектору) принаймні впродовж 100 днів у період з 30 липня 1991 року до 31 грудня 1991 року; (в) член збройних підрозділів Національної служби захисту, який не мав обов'язку брати участь у резервних силах чи не підлягав обов'язковій військовій службі, якщо був безпосередньо залучений до бойових дій упродовж щонайменше 30 днів у період з 30 липня 1991 року до 31 грудня 1991 року; (г) член збройних підрозділів Національної служби захисту, який був безпосередньо залучений до бойових дій і який помер / загинув у період з 30 липня 1991 року до 31 грудня 1991 року; (ґ) член збройних підрозділів Національної служби захисту, який був безпосередньо залучений до бойових дій і який зник у період з 30 липня 1991 року до 31 грудня 1991 року; (д) член збройних підрозділів Національної служби захисту, який був безпосередньо залучений до бойових дій і якого утримували у ворожому таборі, в'язниці чи іншій установі ворога в період з 30 липня 1991 року до 31 грудня 1991 року (Міністерство оборони Хорватії).</p> <p>На отримання статусу ветерана для тих, хто залишив службу, можна подати заявку до Міністерства оборони.</p>
2	Демографія		<p>Кількість ветеранів/-ок, як виявилось, дуже складно зіставити з іншими цифрами, які подають різні джерела. У листопаді 2021 року, за оцінкою Міністерства хорватських оборонців, у Хорватії налічувалося близько 426 956 ветеранів/-ок, що загалом складає до 10,5 % населення. Даних у розбивці за статтю не знайдено.</p>
3	Національне законодавство, політика і планування		<p>Закон «Про ветеранів вітчизняної війни у Хорватії та членів їхніх сімей» (2018) дає визначення ветерана та його статусу й закріплює за ним право на підтримку та послуги, зокрема медичні послуги, пенсії, підтримку в разі інвалідності, підтримку з житловими питаннями та у працевлаштуванні, а також надання допомоги тим, хто втратив члена сім'ї на війні, або чий член сім'ї зник під час війни. Серед інших важливих законів — Закон «Про жертви вітчизняної війни серед цивільних осіб» і Закон «Про права постраждалих від сексуального насильства під час збройної агресії проти Республіки Хорватії у вітчизняній війні».</p>
4	Установи та структури		<p>Ключові завдання Міністерства хорватських оборонців такі: відстежувати виконання закону від 2018 року (див. вище), зокрема забезпечити отримання пільг і послуг ветеранами/-ками, підтримку членів сімей загиблих, смертельно поранених, ув'язнених чи зниклих безвісти хорватських ветеранів/-ок часів вітчизняної війни, а також тих, хто служив під час Другої світової війни. Міністерство також сприяє</p>

№	Країна	Хорватія	Опис змісту / питань, які розглядаються						
	Тема / Сфера зацікавлення								
4	Установи та структури		<p>вшануванню, поширює інформацію і здійснює адвокацію на користь ветеранів/-ок і постраждалих під час вітчизняної війни, а також заохочує і підтримує проекти, які мають на меті покращити якість життя й рівень освіти та конкурентоспроможності ветеранів/-ок у Хорватії, а також членів їхніх сімей.</p> <p>Міністерство також має обов'язок здійснювати пошуки осіб, які зникли безвісти в часи вітчизняної війни, зокрема здійснювати ексгумацію могил на території Хорватії та проводити ідентифікацію і поховання решток.</p>						
5	Процеси / програми переходу		<p>Програма переходу від військової кар'єри до цивільного життя працює ще з 2015 року, її реалізовує Міністерство оборони (Департамент з питань переходу). Взяти участь у цій програмі можуть всі представники особового складу, яких було звільнено з почестями. Є також програма переходу й надання допомоги для державних службовців і працівників Міністерств оборони, які втратили робочі місця у зв'язку з реорганізацією та скороченням штату. Ті, хто виходить у відставку й одразу йде на пенсію, не можуть брати участі у програмі.</p>						
6	Пільги / послуги згідно зі законом (загальні)		<p><i>Примітка: у різних юрисдикціях термін «пільги, права та послуги» використовуються по-різному; по-різному; у деяких юридичних і нормативних розуміннях вони взаємозамінні. Щоб результати в цих таблицях можна було порівнювати, термін «Загальні пільги» означатиме ті положення, які доступні всім на основі базової відповідності статусу ветерана. Термін «Додаткові послуги» вживатимуть під час обговорення підтримки та забезпечення, які надаються відповідно до додаткових потреб окремої особи (наприклад, які пов'язані з пораненням).</i></p>						
			<table border="1"> <thead> <tr> <th>Категорія</th> <th>Загальні пільги (усі ветерани)</th> <th>Додаткові послуги (окремі групи)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Охорона здоров'я</td> <td> <p>Допомога з виплатою базового медичного страхування й доступом до державних програм охорони здоров'я та надання психосоціальної підтримки, які забезпечує Міністерство хорватських оборонців.</p> </td> <td> <p>Додаткове лікування для осіб із пораненнями та інвалідністю, отриманими у зв'язку зі службою, зокрема витрати, пов'язані з реабілітацією, іноді — лікуванням закордоном. Також охоплює видатки на ортопедичні вироби (й видатки, пов'язані з наданням допомоги в центрах для ветеранів — див. пункт 8 нижче).</p> <p>Постійний доступ до програм підтримки психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, які фінансує Міністерство хорватських оборонців.</p> </td> </tr> </tbody> </table>	Категорія	Загальні пільги (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)	Охорона здоров'я	<p>Допомога з виплатою базового медичного страхування й доступом до державних програм охорони здоров'я та надання психосоціальної підтримки, які забезпечує Міністерство хорватських оборонців.</p>	<p>Додаткове лікування для осіб із пораненнями та інвалідністю, отриманими у зв'язку зі службою, зокрема витрати, пов'язані з реабілітацією, іноді — лікуванням закордоном. Також охоплює видатки на ортопедичні вироби (й видатки, пов'язані з наданням допомоги в центрах для ветеранів — див. пункт 8 нижче).</p> <p>Постійний доступ до програм підтримки психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, які фінансує Міністерство хорватських оборонців.</p>
			Категорія	Загальні пільги (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)				
Охорона здоров'я	<p>Допомога з виплатою базового медичного страхування й доступом до державних програм охорони здоров'я та надання психосоціальної підтримки, які забезпечує Міністерство хорватських оборонців.</p>	<p>Додаткове лікування для осіб із пораненнями та інвалідністю, отриманими у зв'язку зі службою, зокрема витрати, пов'язані з реабілітацією, іноді — лікуванням закордоном. Також охоплює видатки на ортопедичні вироби (й видатки, пов'язані з наданням допомоги в центрах для ветеранів — див. пункт 8 нижче).</p> <p>Постійний доступ до програм підтримки психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, які фінансує Міністерство хорватських оборонців.</p>							

№	Країна	Опис змісту / питань, які розглядаються		
	Хорватія	Тема / Сфера зацікавлення		
6	Пільги / послуги згідно зі законом (загальні)	Категорія	Загальні пільги (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)
		Пенсії та фінансові виплати	Пенсійні виплати, при цьому сума залежить від тривалості служби / залучення.	Додаткові пенсії по інвалідності для осіб, які отримали поранення, захворювання чи інвалідність унаслідок служби — виплати залежать від ступеня інвалідності та службового звання. Компенсаційні виплати, при цьому сума залежить від ступеня інвалідності — це можуть бути виплати допомоги особам, які здійснюють догляд.
		Освіта і працевлаштування	Підтримка у створенні кооперативів, навчання і фінансування.	Програма навчання та працевлаштування для осіб, які потребують професійної допомоги у зв'язку з інвалідністю / пораненням, а також для непрацевлаштованих ветеранів/-ок. Насамперед розглядають вакансії та посади на державній службі.
		Житло	Підтримка житлових позик і право на купівлю певних категорій державного житла після його оренди впродовж зазначеного періоду.	Ветерани/-ки з інвалідністю можуть також сплачувати нижчі ставки за житловими кредитами.
		Фінансові консультації	Фінансове консультування й навчання забезпечуються за певними схемами освіти та працевлаштування, якими керує Міністерство хорватських оборонців.	
		Вшанування	Про Меморіал вітчизняної війни та кладовище дбає Міністерство хорватських оборонців.	
7	Вразливі групи	<u>Ветерани/-ки з медичними та реабілітаційними потребами:</u> отримують підтримку у вигляді послуг і програм. Нині медичну та реабілітаційну підтримку надають і державні, і приватні заклади.		

№	Країна	Хорватія	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
7	Вразливі групи		<p>Перенаправлення й базові медичні та консультаційні послуги надаються через мережу 20 офісів (управлінь) регіонального рівня. На регіональному рівні створюють низку центрів для ветеранів/-ок, які забезпечуватимуть спеціалізовану реабілітаційну підтримку тим особам, які її потребують (див. пункт 8 нижче). Спеціалізовану програму психосоціальної та медичної допомоги також підтримує Міністерство на рівні округів, на регіональному та національному рівні. Також забезпечується підтримка із професійною перекваліфікацією та системою соціальних кооперативів. Насамперед можливості надаються деяким категоріям ветеранів/-ок з інвалідністю, які подають заявки на працевлаштування на державній службі. Також здійснюються додаткові пенсійні виплати ветеранам з інвалідністю, пов'язаною зі службою.</p> <p><u>Вдова(-и) / вдівець (удівці) / Члени подружжя, які залишилися живими:</u> пенсії та компенсаційні виплати здійснюються на користь вдів / удівців ветеранів/-ок. Компенсаційні виплати також можуть виплачувати партнерам, які перебували на утриманні осіб, які загинули або зникли безвісти.</p> <p><u>Діти та інші особи, які перебувають на утриманні:</u> діти можуть отримувати компенсаційні та пенсійні виплати, а діти тих ветеранів/-ок, які померли, отримали інвалідність або зникли безвісти, можуть також отримувати освітню підтримку у вигляді грантів і матеріалів.</p> <p>Компенсації можуть виплачувати «іншим» утриманцям, які були повністю або частково залежними від ветерана/-ки чи військовослужбовця/-иці. До них належать батьки, які залишилися живими, зокрема якщо ветеран/-ка були першою дитиною в сім'ї. Сума компенсації визначається на індивідуальній основі в кожному окремому випадку..</p>
8	Моделі надання послуг		<p><u>Забезпечення державних послуг:</u> медичну й соціальну підтримку та професійне навчання можуть забезпечувати державні чи приватні надавачі послуг коштом дотації, яку надає Міністерство хорватських оборонців. Однак Міністерство також веде окремі програми та послуги, якими безпосередньо керує. До них належать:</p> <ul style="list-style-type: none">■ Національна програма психосоціальної та медичної допомоги, яка надає психосоціальну та медичну допомогу ветеранам/-кам завдяки мережі закладів на рівні округу, регіону й на національному рівні;■ підтримка мережі ветеранів-підприємців та виробників■ підтримка мережі соціальних трудових кооперативів, спрямована на надання психосоціальної та економічної підтримки ветеранам/-кам з інвалідністю;

№	Країна	Хорватія	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
8	Моделі надання послуг		<ul style="list-style-type: none"> ■ програма навчання та працевлаштування, призначена для непрацевлаштованих хорватських ветеранів/-ок вітчизняної війни, непрацевлаштованих дітей померлих чи зниклих безвісти хорватських ветеранів/-ок вітчизняної війни, непрацевлаштованих дітей волонтерів і непрацевлаштованих дітей з інвалідністю вітчизняної війни; ■ Розробка моделі регіональних центрів для ветеранів, які діятимуть як хаби з питань реабілітаційних та інших послуг. <p><u>Доброчинна підтримка та підтримка приватного сектору</u>: є мережі ветеранських організацій, які надають підтримку й займаються адвокацією інтересів ветеранів/-ок. Серед них Фонд ветеранів вітчизняної війни у Хорватії та членів їхніх сімей, який підтримує освітні проекти, і багато інших організацій..</p> <p>Обговорення, які тривали у Хорватії останніми роками, іноді зосереджувалися на тому, які обсяги й види підтримки та допомоги варто надавати, при цьому дещо критикували попередній підхід через його надмірно звужену компенсаційну частину й акцентували на тому, що потрібно перейти до більш інтегрованих підходів. Однак не всі погоджуються з таким поглядом, і можна навіть сказати, що деякі чинні програми Міністерства хорватських оборонців якраз більше зосереджуються на інтеграції. Хоча ця інформація трохи застаріла (2015 рік), але LSE Blog містить цікавий аналіз проблемних моментів і викликів.</p>
9	Групи зацікавлених сторін		Міністерство хорватських оборонців разом із ветеранськими групами дуже активно працюють над низкою стратегічних питань, при цьому 2015 року налічувалося понад 500 організацій ветеранів/-ок..
10	Зовнішні партнери		Останніми роками Європейський Союз профінансував декілька важливих проектів Міністерства хорватських оборонців, зокрема будівництво чотирьох центрів для ветеранів (близько 37 млн євро), проект самозайнятості для ветеранів і дітей, які залишилися живими (4,17 млн євро) й нарощування спроможностей серед працівників і працівниць Міністерства (446 тис. євро)..
11	Стратегії інформування та адвокації		Міністерство забезпечує активну присутність у засобах масової інформації за допомогою своєї вебсторінки й інших платформ.
12	Ресурси		Загальні цифри видатків на підтримку ветеранів/-ок не знайдено. Однак варто зазначити, що у Звіті щодо успішності структурних реформ за 2018 у Хорватії є чимало критичних зауважень щодо рівня пенсійного забезпечення й деяких інших державних виплат на користь певних категорій ветеранів/-ок і стверджується: ці кошти відносно погано скеровані, й інші групи, які, можливо, є більш вразливими, залишаються поза увагою. Також висловлювалися занепокоєння щодо того, що ветерани/-ки залишаються погано інтегрованими в ринок праці.

А1.3. Франція

№	Країна	Франція	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
1	Визначення поняття «ветеран» і статусу ветерана		<p>Щоб Національне управління у справах ветеранів та жертв війни (НУВЖВ) визнало особу ветераном, потрібно, щоб він або вона в минулому належали до визнаного бойового підрозділу щонайменше впродовж 90 днів і щоб у наявності були документальні підтвердження за такими критеріями: перестрілка чи бойові дії підрозділу (щонайменше дев'ять), особиста перестрілка чи бойові дії (щонайменше п'ять), чотири місяці присутності на війні в Алжирі, у боротьбі в Марокко або Тунісі або ж чотири місяці перебування у статусі призначеного ОРЕХ (кампанії військових сил Франції за межами національної території — наприклад, миротворчих операціях ООН чи інших спеціальних операціях, визначених Міністерством оборони). Статус і відповідна картка учасника бойових дій надається автоматично пораненим на війні й особам, які мають маркування із хрестиком.</p> <p>Пов'язаний зі статусом ветерана є статус «Смерть на службі нації», створений 2012 року, який стосується смертей, які відбулися починаючи з 2002 року у зв'язку з безпекою та боротьбою з тероризмом (такий статус можуть отримати як військові, так і цивільні).</p> <p>Заявки подаються до Національного управління у справах ветеранів та жертв війни та, якщо статус підтверджується, видається картка учасника бойових дій.</p>
2	Демографія		<p>2021 року 797 887 осіб, тобто близько 1,2 % населення, мали картку учасника бойових дій, як свідчать дані щорічного звіту НУВЖВ, і це найкраща наявна оцінка ветеранів/-ок загалом. Даних у розбивці за статтю не знайдено.</p>
3	Національне законодавство, політика і планування		<p>Указ, який визначає роботу та функції Національного управління у справах ветеранів та жертв війни (див. пункт 4 нижче), видали 1916 року, й обсяг послуг, які надавало Управління, відтоді кілька разів значно розширювався. Востаннє це сталося після терактів у листопаді 2015 року. На початку 2022 року Уряд ухвалив закон, який визнає і забезпечує компенсації та підтримує закон про визнання нації та компенсації збитків, завданих французьким солдатам мусульманського походження (харкіс) під час війни в Алжирі.</p> <p>Фінансові втручання НУВЖВ визначені Кодексом військових пенсій по інвалідності та пенсій жертвам війни (CPMIVG).</p>
4	Установи та структури		<p>Національне управління у справах ветеранів та жертв війни — це відомство Уряду Франції, яке підпорядковується Міністерству збройних сил. Його мета — визнання й підтримка ветеранів/-ок війн і жертв, а також визначення державної політики щодо меморіалів війни та вшанування.</p> <p>НУВЖВ знаходиться в Парижі, але також має мережу зі 102 місцевих офісів по всій Франції та закордонні відділення, зокрема в Марокко й Алжирі.</p>

№	Країна	Франція	Опис змісту / питань, які розглядаються									
	Тема / Сфера зацікавлення											
5	Процеси / програми переходу		Жодного окремого підходу до політики інформування, пов'язаної з переходом від військової кар'єри до цивільного життя, не знайдено, але зрозуміло, що підтримка й консультування до звільнення наявні, а пенсії виплачуються залежно від тривалості служби. Підтримка у в перекваліфікації може надають за посередництва Агентства з перекваліфікації у сфері оборони , яке проводить консультації щодо працевлаштування та тренінги — зокрема встановлює контакти з роботодавцями.									
6	Пільги / послуги згідно зі законом (загальні)		<p><i>Примітка: у різних юрисдикціях термін «пільги, права та послуги» використовуються по-різному; по-різному; у деяких юридичних і нормативних розуміннях вони взаємозамінні. Щоб результати в цих таблицях можна було порівнювати, термін «Загальні пільги» означатиме ті положення, які доступні всім на основі базової відповідності статусу ветерана. Термін «Додаткові послуги» вживатимуть під час обговорення підтримки та забезпечення, які надаються відповідно до додаткових потреб окремої особи (наприклад, які пов'язані з пораненням).</i></p>									
			<table border="1"> <thead> <tr> <th>Категорія</th> <th>Загальні пільги (усі ветерани)</th> <th>Додаткові послуги (окремі групи)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Охорона здоров'я</td> <td>Доступ до універсальних медичних послуг у державній системі охорони здоров'я і додатково забезпечує Національний фонд соціального забезпечення військових (для отримання детальнішої інформації див. пункт 7)</td> <td>Додаткова підтримка у фінансуванні додаткових медичних послуг для осіб з інвалідністю чи захворюванням, пов'язаним зі службою. Оцінюється індивідуально в кожному окремому випадку. Спеціалізована медична та хірургічна допомога для поранених на війні й тих, хто отримав серйозну інвалідність, а також обмежений догляд «вдома» — їх можна отримати в Institution Nationale des Invalides та Військовому навчальному госпіталі Персі.</td> </tr> <tr> <td>Пенсії та фінансові виплати</td> <td>Додаткова пенсія учасникам бойових дій може виплачуватися з 65 років, вона зазвичай поєднується зі звичайними пенсійними виплатами, які отримує власник/-ця картки.</td> <td>Виплачується пенсія по військовій інвалідності й допомога, при цьому сума залежить від ступеня інвалідності. Може виплачуватися на ранній стадії. Є картки інвалідності, які дають змогу власнику/-ці картки отримати доступ до субсидованої подорожі потягом.</td> </tr> </tbody> </table>	Категорія	Загальні пільги (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)	Охорона здоров'я	Доступ до універсальних медичних послуг у державній системі охорони здоров'я і додатково забезпечує Національний фонд соціального забезпечення військових (для отримання детальнішої інформації див. пункт 7)	Додаткова підтримка у фінансуванні додаткових медичних послуг для осіб з інвалідністю чи захворюванням, пов'язаним зі службою. Оцінюється індивідуально в кожному окремому випадку. Спеціалізована медична та хірургічна допомога для поранених на війні й тих, хто отримав серйозну інвалідність, а також обмежений догляд «вдома» — їх можна отримати в Institution Nationale des Invalides та Військовому навчальному госпіталі Персі.	Пенсії та фінансові виплати	Додаткова пенсія учасникам бойових дій може виплачуватися з 65 років, вона зазвичай поєднується зі звичайними пенсійними виплатами, які отримує власник/-ця картки.	Виплачується пенсія по військовій інвалідності й допомога, при цьому сума залежить від ступеня інвалідності. Може виплачуватися на ранній стадії. Є картки інвалідності, які дають змогу власнику/-ці картки отримати доступ до субсидованої подорожі потягом.
			Категорія	Загальні пільги (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)							
Охорона здоров'я	Доступ до універсальних медичних послуг у державній системі охорони здоров'я і додатково забезпечує Національний фонд соціального забезпечення військових (для отримання детальнішої інформації див. пункт 7)	Додаткова підтримка у фінансуванні додаткових медичних послуг для осіб з інвалідністю чи захворюванням, пов'язаним зі службою. Оцінюється індивідуально в кожному окремому випадку. Спеціалізована медична та хірургічна допомога для поранених на війні й тих, хто отримав серйозну інвалідність, а також обмежений догляд «вдома» — їх можна отримати в Institution Nationale des Invalides та Військовому навчальному госпіталі Персі.										
Пенсії та фінансові виплати	Додаткова пенсія учасникам бойових дій може виплачуватися з 65 років, вона зазвичай поєднується зі звичайними пенсійними виплатами, які отримує власник/-ця картки.	Виплачується пенсія по військовій інвалідності й допомога, при цьому сума залежить від ступеня інвалідності. Може виплачуватися на ранній стадії. Є картки інвалідності, які дають змогу власнику/-ці картки отримати доступ до субсидованої подорожі потягом.										

№	Країна	Франція	Опис змісту / питань, які розглядаються		
	Тема / Сфера зацікавлення		Категорія	Загальні пільги (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)
6	Пільги / послуги згідно зі законом (загальні)		Освіта і працевлаштування	Підтримка професійної перекваліфікації — відшкодування коштів після подання заявки та її оцінка. Підтримка у сфері професійного навчання / консультування з приводу працевлаштування від Агентства з питань перекваліфікації у сфері оборони обмежена в часі (протягом трьох років з моменту звільнення зі служби).	Підтримка з боку Агентства з питань перекваліфікації у сфері оборони пораненим ветеранів, зокрема доступ до професійного навчання (без обмежень за часом з моменту звільнення).
			Житло	Жодного окремого забезпечення не надається.	Жодного окремого забезпечення не надається.
			Фінансові консультації	Доступ до субсидованих страхових продуктів.	Доступ до субсидованих страхових продуктів.
			Вшанування	Звання «Визнання нації» може застосовуватися до тих осіб, які брали участь щонайменше впродовж 90 днів в одному конфлікті чи у більшій кількості конфліктів. Воно дає особі право носити стрічку / медаль і користуватися національним прапором на похоронах.	Надається автоматично особам, яких евакуювали з пораненням чи захворюванням.
7	Вразливі групи		Ветерани/-ки з медичними та реабілітаційними потребами: єдична та соціальна допомога, зокрема фізична та психосоціальна реабілітація і підтримка, очевидно, інтегровані в загальнодержавну систему надання послуг, при цьому додаткове фінансування надає Національний фонд соціального забезпечення військових, є доступ до спеціалізованих закладів, наприклад, до the Institution Nationale des Invalides і Військового навчального госпіталю Персі. Є також гранти, спрямовані на надання допомоги по інвалідності, які надає НУВЖВ. Також можуть здійснюватися додаткові пенсійні виплати ветеранам з інвалідністю на основі оцінки ступеня інвалідності.		

№	Країна	Франція	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
7	Вразливі групи		<p>Підтримку перекваліфікації та працевлаштуванні надає Агентство перекваліфікації у сфері оборони, при цьому пріоритетом є робота з пораненими ветеранами/-ками: тут немає часових обмежень щодо того, коли вони можуть отримати доступ до послуг. Це агентство є частиною Міністерства збройних сил і має мережу фахівців, які надають послуги як субпідрядники, а також відповідний національний Військовий центр професійного навчання.</p> <p><u>Вдова(-и) / вдівець (удівці) / члени подружжя, які залишилися живими:</u> чоловіки / дружини та партнери можуть отримувати пенсію вдівця / вдови різних обсягів залежно від їхнього віку та тривалості й типу служби померлого/-ї партнера/-ки.</p> <p><u>Діти й інші особи, які перебувають на утриманні:</u> діти можуть отримувати пільги за пенсійними схемами та можуть ставати «підопічними нації» (якщо це дитина особи, яка померла під час або внаслідок служби). «Підопічні нації» мають право на субсидії на утримання, дотації на відпустку, а також гранти на навчання та освіту до 21 року (хоча це право можна продовжити й опісля, якщо курси, які потрібно оплатити, розпочалися до настання цього віку). Плата за навчання в державних закладах скасовується.</p>
8	Моделі надання послуг		<p><u>Забезпечення державних послуг:</u> оступ до більшості послуг забезпечується ветеранам/-кам ширшою Державною службою Франції, при цьому оплата здійснюється коштом державного страхування й Національного фонду соціального забезпечення військових. Як уже зазначалося вище, спеціалізовану підтримку в галузі перекваліфікації та працевлаштування надає Агентство перекваліфікації у сфері оборони.</p> <p><u>Доброчинна підтримка та підтримка з боку приватного сектору:</u> низка організацій приватного сектору та НУО також надають підтримку й послуги ветеранам/-кам.</p> <p>НУВЖВ підтримує зв'язки з державними та приватними організаціями на національному та місцевому рівні, а також діє через свою мережу місцевих службовців і здійснює скерування та зберігає інформацію про партнерів на своїй вебсторінці. Окрім того, що НУВЖВ забезпечує надання державних послуг, завдяки онлайн-присутності та наявності офісів на місцях Управління, ймовірно, стане першим пунктом контакту з ветераном/-кою, якому / якій потрібна допомога.</p>

№	Країна	Франція	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
9	Групи зацікавлених сторін		Ключові зацікавлені сторони — це самі ветерани/-ки та їхні сім'ї, військові структури та ключові партнери з Уряду й суспільства.
10	Зовнішні партнери		Жодних серйозних зовнішніх партнерів щодо ресурсів не виявлено. Однак НУВЖВ підтримує зв'язки з кількома організаціями закордоном, намагаючись забезпечити ширшу роботу щодо вшанування, догляду за могилами часів війни й підтримки колишніх французьких солдатів на території колишніх колоній.
11	Стратегії інформування та адвокації		НУВЖВ активно підтримує присутність у медіа, а також планує і проводить дні вшанування, освітню роботу зі школами й іншими групами у громаді, пояснюючи функції, послуги та роль, які відіграють ветерани/-ки.
12	Ресурси		Більшість послуг, які надаються ветеранам/-кам, інтегровані в ширшу державну мережу надання послуг, тож точні дані про витрати на надання послуг знайти неможливо. Загалом пенсії Збройних сил також виплачуються окремо, не з бюджету НУВЖВ. Загальний бюджет Управління склав 325,4 млн євро 2020 року: він охоплював роботу з іншими питаннями, а не лише з ветеранами/-ками.

A1.4. Німеччина

№	Країна	Німеччина	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
1	Визначення поняття «ветеран» і статусу ветерана		Після тривалих дебатів щодо статусу та визначення ветеранів/-ок у листопаді 2018 року Федеральне міністерство оборони Німеччини заявило, що «кожен солдат, який перебуває на чинній службі у Бундесвері (збройних силах), резервісти, а також усі ті, кого було звільнено з почестями, тобто без втрати звання, вважаються ветеранами збройних сил» (Щоденний указ стосовно ветеранів. Федеральний міністр 23 листопада 2018 року). Варто відзначити, що термін «ветеран» і присвоєння статусу ветерана в Німеччині було чутливим і спірним питанням. Це пов'язано з історичними причинами, Другою світовою війною, зокрема тим, що низка груп ветеранів/-ок відіграла негативну роль у посиленні напруженості у Веймарській Республіці одразу після підйому нацизму, що сформувало думки й викликало занепокоєння в сьогоденній Німеччині (для отримання детальнішої інформації див. цю статтю Федеральної академії з питань політики безпеки). Зважаючи на визначення, наведене вище, важливо зазначити: забезпечення й послуги, про які йдеться нижче, стосуються і чинних військовослужбовців, і тих, хто, ймовірно, залишив військову службу (наскільки це можливо розмежувати).
2	Демографія		Після заяви від листопада 2018 року вирішили, що значок ветерана видають усім тим, хто підлягає присвоєнню статусу ветерана, на основі їхньої заявки. До грудня 2021 року видали 73 029 значків ветерана. Також наприкінці 2021 року загальна потужність збройних сил, згідно з даними, складала 183 695 осіб, при цьому 55 256 з них були професійними солдатами, а решта — «тимчасовими добровольцями», які прирівнювалися до резервних сил в інших контекстах ⁴⁴ . Це складає близько 0,2 % від загального населення Німеччини 84,3 млн ⁴⁵). Приблизно 2755 осіб із цієї загальної кількості — жінки.
3	Національне законодавство, політика і планування		Щоденний указ стосовно ветеранів. Федеральний міністр 23 листопада 2018 року стосується заяви про визначення ветерана, яку було зроблено в листопаді 2018 року. Після цього розробили Керівництво з організації роботи з ветеранами у Бундесвері , яке містило детальні пропозиції щодо того, як забезпечувати роботу з ветеранами/-ками. Закон «Про пенсії для колишніх солдатів Бундесверу та осіб, які перебувають на їхньому утриманні (Закон «Про пенсії солдатів-SVG»)» детально визначає пенсії та базові домовленості щодо виплати компенсацій Низка окремих законів і положень стосуються питань, які впливають на ветеранів/-ок. Зокрема: <ul style="list-style-type: none"> ■ Концепція K9000/019 «Турбота і добробут у Бундесвері»;

44 Інформація від Комісара з питань збройних сил у Парламенті, Бундестаг Німеччини 2021 р.

45 <https://www.worldometers.info/>

№	Країна	Німеччина	Опис змісту / питань, які розглядаються									
	Тема / Сфера зацікавлення											
3	Національне законодавство, політика і планування		<ul style="list-style-type: none"> ■ Концепція K9000/031 «Турбота про колишніх членів Бундесверу, які постраждали внаслідок операцій»; ■ KRD 10/4 «Робота з особами, які отримали психічні та/чи фізичні травми у Бундесвері». 									
4	Установи та структури		Установи та структури, які працюють з ветеранами, досі перебувають на стадії формування, однак заступник генерального інспектора Бундесверу є Комісаром у справах ветеранів, а один із департаментів у межах Федерального міністерства оборони відомий під назвою «Лідерство у збройних силах III» й у разі потреби відповідає за зв'язки з іншими департаментами та міністерствами. Для того щоб надавати підтримку та рекомендації Комісару у справах ветеранів, створили Консультативну групу у справах ветеранів.									
5	Пільги / послуги згідно зі законом (загальні)		<p><i>Примітка: у різних юрисдикціях термін «пільги, права та послуги» використовуються по-різному; по-різному; у деяких юридичних і нормативних розуміннях вони взаємозамінні. Щоб результати в цих таблицях можна було порівнювати, термін «Загальні пільги» означатиме ті положення, які доступні всім на основі базової відповідності статусу ветерана. Термін «Додаткові послуги» вживатимуть під час обговорення підтримки та забезпечення, які надаються відповідно до додаткових потреб окремої особи (наприклад, які пов'язані з пораненням).</i></p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Категорія</th> <th>Загальні пільги (усі ветерани)</th> <th>Додаткові послуги (окремі групи)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Охорона здоров'я</td> <td> <p>Під час служби — доступ до мережі військових госпіталів і послуг різної спеціалізації.</p> <p>Після служби — дотаційне страхування в межах національної системи охорони здоров'я для осіб, які служили понад чотири роки, при цьому тривалість періоду надання дотацій також залежить від тривалості служби.</p> </td> <td>Під час служби — догляд і направлення на спеціалізовані медичні послуги та підтримка в межах національної системи охорони здоров'я, а також відповідна підтримка з адаптацією.</td> </tr> <tr> <td>Пенсії та фінансові виплати</td> <td>Пенсійні виплати здійснюються професійним військовослужбовцям упродовж понал двох років служби залежно від звання та тривалості служби.</td> <td>Компенсаційна та додаткові пенсійні виплати здійснюються на користь тих осіб, які отримали виробничі травми чи захворювання, перебуваючи на службі.</td> </tr> </tbody> </table>	Категорія	Загальні пільги (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)	Охорона здоров'я	<p>Під час служби — доступ до мережі військових госпіталів і послуг різної спеціалізації.</p> <p>Після служби — дотаційне страхування в межах національної системи охорони здоров'я для осіб, які служили понад чотири роки, при цьому тривалість періоду надання дотацій також залежить від тривалості служби.</p>	Під час служби — догляд і направлення на спеціалізовані медичні послуги та підтримка в межах національної системи охорони здоров'я, а також відповідна підтримка з адаптацією.	Пенсії та фінансові виплати	Пенсійні виплати здійснюються професійним військовослужбовцям упродовж понал двох років служби залежно від звання та тривалості служби.	Компенсаційна та додаткові пенсійні виплати здійснюються на користь тих осіб, які отримали виробничі травми чи захворювання, перебуваючи на службі.
Категорія	Загальні пільги (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)										
Охорона здоров'я	<p>Під час служби — доступ до мережі військових госпіталів і послуг різної спеціалізації.</p> <p>Після служби — дотаційне страхування в межах національної системи охорони здоров'я для осіб, які служили понад чотири роки, при цьому тривалість періоду надання дотацій також залежить від тривалості служби.</p>	Під час служби — догляд і направлення на спеціалізовані медичні послуги та підтримка в межах національної системи охорони здоров'я, а також відповідна підтримка з адаптацією.										
Пенсії та фінансові виплати	Пенсійні виплати здійснюються професійним військовослужбовцям упродовж понал двох років служби залежно від звання та тривалості служби.	Компенсаційна та додаткові пенсійні виплати здійснюються на користь тих осіб, які отримали виробничі травми чи захворювання, перебуваючи на службі.										

№	Країна	Німеччина	Опис змісту / питань, які розглядаються		
	Тема / Сфера зацікавлення		Категорія	Загальні пільги (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)
5	Пільги / послуги згідно зі законом (загальні)		Пенсії та фінансові виплати	Виплати, пов'язані з переходом, здійснюються за періоди служби, які перевищують чотири роки (сума залежить від тривалості служби).	Вдови / вдівці та особи, які перебувають на утриманні, мають право на пільги в разі смерті військовослужбовця/-иці, які є членами сім'ї.
			Освіта і працевлаштування	Професійна орієнтація перед звільненням і підтримка у професійному навчанні та консультуванні впродовж періоду, який не перевищує семи років із моменту звільнення, за допомогою <u>Служби сприяння професійному розвитку</u> .	Не знайдено жодної окремої інформації.
			Житло	Не знайдено жодної окремої інформації.	Не знайдено жодної окремої інформації.
			Фінансові консультації	Не знайдено жодної окремої інформації.	Не знайдено жодної окремої інформації.
			Вшанування	Намір визнання статусу ветерана частково є спробою покращення визнання військовослужбовців та їхньої ролі.	Не знайдено жодної окремої інформації.
6	Вразливі групи		<p><u>Ветерани/-ки з медичними та реабілітаційними потребами</u>: розширене обслуговування під час служби за допомогою <u>мережі військових госпіталів та клінік</u>, у межах якого пропонують низку спеціалізацій, зокрема у сфері психічного здоров'я та психологічної допомоги, а також підтримку в перекваліфікації та адаптації. Під час звільнення здійснюється направлення на спеціалізовані послуги.</p> <p><u>Вдова(-и) / вдівець (удівці) / члени подружжя, які залишилися живими</u>: чоловіки, дружини та партнери мають право на пенсії для вдів / удівців різними сумами залежно від їхнього віку та періоду служби партнера/-ки, які померли.</p> <p><u>Діти та інші особи, які перебувають на утриманні</u>: діти можуть отримувати пільги в межах схем пенсійних виплат.</p>		

№	Країна	Німеччина	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
7	Моделі надання послуг		<p>Розширене внутрішнє забезпечення послугами за допомогою <u>власної служби соціального добробуту збройних сил (Care & Care)</u>, при цьому чимало домовленостей про догляд під час звільнення здійснюються за допомогою державних медичних і соціальних служб, за підтримки державної системи страхування здоров'я та соціального страхування. Те, наскільки особи, які залишили службу, можуть продовжувати отримувати доступ до військових закладів для продовження лікування, незрозуміло, але, певно, є чітко визначені часові межі. Підтримку у професійній адаптації / навчання надає <u>Служба сприяння професійного розвитку</u> впродовж періоду, який не перевищує сім років після звільнення.</p> <p><u>Доброчинна підтримка та підтримка з боку приватного сектору</u>: кількість благодійних груп, які безпосередньо представляють ветеранів/-ок, менша, ніж у багатьох інших країнах дослідження: на це є історичні причини. Однак з'явилося декілька груп, які працюють із сучасними ветеранами збройних сил Німеччини — зокрема тими, які прослужили в іноземних місцях (наприклад, в Афганістані). Дві такі групи — це <u>Асоціація збройних сил Німеччини</u> та <u>Спілка німецьких ветеранів</u>. <u>Керівництво з організації роботи з ветеранами у Бундесвері</u> передбачає посилення співпраці з низкою груп.</p>
8	Stakeholders' groups		<u>Керівництво з організації роботи з ветеранами у Бундесвері</u> передбачає посилення співпраці з низкою груп, зокрема згаданими в розділі вище.
9	Зовнішні партнери		У Керівництві (див. вище) відзначені наявні зв'язки із групами, як-от Всесвітня федерація ветеранів (WVF) та Ігри нескорених, а також передбачається посилення цих мереж.
10	Стратегії інформування та адвокації		Планується й надалі працювати з інформуванням та адвокацією, щоб покращувати розуміння поняття «ветеран».
11	Ресурси		<i>Не знайдено жодної окремої інформації.</i>

A1.5. Ізраїль

№	Країна	Ізраїль	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
1	Визначення поняття «ветеран» і статусу ветерана		<p>Термін «ветеран» Збройні сили Ізраїлю не використовують як юридичне визначення (попри те, що в повсякденній мові він позначає осіб, які служили у збройних силах). Натомість на позначення особи, яка: (а) прослужила щонайменше дванадцять місяців (окрім виняткових випадків); (б) служила у Збройних силах Ізраїлю, прикордонній поліції, поліції Ізраїлю чи в'язничній службі або (в) пройшла національну державну службу у визнаній установі вживають термін «звільнений солдат».</p> <p>Ті, хто залишає службу, отримує «почесне свідоцтво про звільнення», яке слугує ідентифікаційною картою для резервістів, а також допомагає ветеранам/-кам отримувати пільги. Статус «звільнений солдат» надається на період до п'яти років після завершення служби, а певні пільги та підтримка, які з ним пов'язані, дійсні впродовж 10 років.</p> <p>Резервісти отримують певні права та пільги в аспекті доступу до навчання і підтримки (див. нижче), але вони дуже обмежені.</p>
2	Демографія		<p>В Ізраїлі практикують призов. Усі громадяни Ізраїлю, які відповідають його критеріям, мають піти на військову службу у віці 18 років. Є винятки з медичних і релігійних причин. Тривалість служби — 2 роки 8 місяців для чоловіків і два роки — для жінок. Для тих, хто планує далі будувати кар'єру у Збройних силах як професійні солдати, тривалість служби й умови контрактів можуть бути різними.</p> <p>Враховуючи більш обмежене в часі визначення «звільнений солдат», яке використовують для надання послуг і доступу до пільг, даних про загальну кількість ветеранів/-ок не знайдено. 2021 року Міністерство оборони Ізраїлю звітувало, що 58 154 ветеранів/-ок Збройних сил Ізраїлю живуть з інвалідністю внаслідок військової служби.</p>
3	Національне законодавство, політика і планування		<p>Основний закон, який регулює визначення ветерана й послуги, які їм надають, це Закон «Про зарахування до звільнених солдатів» (1994 р.), в якому наведені юридичні визначення й окреслені права та обов'язки. З моменту набуття чинності цим законом, до нього кілька разів вносили зміни й адаптовували до потреб ветеранів/-ок, які змінюються.</p> <p>У червні 2022 року до цього закону додали пакет реформ, спрямований на реформування сфери підтримки поранених ветеранів/-ок і ветеранів/-ок з інвалідністю. Цей пакет реформ, відомий під назвою «Одна душа», має на меті скерувати й покращити надання послуг і забезпечити кращу інтеграцію послуг. Закон «Про компенсацію та реабілітацію» (1950 р.) також регулює надання підтримки ветеранам/-кам і членам їхніх сімей.</p>

№	Країна	Ізраїль	Опис змісту / питань, які розглядаються									
	Тема / Сфера зацікавлення											
4	Установи та структури		<p>Основна установа, яка несе відповідальність за ветеранів/-ок — це <u>Фонд і відділ звільнених солдатів при Міністерстві оборони</u>. Його визначена роль полягає в тому, щоб діяти від імені звільнених солдатів і тих, хто пройшов національну та цивільну службу, щоб інтегрувати їх у систему освіти, професійного навчання та працевлаштування. Він має на меті досягнути цього з допомогою інформації, консультування, скерування, пільг і грантів. Більшість із послуг, які він надає, можна отримати онлайн.</p> <p>Департамент реабілітації осіб з інвалідністю Міністерства оборони, який відповідає за чинний військовий особовий склад і ветеранів/-ок, поранених під час служби. Його основна мета — відновити осіб з інвалідністю до оптимальних функціональних спроможностей.</p> <p>Департамент сімей і вшанування при Міністерстві оборони відповідає за забезпечення сімей загиблих військових.</p>									
5	Процеси / програми переходу		Міністерство оборони вважає залучення Відділу звільнених солдатів важливою частиною процесу переходу. Окремої інформації про ширшу політику здійснення переходу від військової кар'єри до цивільного життя не знайдено.									
6	Пільги / послуги згідно зі законом (загальні)		<p><i>Примітка: у різних юрисдикціях термін «пільги, права та послуги» використовуються по-різному; по-різному; у деяких юридичних і нормативних розуміннях вони взаємозамінні. Щоб результати в цих таблицях можна було порівнювати, термін «Загальні пільги» означатиме ті положення, які доступні всім на основі базової відповідності статусу ветерана. Термін «Додаткові послуги» вживатимуть під час обговорення підтримки та забезпечення, які надаються відповідно до додаткових потреб окремої особи (наприклад, які пов'язані з пораненням).</i></p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Категорія</th> <th>Загальні пільги (усі ветерани)</th> <th>Додаткові послуги (окремі групи)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Охорона здоров'я</td> <td>Виплата медичного страхування впродовж одного року після звільнення та консультування й підтримка в пошуках надавача медичних послуг.</td> <td>Здійснюється скерування на спеціалізовані послуги й оплачується вартість медичного лікування частково чи повністю залежно від пройденої оцінки.</td> </tr> <tr> <td>Пенсії та фінансові виплати</td> <td>Надбавка під час звільнення, при цьому сума залежить від тривалості та типу служби.</td> <td>Додаткові грантові виплати. Субсидоване державне страхування.</td> </tr> </tbody> </table>	Категорія	Загальні пільги (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)	Охорона здоров'я	Виплата медичного страхування впродовж одного року після звільнення та консультування й підтримка в пошуках надавача медичних послуг.	Здійснюється скерування на спеціалізовані послуги й оплачується вартість медичного лікування частково чи повністю залежно від пройденої оцінки.	Пенсії та фінансові виплати	Надбавка під час звільнення, при цьому сума залежить від тривалості та типу служби.	Додаткові грантові виплати. Субсидоване державне страхування.
Категорія	Загальні пільги (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)										
Охорона здоров'я	Виплата медичного страхування впродовж одного року після звільнення та консультування й підтримка в пошуках надавача медичних послуг.	Здійснюється скерування на спеціалізовані послуги й оплачується вартість медичного лікування частково чи повністю залежно від пройденої оцінки.										
Пенсії та фінансові виплати	Надбавка під час звільнення, при цьому сума залежить від тривалості та типу служби.	Додаткові грантові виплати. Субсидоване державне страхування.										

№	Країна	Ізраїль	Опис змісту / питань, які розглядаються		
	Тема / Сфера зацікавлення		Категорія	Загальні пільги (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)
5	Пільги / послуги згідно зі законом (загальні)		Пенсії та фінансові виплати	Грошовий депозит у трастовому фонді до семи років після звільнення, при цьому доступ до нього обмежений і прив'язаний до окремих категорій видатків.	Допомога з оплатою комунальних платежів за опалення та транспортних видатків.
			Освіта і працевлаштування	Субсидований доступ до освіти — зокрема вищої освіти та професійного навчання. Консультавання й підтримка в написанні резюме та поданні заявок на роботу. Одноразова грантова виплата після успішного завершення шестимісячного терміну працевлаштування.	Доступ до програм професійної реабілітації та грантів.
			Житло	Субсидія на оренду житла для одиноких солдатів — тривалість виплати субсидії залежить від тривалості служби.	Доступ до житлових кредитів і грантів.
			Фінансові консультації	Консультавання щодо пенсій.	
			Вшанування	Події, присвячені вшануванню пам'яті, і кладовища.	Особливе визнання поранених солдатів і тих, хто загинув під час служби.
7	Вразливі групи		<p><u>Ветерани/-ки з медичними та реабілітаційними потребами</u>: медична й соціальна допомога загалом надається через систему Національного страхування (НС), на основі положення Національного інституту страхування. Усі звільнені солдати отримують виплати впродовж одного року, а потім мають забезпечувати себе самі. Однак Департамент реабілітації звільнених при Міністерстві оборони несе відповідальність за підтримку тих осіб, які мають фізичну інвалідність чи розумові порушення. Також нещодавно запровадили пакет послуг, відомий під назвою «Одна душа» — це пакет реформ, який обіцяє суттєве покращення системи надання та інтеграції допомоги й послуг для осіб з інвалідністю, зокрема підтримку у сфері професійної реабілітації.</p>		

№	Країна	Ізраїль	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
7	Вразливі групи		<p><u>Вдова(-и) / вдівець (удівці) / члени подружжя, які залишилися живими:</u> Департамент сімей і вшанування працює з сім'ями померлих. Забезпечуються компенсаційні виплати, а також доступ до соціальних працівників і психологів, які можуть надати допомогу в різних форматах.</p> <p><u>Діти та інші особи, які перебувають на утриманні:</u> діти загиблих військових можуть отримувати компенсаційні виплати й підтримку у вигляді оплати освітніх послуг і консультування.</p>
8	Моделі надання послуг		<p><u>Забезпечення державних послуг:</u> усі ветерани/-ки мають доступ до ширших державних послуг і можуть отримувати обмежену в часі підтримку й допомогу, щоб покрити вартість національного страхування впродовж певного часу (див. пункт 6). Фонд і відділ звільнених солдатів надає консультації та здійснює скерування в питаннях працевлаштування та освіти, зокрема й сам безпосередньо надає деякі послуги.</p> <p>Надання допомоги ветеранам з інвалідністю чи захворюванням координує Департамент реабілітації, відповідальний за покриття вартості послуг (на основі оцінки потреб) і забезпечує скерування й інтегроване надання допомоги (зокрема відстежує соціальні виплати). Пакети лікування та підтримки можуть охоплювати державних і приватних надавачів послуг.</p> <p><u>Доброчинна підтримка та підтримка приватного сектору:</u> є низка організацій приватного сектору й НУО, які надають підтримку та послуги ветеранам Серед них — ті, які надають медичну та психосоціальну допомогу ветеранам з інвалідністю, наприклад, Beit Halochem, і багато інших організацій, які працюють у сфері надання медичних і соціальних послуг, а також адвокації.</p>
9	Групи зацікавлених сторін		Ключовими зацікавленими сторонами є самі ветерани/-ки та їхні сім'ї, військові структури та ключові партнери з Уряду й суспільства, які надають послуги та підтримку.
10	Зовнішні партнери		Департаменти Міністерства оборони підтримують зв'язок із відповідними установами інших країн, зокрема тими, які відповідають за проведення спортивних змагань серед ветеранів/-ок тощо. Міністерство налагодило хороші партнерські зв'язки з Міністерством у справах ветеранів США. Також важливо відзначити, що діаспора Ізраїлю дуже активно підтримує і фінансує ветеранів/-ок з інвалідністю.
11	Стратегії інформування та адвокації		Міністерство оборони підтримує присутність у вебмережі й нещодавно почало розширювати комунікацію та зв'язки з ветеранами з інвалідністю. Воно має хороші партнерські зв'язки з Міністерством у справах ветеранів США.
12	Ресурси		Загальну оцінку вартості підтримки ветеранів/-ок знайти не вдалося. Однак реформи, спрямовані на покращення забезпечення ветеранів/-ок з інвалідністю чи захворюваннями, призвели до виділення додаткового бюджету у розмірі 91 мільйона доларів США 2022 року (Міністерство оборони).

A1.6. Польща

№	Країна	Польща	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
1	Визначення поняття «ветеран» і статусу ветерана		<p>У Польщі послугуються визначеннями, які охоплюють різні групи ветеранів/-ок: (а) ветерани війни: ті, хто брав участь у Другій світовій війни та боротьбі за незалежність, (б) учасники операцій за межами державних кордонів Польщі – зокрема у місіях ООН, ЄС чи НАТО, і (в) ширша група осіб, які залишили військову службу. Нещодавно Парламент Польщі прийняв новий Закон «Про оборону» (Закон «Про захист Вітчизни»), який також передбачає зміни у військових структурах і визначенні різних груп. Саме тому для здійснення аналізу нижче наводять визначення, які використовуються на позначення груп (а) і (б).</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ Група А. Ветерани війни: Визначаються як «Ветерани/-ки, які брали участь у боротьбі за незалежність і суверенітет Польщі в межах військових підрозділів Польщі чи союзників у період 1914–1956 рр., працювали в підпільних органах влади, надавали притулок особам, яким загрожувала смертна кара (наприклад, членам єврейської громади в часи Другої світової війни), та учасники/-ці повстань проти комуністичного режиму у грудні 1970 року). Статус визначає «Управління у справах ветеранів/-ок війни і жертв пригноблення» (див. нижче). ■ Група Б: Учасники/-ці операцій за межами державних кордонів Польщі: Визначаються як члени військових сил, прикордонної служби, поліції, Агентства державної охорони чи Національної пожежної служби, які офіційно перебував на миротворчій чи стабілізаційній місії щонайменше 60 днів. Статус визначає Міністерство оборони.
2	Демографія		<p>Група А: у матеріалах Управління у справах ветеранів війни і жертв пригноблення або Міністерств оборони не виявлено жодних демографічних даних щодо цієї групи.</p> <p>Група Б: понад 120 000 солдатів і військового особового складу брали участь у зовнішніх миротворчих або стабілізаційних місіях, починаючи з 1953 року (цифри за 2022 рік від Міністерства оборони). Жодних даних у розбивці не знайдено.</p>
3	Національне законодавство, політика і планування		<p>Група А: визначення та статус визначаються <u>Законом про ветеранів війни та жертви війни і післявоєнного пригноблення (1991 р.)</u>, до якого вже кілька разів вносили зміни, щоб оновити положення, які стосуються рівня й типів підтримки, яка надається.</p> <p>Група Б: жодного окремого законодавства не виявлено. Новий Закон «Про захист Вітчизни», ухвалений нещодавно (2022 року), має домінуючу силу над попереднім законодавством.</p>

№	Країна	Польща	Опис змісту / питань, які розглядаються						
	Тема / Сфера зацікавлення								
4	Установи та структури		<p>Група А: <u>Управління у справах ветеранів війни і жертв пригноблення (OWVVO)</u> створили 1991 року. Його роль визначена як «забезпечення учасникам бойових дій та активістам антикомуністичної опозиції, а також жертвам репресії тоталітарних режимів належної поваги та вшанування, а також допомоги й особливої підтримки» Керівника Управління призначає Міністр соціального забезпечення; він звітує Міністру.</p> <p>Група Б: відповідальність за учасників/-ць, залучених до нещодавніх операцій за межами державних кордонів Польщі, лежить на Міністерстві національної оборони, зокрема на Департаменті соціальних справ. Координацію низки питань здійснює розташований у Варшаві <u>Ветеранський центр з питань, які виходять за межі державних кордонів (ВЦ)</u>. Він має на меті слугувати базою, де ветерани/-ки закордонних операцій та сім'ї тих, хто загинув під час служби, отримували допомогу й консультації, зокрема законну психологічно підтримку. Також він має на меті виконувати ширші освітні функції і займатися вшануванням.</p>						
5	Процеси / програми переходу		Жодної окремої інформації про програми з переходу у Збройних силах Польщі знайти не вдалося. Однак, можливо, це питання охоплене новим Законом «Про захист Вітчизни».						
6	Пільги / послуги згідно зі законом (загальні)		<p><u>Примітка:</u> у різних юрисдикціях термін «пільги, права та послуги» використовуються по-різному; по-різному; у деяких юридичних і нормативних розуміннях вони взаємозамінні. Щоб результати в цих таблицях можна було порівнювати, термін «Загальні пільги» означатиме ті положення, які доступні всім на основі базової відповідності статусу ветерана. Термін «Додаткові послуги» вживатимуть під час обговорення підтримки та забезпечення, які надаються відповідно до додаткових потреб окремої особи (наприклад, які пов'язані з пораненням).</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Категорія</th> <th>Загальні пільги (усі ветерани)</th> <th>Додаткові послуги (окремі групи)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Охорона здоров'я</td> <td> <p><u>Група А:</u> Жодних окремих положень не виявлено.</p> <p><u>Група Б:</u> Жодних окремих положень не виявлено.</p> </td> <td> <p><u>Група А:</u> Може подавати заявку на фінансову підтримку від OWVVO для управління медичними рахунками</p> <p>Пріоритетне надання соціального забезпечення, зокрема розміщення в будинок соціальної допомоги (за потреби).</p> </td> </tr> </tbody> </table>	Категорія	Загальні пільги (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)	Охорона здоров'я	<p><u>Група А:</u> Жодних окремих положень не виявлено.</p> <p><u>Група Б:</u> Жодних окремих положень не виявлено.</p>	<p><u>Група А:</u> Може подавати заявку на фінансову підтримку від OWVVO для управління медичними рахунками</p> <p>Пріоритетне надання соціального забезпечення, зокрема розміщення в будинок соціальної допомоги (за потреби).</p>
Категорія	Загальні пільги (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)							
Охорона здоров'я	<p><u>Група А:</u> Жодних окремих положень не виявлено.</p> <p><u>Група Б:</u> Жодних окремих положень не виявлено.</p>	<p><u>Група А:</u> Може подавати заявку на фінансову підтримку від OWVVO для управління медичними рахунками</p> <p>Пріоритетне надання соціального забезпечення, зокрема розміщення в будинок соціальної допомоги (за потреби).</p>							

№	Країна	Польща	Опис змісту / питань, які розглядаються		
	Тема / Сфера зацікавлення		Категорія	Загальні пільги (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)
6	Пільги / послуги згідно зі законом (загальні)		Охорона здоров'я		<p><u>Група Б:</u> Доступ до безплатної охорони здоров'я та лікування фізичних та психологічних травм і поранень (зокрема перебування в лікарні).</p> <p>Ветерани/-ки з інвалідністю чи пораненням можуть отримувати консультації та підтримку у ВЦ, зокрема скерування до відповідних державних служб.</p> <p>ВЦ також може пропонувати підтримку у здійсненні психологічної оцінки та послуги консультування.</p>
			Пенсії та фінансові виплати	<p><u>Група А:</u> Компенсація ветеранам і виплати на сплату рахунків за енергію як додаткові виплати до державної пенсії. 50 % знижка на проїзд у деякому рейковому транспорті та автобусах.</p> <p><u>Група Б:</u> ВЦ може надавати підтримку та скерування з питань, які стосуються доступу до пенсій та інших виплат.</p>	<p><u>Група А:</u> Жодних додаткових положень не виявлено.</p> <p><u>Група Б:</u> Додаткові виплати та підтримка залежно від оцінки ступеня поранення. Фахівці ВЦ можуть допомагати надавати скерування та консультації.</p>
			Освіта і працевлаштування	<p><u>Група А:</u> Ранній вихід у відставку (у віці 55 років). Більша кількість законних днів відпустки.</p> <p><u>Група Б:</u></p>	<p><u>Група А:</u> Жодних додаткових положень не виявлено.</p> <p><u>Група Б:</u> Доступ до курсів «перекваліфікації».</p>
			Житло	<p><u>Група А:</u> Жодних додаткових положень не виявлено.</p> <p><u>Група Б:</u></p>	<p><u>Група А:</u> Жодних додаткових положень не виявлено.</p> <p><u>Група Б:</u> Жодних додаткових положень не виявлено.</p>

№	Країна	Польща	Опис змісту / питань, які розглядаються		
	Тема / Сфера зацікавлення		Категорія	Загальні пільги (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)
6	Пільги / послуги згідно зі законом (загальні)		Фінансові консультації	<p><u>Група А:</u> Доступ до безоплатної правової допомоги.</p> <p><u>Група Б:</u> Жодних додаткових положень не виявлено.</p>	<p><u>Група А:</u> Жодних додаткових положень не виявлено.</p> <p><u>Група Б:</u> Жодних додаткових положень не виявлено.</p>
			Вшанування	<p><u>Група А:</u> Потенційні свідоцтва й нагороди, які слугують визнанням служби (і базуються на заявці та оцінці). Меморіальні заходи.</p> <p><u>Група Б:</u> Події, присвячені вшануванню.</p>	<p><u>Група А:</u> Жодних додаткових положень не виявлено.</p> <p><u>Група Б:</u> День пам'яті та інші події – зокрема міжнародні меморіали.</p>
7	Вразливі групи		<p><u>Ветерани/-ки з медичними та реабілітаційними потребами</u></p> <p>Група А: враховуючи визначення терміну «ветеран війни» і визначених груп, більшість осіб тут старшого віку. Особи, які мають особливі труднощі, пов'язані з рахунками за медичні послуги, чи інші витрати, можуть подавати заявку на отримання фінансової підтримки від OWWVO (її оцінюють окремо в кожному конкретному випадку). Як зазначено вище, також пропонується пріоритетне розміщення в закладі соціальної опіки.</p> <p>Група Б: особи, які отримали поранення під час служби, мають право на отримання безоплатних медичних послуг, які стосуються фізичних поранень чи психологічних травм, у державних або військових закладах охорони здоров'я. Окрім того, ВЦ може запропонувати психологічну підтримку та консультації. Додаткові виплати здійснюють особам, які мають поранення чи інвалідність (залежно від оцінки), і вони можуть отримати доступ до курсів «адаптації».</p> <p><u>Вдова(-и) / вдівець (удівці) / члени подружжя, які залишилися живими</u></p> <p>Група А: вдови чи вдівці ветеранів/-ок війни мають право на отримання додаткової компенсації та сплату комунальних рахунків за енергію. Вони можуть також подавати заявку до OWWVO щодо додаткової фінансової допомоги на медичні й інші рахунки (її оцінюють окремо в кожному конкретному випадку). Вони також мають право користуватися проїздом у громадському транспорті за системою знижок.</p>		

№	Країна	Польща	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
7	Вразливі групи		<p>Група Б: ВЦ має спеціалістів-консультантів і психологів, які можуть надавати підтримку сім'ям із загиблими та працювати над практичними моментами, пов'язаними зі втратою члена сім'ї під час служби.</p> <p><u>Діти та інші особи, які перебувають на утриманні</u></p> <p>Група А: жодних положень не виявлено.</p> <p>Група Б: ВЦ має спеціалістів-консультантів і психологів, які можуть надавати підтримку сім'ям загиблих, та працювати над практичними моментами, пов'язаними зі втратою члена сім'ї під час служби. Це стосується і дітей.</p>
8	Моделі надання послуг		<p><u>Забезпечення державних послуг:</u> Група А, і Група Б можуть отримати доступ до додаткової підтримки та послуг за допомогою двох визначених структур, які створені для того, щоб надавати консультації та підтримку, а саме — Управління у справах ветеранів/-ок війни і жертв пригноблення (OWVVO) і Ветеранський центр (ВЦ). Однак, можливо, найбільше послуг, які стосуються сфери охорони здоров'я, соціального забезпечення — це пільги, які забезпечуються через загальну державну систему надання послуг чи страхування в обох цих установах, які надають додаткові консультації та підтримку, а також доступ до деяких додаткових виплат (OWVVO).</p> <p>Група Б: ті, хто отримав поранення під час служби, має право на безоплатне медичне обслуговування щодо фізичних поранень чи психологічних травм в державних чи військових закладах охорони здоров'я. Окрім того, ВЦ може пропонувати психологічну підтримку та консультації.</p> <p>Варто зазначити, що обидві організації OWVVO — це централізовані відділи. Попри те, що вони підтримують онлайн-присутність, яку використовувати для подання заявок на отримання підтримки, незрозуміло, наскільки просто це зробити людині, яка живе далеко від офісів, де є фізичний доступ до послуг.</p> <p><u>Доброчинна підтримка та підтримка приватного сектору:</u> і ветерани/-ки війни, і ветерани/-ки, які були учасниками операції за межами державних кордонів Польщі, мають групи, які здійснюють адвокацію від їхнього імені й можуть надавати консультації та підтримку з низки питань.</p> <p>Група А: є низка ветеранських груп, роль яких полягає в підтримці ветеранів/-ок війни, зокрема в забезпеченні вшанування. Сюди належить Спілка ветеранів Республіки Польщі та колишніх політичних в'язнів. Одразу після Другої світової війни багато груп, за винятком деяких, стали надмірно заполітизованими й асоціювалися з комуністичною партією. Відтак між ними відбулася значна реорганізація.</p>

№	Країна	Польща	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
8	Моделі надання послуг		Група Б: є низка організацій громадянського суспільства та приватного сектору, які надають консультації та послуги цій групі ветеранів/-ок (деякі з них можна знайти за ЦИМ ПОСИЛАННЯМ із вебсторінки ВЦ).
9	Групи зацікавлених сторін		Ключові зацікавлені сторони — це самі ветерани/-ки та їхні сім'ї, військові структури та ключові партнери у владі та суспільстві, які надають послуги чи підтримку.
10	Зовнішні партнери		Немає серйозних зовнішніх партнерів, які б надавали фінансову підтримку польським ветеранам/-кам, однак ВЦ встановив і підтримує зв'язки з міжнародними організаціями, зокрема з іншими урядовими Ветеранськими центрами, а також з ООН, ЄС та НАТО тощо.
11	Стратегії інформування та адвокації		Обидві описані організації підтримують значну вебприсутність — хоча OWVVO, здається, менш регулярно оновлює свою вебсторінку.
12	Ресурси		Загальну оцінку вартості підтримки ветеранів/-ок не вдалося знайти.

A1.7. Сполучене Королівство

№	Країна	Сполучене Королівство	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
1	Визначення поняття «ветеран» і статусу ветерана		Уряд Сполученого Королівства визначає ветерана як особу, яка прослужила щонайменше один день у Збройних силах (ЗС) або в регулярних, резервних силах, підрозділі комерційних моряків (якщо вони виконували визначені законом військові операції ⁴⁶ , то також вважаються ветеранами). Згідно з цим визначенням ветеранами є особи, які вже залишили збройні сили. Термін «той, хто залишає службу» вживається на позначення представників особового складу, які планують залишати службу, але ще поки що служать у збройних силах. Резервісти, які не мобілізовані, також отримують статус ветерана, окрім випадків і до моменту, коли їх не призвуть на фактичну службу.
2	Демографія		Статистичний бюлетень Уряду Сполученого Королівства 2019: 2017 року у Сполученому Королівстві налічувалося близько 2,7 млн ветеранів/-ок збройних сил (до 4,08 % населення). Також 2017 року близько 270 000 ветеранів складала жінки (11 %), і їхній відсоток із роками стабільно зростає (очікується, що загалом до 2028 року він становитиме 13 %).
3	Національне законодавство, політика і планування		<p>Закон «Про Збройні Сили» Сполученого Королівства від 2011 року містив у своїх положеннях нове повноваження щодо ветеранів/-ок, відоме як Угода про Збройні сили — по суті, це обіцянка з боку держави забезпечити тих, хто служить чи служив у збройних силах, і членів їхніх сімей, щоб вони не відчували жодної дискримінації у зв'язку з їхньою службою. Тут також окреслені окремі положення для «тих, хто помертвував найбільше», зокрема про поранених і загиблих.</p> <p>2018 року Уряд також видав Ветеранську стратегію, яка окреслює загальне бачення, щоб «ті, хто служив у Збройних силах Сполученого Королівства, і члени їхніх сімей поверталися до цивільного життя й повністю долучалися до суспільства, яке розуміє та цінує, що вони зробили та що вони можуть запропонувати».</p> <p>2019 року створене нове Управління у справах ветеранів у межах Кабінету Міністрів Сполученого Королівства (відповідальне загалом за координацію роботи Уряду) з чітким наміром забезпечити надання підтримки ветеранам/-кам усіма частинами влади, ефективну координацію цієї підтримки. Нагляд за роботою Управління здійснює Міністр у Кабінеті Міністрів і Міністр оборони.</p> <p>2020 року створена Консультаційна рада ветеранів, роль якої — надавати консультації та підтримувати Управління у справах ветеранів. Членами цієї ради є представники різних ділянок влади, збройних сил, громадянського суспільства та приватного сектору.</p>

⁴⁶ Це військова операція, яку проводить і визнає держава. Комерційні кораблі та їхні екіпажі можуть бути залучені до надання допомоги в логістичному аспекті тощо.

№	Країна	Сполучене Королівство	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
4	Установи та структури		<p>Ветерани Сполучене Королівство (Veterans UK) – це орган при Міністерстві оборони, який здійснює безпосередній нагляд за наданням низки послуг. Основна його роль — здійснювати координацію та полегшувати надання послуг Уряду, місцевим органам влади, приватному сектору та НУО. Він також несе відповідальність за контроль над компенсаційними схемами й виплатами для збройних сил.</p> <p>Служба захисту ветеранів (VWS) надає підтримку всім ветеранам/-кам, їхнім сім'ям та особам, які перебувають на їхньому утриманні. Служба захисту ветеранів/-ок зосереджується на наданні допомоги, коли зміна обставин може призвести до появи нової потреби. Індивідуальні консультації надаються телефоном чи під час візиту додому. Акцент такої підтримки — на скеруванні й координації з іншими надавачами послуг (наприклад, надавачами медичних послуг, соціальної допомоги, місцевими радами та НУО). Є чотири регіональні центри, в яких працюють менеджери з питань захисту, і це, по суті, служба координації та скерування. Більше інформації про VWS можна отримати за посиланням ТУТ.</p> <p>Телефонна гаряча лінія забезпечує надання консультацій з інших питань, зокрема з питань пільг, пенсій, кредитів і грантів, пошуків житла в надзвичайній ситуації, пошуку роботи, перекваліфікації, медичних питань, питань добробуту тощо.</p> <p>До основної системи надання послуг також залучені інші структури, про них детальніше йдеться далі в пункті 8.</p>
5	Процеси / програми переходу		<p>Первинні консультації та підтримка особам, які мають намір залишити службу (відомі під назвою «ті, хто збирається залишити службу»), надається завдяки мережі спеціально визначених офіцерів, які займаються питаннями переселення на рівні військового підрозділу / полку, за підтримки старших консультантів із питань переселення та інших фахівців регіонального й національного рівня (наприклад, щодо окремих видів інвалідності / стану психічного здоров'я). Підтримка під час переходу може розпочинатися за два роки до звільнення.</p> <p>Служба переходу зі сфери оборони: нею керує Міністерство оборони. За принципом скерування вона надає підтримку особам, які збираються залишити службу та які, найімовірніше, зазнають труднощів під час переходу. Як і в разі з VWS вище, роль цієї служби насамперед полягає в наданні інформації, скеруванні й перенаправленні.</p>
6	Пільги / послуги згідно зі законом (загальні)		<p><i>Примітка: у різних юрисдикціях термін «пільги, права та послуги» використовуються по-різному; по-різному; у деяких юридичних і нормативних розуміннях вони взаємозамінні. Щоб результати в цих таблицях можна було порівнювати, термін «Загальні пільги» означатиме ті положення, які доступні всім на основі базової відповідності статусу ветерана. Термін «Додаткові послуги» вживатимуть під час обговорення підтримки та забезпечення, які надаються відповідно до додаткових потреб окремої особи (наприклад, які пов'язані з пораненням).</i></p>

№	Країна	Сполучене Королівство	Опис змісту / питань, які розглядаються		
	Тема / Сфера зацікавлення		Категорія	Загальні пільги (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)
6	Пільги / послуги згідно зі законом (загальні)		Охорона здоров'я	Усі ветерани/-ки, особи, які мають намір залишити службу, немобілізовані резервісти та члени їхніх сімей і доглядальники мають доступ до спеціалізованої медичної допомоги та підтримки, створеної для того, щоб забезпечити лікування й допомогу з багатьма різноманітними проблемами, за допомогою Національної служби здоров'я (НСЗ) (безпосередній і безоплатний доступ).	Якщо особа має проблеми зі здоров'ям, зумовлені часом перебування у збройних силах, вона має право отримати допомогу від НСЗ швидше, ніж зазвичай, за принципом пріоритетного лікування ветеранів/-ок. Якщо особа має проблеми зі здоров'ям, зумовлені службою, її можна скерувати до Мережі з питань травм ветеранів (МТВ) . Це служба НСЗ, яка надає спеціалізовану допомогу та лікування ветеранам/-кам, у яких є проблеми з фізичним здоров'ям, які виникли внаслідок їхнього перебування у збройних силах. Ветеранів/-ок також можуть скерувати до одного з кількох Центрів обслуговування осіб з інвалідністю при НСЗ для отримання допомоги із протезуванням і засобами мобільності тощо. Також через НСЗ для ветеранів/-ок можна отримати доступ до спеціалізованої допомоги у сфері психічного здоров'я, і серед послуг – OpCourage , спеціалізована психологічна допомога й послуги, які стосуються добробуту ветеранів/-ок.
			Пенсії та фінансові виплати	Усі члени збройних сил залучення до пенсійної схеми збройних сил, при цьому виплати здійснюються за віком виходу у відставку. Рівень виплат залежить від звання та тривалості служби. Є окремі схеми для регулярних військових сил і для резервістів. Особи, які прослужили понад 12 років, під час звільнення отримують допомогу на переселення.	Особи, які служили щонайменше два роки, мають право на додаткові пенсійні пільги, якщо вони мають захворювання, пов'язані зі службою. Рівень виплат залежить від тяжкості стану й може передбачати право на отримання пенсійних пільг на ранньому етапі. Компенсаційна схема забезпечує компенсації за будь-яке поранення, захворювання чи смерть, спричинені службою, у відповідних сумах, які залежать від тяжкості та впливу.

№	Країна	Сполучене Королівство	Опис змісту / питань, які розглядаються		
	Тема / Сфера зацікавлення		Категорія	Загальні пільги (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)
6	Пільги / послуги згідно зі законом (загальні)		Освіта і працевлаштування	Центри зайнятості Сполученого Королівства (якими керує Департамент робочих місць і пенсій) мають так званих поборників інтересів ветеранів/-ок, які надають безпосередню підтримку колишнім військовослужбовцям та їхнім сім'ям і допомагають їм подати нові заявки на отримання пільг, а також надають підтримку ветеранам у сфері перекваліфікації та подання заявок на роботу.	Спеціалізована допомога з освітою та перекваліфікацією доступна для осіб, які звільнені з медичних причин і мають особливі перешкоди на шляху до працевлаштування у зв'язку з пораненням чи захворюванням, які спричинила служба.
			Житло	Жодних окремих положень немає, але VWS може надавати консультації та допомагати з пошуками варіантів житла (див. пункт 4).	Жодних окремих положень немає, але VWS може надавати консультації та допомагати з пошуками варіантів житла (див. пункт 4). Особам, які потребують негайної допомоги чи адаптованого житла, надається перевага.
			Фінансові консультації	Скерування до агентств, які надають спеціалізовану підтримку у сфері фінансового планування.	Скерування до агентств, які надають спеціалізовану підтримку у сфері фінансового планування.
			Вшанування	Національні та місцеві меморіали мона знайти по всій території Сполученого Королівства.	
7	Вразливі групи		<p><u>Ветерани/-ки з медичними та реабілітаційними потребами</u>: особливі домовленості діють для тих осіб, які були поранені і/чи захворіли або звільнені з медичних причин незалежно від тривалості служби. Усі ті, кого звільнили з медичних причин, мають право на повну програмну підтримку в переселенні й на спеціалізовану допомогу із працевлаштуванням і забезпеченням засобів існування, якщо в цьому є потреба. Тут також можуть виділятися додаткові пенсійні й компенсаційні виплати (див. вище).</p> <p>Медична та соціальна допомога ветеранам/-кам інтегрована в загальну державну систему надання послуг. У межах НСЗ може пришвидшуватися надання певних видів допомоги ветеранам/-кам, а також доступна спеціалізована підтримка у сфері психічного здоров'я.</p>		

№	Країна	Сполучене Королівство	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
7	Вразливі групи		<p><u>Вдова(-и) / вдівець (удівці) / члени подружжя, які залишилися живими:</u> чоловіки / дружини, партнери та партнерки у цивільному шлюбі, партнери, які відповідають критеріям, отримуватимуть пільги у разі смерті військовослужбовця/-иці чи ветерана/-ки, якщо він / вона перебували на службі щонайменше два роки. Це може бути одноразова виплата (яка не оподатковується) і пенсія, з якої сплачуються податки. Щоб отримати таку допомогу, шлюб чи партнерство зазвичай мали б тривати щонайменше шість місяців до дня смерті ветерана/-ки чи військовослужбовця/-иці. Пенсія особи, які перебувала на утриманні, виплачується впродовж життя незалежно від повторного одруження чи створення нових стосунків у цивільному шлюбі чи спільного життя з іншою особою.</p> <p><u>Діти та інші особи, які перебувають на утриманні:</u> діти можуть отримувати пільги за пенсійними та компенсаційними схемами. Виплати дітям зазвичай здійснюються через партнера/-ку, який / яка залишилися живі та припиняються в 17 років. Якщо дитина навчається на стаціонарі, такі виплати можуть здійснюватися до досягнення 23 років. Якщо дитина непрацездатна на постійній основі у зв'язку з фізичними чи розумовими порушеннями, виплати можуть продовжуватися.</p>
8	Моделі надання послуг		<p><u>Забезпечення державних послуг:</u> модель Сполученого Королівства базується на наданні більшості послуг у межах державної системи надання послуг, при цьому важливу роль відіграє і місцева влада, і приватний сектор, і ширша співпраця між Урядом та НУО / благодійним сектором (див. нижче). Більшість послуг ветеранам/-кам надається коштом ширшої державної системи надання послуг, якою керує місцева влада й галузеві служби (наприклад, надання медичних, освітніх, навчальних послуг, соціальне забезпечення). У пункті 6 окреслене створення поборників інтересів ветеранів у межах державних центрів зайнятості. Деякі місцеві ради, на території яких живе велика кількість ветеранів/-ок, призначили окремих контактних працівників і «поборників», які працюють над забезпеченням потреб надання конкретних послуг і спілкуються з ветеранами/-ками, Міністерством оборони, надавачами послуг із державного та приватного сектору, ведуть вебсторінки й інформаційні портали. Хороший приклад можна знайти за посиланням Рада графства Суррей (Surrey County Council).</p> <p><u>Доброчинна підтримка та підтримка з боку приватного сектору:</u> організації приватного сектору, особливо залучені за Угодою про Збройні сили (близько 3 тис. роботодавців підписали цю угоду 2021 року), зобов'язалися подумати, що вони можуть зробити, щоб підтримати ветеранів/-ок, зокрема в аспекті працевлаштування й навчальних можливостей. Серед прикладів схем — партнерство з кар'єрного переходу (Career Transition Partnership), яке поєднує тих, хто планує залишити військову службу, із групами роботодавців, які послуговуються моделлю набору працівників, і зразкова схема визнання (Exemplary Recognition Scheme), яка нагороджує і відзначає роботодавців, які підтримують ветеранів/-ок. НУО та благодійні організації відіграють важливу роль у Сполученому Королівстві щодо доповнення ключових послуг, які надає державний сектор, надання додаткових і/чи індивідуальних послуг ветеранам/-кам, адвокації та консультування з низки питань.</p>

№	Країна	Сполучене Королівство	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
8	Моделі надання послуг		<p>Деякі моделі ефективної підтримки й надання окремих послуг ветеранам/-кам у Сполученому Королівстві — це гібридні моделі, коли місцева влада працює зі збройними силами / ветеранами, а НУО / благодійні організації забезпечують мережу надання послуг. Серед прикладів:</p> <ul style="list-style-type: none">■ На національному рівні – Veterans Gateway вважає себе організацією, яка працює за принципом єдиного вікна. Це інформаційна служба, яка працює з широкою низкою питань, як-от житло, працевлаштування, фінанси, самостійне проживання, психічний добробут, сім'ї та громади, фізичне здоров'я. Вона отримує фінансування від низки благодійних організацій, а також від трастового фонду Угоди про збройні сили та від медичних служб;■ На місцевому рівні – хаби та центри для ветеранів (Veterans Hubs or Drop-in Centre) стали популярними завдяки мережевій співпраці та як локації для проведення тренінгів, надання підтримки, проведення подій. Більшістю керують НУО, але, знову ж таки, за підтримки й фінансування місцевої влади та надавачів послуг. Загальна організація для цих центрів (ASDIC — див. посилання вище) — це зареєстрована благодійна організація, яка фінансується і коштом пожертв і коштом грантів з боку місцевої влади та грантів від трастового фонду Угоди (див. пункт 11 нижче). Посилання містить інтерактивну карту Сполученого Королівства, яка показує розміщення багатьох таких центрів.
9	Групи зацікавлених сторін		<ul style="list-style-type: none">■ Ветеранська стратегія 2018 року відзначає критично важливу роль влади (національної та місцевої) і громадянського суспільства (у цьому випадку описаного як сектор благодійності), а також приватного сектору в наданні підтримки та послуг ветеранам/-кам. У Сполученому Королівстві є багато організацій, які надають і загальну, і спеціалізовану підтримку.
10	Зовнішні партнери		<ul style="list-style-type: none">■ Немає жодних серйозних зовнішніх партнерів, які б надавали фінансову підтримку ветеранам/-кам Сполученого Королівства, хоча декілька ветеранських груп таки підтримують контакти з організаціями, які працюють по всьому світу, наприклад, Ігри нескорених тощо.
11	Стратегії інформування та адвокації		<ul style="list-style-type: none">■ Загальне бачення підтримки ветеранів/-ок зафіксоване в Угоді про збройні сили, яку долучили до Закону про збройні сили 2011 року. Основний принцип полягає в тому, що «військовослужбовці, ветерани та їхні сім'ї не зазнають жодної дискримінації у зв'язку з їхньою службою, а особам, які померли найбільше, зокрема пораненим і загиблим виділяється особливе забезпечення». Це принцип спрямований на те, щоб залучити зацікавлені сторони в суспільстві до визнання й підтримки ветеранів/-ок та їхніх сімей. Це відбувається шляхом підтримки активної онлайн-присутності й у соціальних мережах, підтримки спеціальних подій і залучення медіа. Хороший приклад матеріалу — це Fact Sheet (Інформаційний бюлетень) за 2020 рік
12	Ресурси		<ul style="list-style-type: none">■ Зважаючи на те, що більшість послуг для ветеранів/-ок інтегровані в ширшу державну систему надання послуг, точних даних про вартість надання послуг отримати не вдалося. Однак пенсії та компенсації збройних сил у зв'язку з інвалідністю склали 6,497 млрд фунтів стерлінгів за 2020/2021 фінансовий рік.■ Благодійні організації отримують фінансування безпосередньо із громадських пожертв і членських внесків, тому будь-яке довгострокове фінансове планування — річ складна і залежить від доброї волі громадськості. Вони також можуть отримувати доручення на надання послуг від імені держави, якщо виграють відкриті тендери. Те, що доводиться покладатися на громадські пожертви, ускладнює надання послуг і неперервність роботи системи. Частково реагуючи на це, Уряд створив трасстовий фонд Угоди про Збройні сили, щоб керувати підтримкою, на суму близько 13 мільйонів доларів США на рік. Він надає гранти організаціям, які працюють з ветеранами/-ками.

А1.8. Сполучені Штати Америки

№	Країна	США	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
1	Визначення поняття «ветеран» і статусу ветерана		У США термін «ветеран» означає особу, яка служила як чинний військовослужбовець у флоті чи в повітряних силах і яку було звільнено зі служби чи звільнено від виконання обов'язків за будь-яких умов, окрім як у зв'язку з ганебною поведінкою. Термін «чинний військовослужбовець» означає повноцінну службу у збройних силах, а не виконання обов'язків під час навчання. Резервіст або член Національної гвардії, призваний на чинну службу на федеральному рівні, або особа, яка отримала інвалідність через захворювання чи поранення, отримане чи підсилене під час виконання обов'язків або під час тренувань, також може вважатися ветераном.
2	Демографія		Міністерство у справах ветеранів регулярно розробляє моделі прогнозування кількості ветеранів/-ок для планування. Згідно з моделлю 2020 року у вересні 2020 року налічувалося 19,4 мільйона ветеранів/-ок (5,86 % населення ⁴⁷), з яких 2 мільйони (10 % ветеранів) — жінки. Пропорція жінок-ветеранок із часом зростає. Середній вік ветеранів/-ок складає 65 років. Загальна кількість ветеранів/-ок у США зменшилася на третину за період 2000–2018 рр. (джерело: American Community Survey 2020).
3	Національне законодавство, політика і планування		США застосовує, як вони це називають, ексклюзивний підхід до ветеранської політики та надання послуг ветеранам/-кам, оскільки програми добробуту для них працюють окремо від програм для населення загалом. Перелік послуг починається з медичних послуг і закінчується пенсійними виплатами, які забезпечує Міністерство у справах ветеранів (МІНВЕТЕРАНІВ), яке стверджує, що має на меті <i>«надавати ветеранам пільги та послуги світового класу, на які вони заслужили — і робити це, дотримуючись найвищих стандартів співчуття, відданості справі, досконалості, фаховості, доброчесності, підзвітності та керівництва»</i> . Основне законодавство, в якому йдеться про визначення ветерана й надання послуг і пільг, а також роль Федерального уряду в забезпеченні надання послуг — це Глава 38 Конституції США . Чимало інших законів містять або положення про ветеранів/-ок та їхнє включення й доступ до послуг, або безпосередньо стосуються ветеранських питань. Серед них — Глава I Закону про американців з інвалідністю (ADA) і Закон про працевлаштування та права на повторне працевлаштування в силових службах (USERRA), який захищає ветеранів/-ок від дискримінації у сфері працевлаштування.

⁴⁷ Станом на середину 2020 року населення США загалом, згідно з оцінками, складало 331 002 561 – джерело Worldometer

№	Країна	США	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
4	Установи та структури		<p>На національному рівні Міністерство у справах ветеранів здійснює чотири окремі місії на підтримку свого бачення. Це: (а) підтримка й охорона здоров'я ветеранів/-ок з допомогою Управління охорони здоров'я ветеранів, яка має мережу з понад 1700 медичних закладів; (б) забезпечення пільг ветеранам/-кам із допомогою Управління з питань пільг ветеранів, це може передбачати підтримку в питаннях освіти, житлових кредитів, страхування життя тощо; (в) національні кладовища з допомогою Національного управління у справах кладовищ, яке забезпечує послуги поховання та вшанування шляхом підтримання понад 150 кладовищ і святинь, а також ушанування в цифровому форматі на Меморіалі спадщини ветеранів; (г) зазначена четверта місія — покращення готовності нації шляхом забезпечення механізмів для ветеранів/-ок у сфері підтримки управління надзвичайними ситуаціями на рівні держави, штатів і на місцевому рівні, охорони здоров'я та зусиль, спрямованих на безпеку рідної країни.</p> <p>Окрім національного федерального рівня, є ще Офіси у справах ветеранів у всіх штатах. Перелік послуг, які надає кожен із них, суттєво відрізняється в різних штатах, однак здебільшого вони пропонують підтримку та консультації ветеранам/-кам із питань пільг і підтримку доступу до медичних послуг, соціального забезпечення, завдяки зв'язкам із надавачами послуг із державного та приватного сектору. Серед прикладів — офіси у штаті Мейн та Оклахома.</p>
5	Процеси / програми переходу		<p>Військовослужбовці, які планують залишити службу, проходять Програму допомоги в переході (TAP), яку спільно реалізують Міністерство оборони США, Міністерство у справах ветеранів, Міністерство у справах транспорту і Міністерство у справах праці, щоб надати військовослужбовцям інформацію про працевлаштування та наявні можливості навчання. Ця програма містить тренінг Transition GPS (цілі, план, успіх), який є модульною навчальною програмою, заснованою на результатах, зі стандартними навчальними цілями, які пропонуються на різних етапах життєвого циклу військової служби, щоб дати змогу військовослужбовцям спланувати перехід на цивільне робоче місце. На додаток до окреслення пільг, підтримки та служб, які пропонує військовослужбовцям МІНВЕТЕРАНІВ коли вони потрапляють в систему охорони здоров'я, модуль Transition GPS із переходу передбачає також фінансове планування та розроблення індивідуального плану переходу. TAP — це модульний курс, більша частина якого проходить онлайн на місці служби. Електронна копія частини навчального плану МІНВЕТЕРАНІВ доступна ТУТ.</p>

№	Країна	США	Опис змісту / питань, які розглядаються									
	Тема / Сфера зацікавлення											
6	Пільги / послуги згідно зі законом (загальні)		<p><u>Примітка</u>: у різних юрисдикціях термін «пільги, права та послуги» використовуються по-різному; по-різному; у деяких юридичних і нормативних розуміннях вони взаємозамінні. Щоб результати в цих таблицях можна було порівнювати, термін «Загальні пільги» означатиме ті положення, які доступні всім на основі базової відповідності статусу ветерана. Термін «Додаткові послуги» вживатимуть під час обговорення підтримки та забезпечення, які надаються відповідно до додаткових потреб окремої особи (наприклад, які пов'язані з пораненням).</p>									
			<table border="1"> <thead> <tr> <th>Категорія</th> <th>Загальні пільги (усі ветерани)</th> <th>Додаткові послуги (окремі групи)</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Охорона здоров'я</td> <td>Усі ветерани/-ки мають доступ до субсидованого медичного забезпечення. Однак рівень доступу й пільг залежить від оцінки критеріїв, пов'язаних із доходами, бойовим досвідом і його тривалістю, а також пораненнями чи інвалідністю, пов'язаними зі службою. Ветерани/-ки, які подають заявку на отримання медичних послуг, отримують одну з 8 груп пріоритетності на основі оцінки цих факторів.</td> <td>Групи пріоритету 14 — це ті особи, щодо яких визначено, що в них є різний ступінь інвалідності, пов'язаної зі службою. Ці категорії швидше отримають скерування й оплату за пакети, підтримку лікування й реабілітації та постійного догляду.</td> </tr> <tr> <td>Пенсії та фінансові виплати</td> <td>Пенсії виплачуються ветеранам/-кам, які відповідають критеріям, наведеним вище, і чий доходи вписуються у визначені ліміти. Застосовуються також інші критерії, пов'язані зі службою, зокрема: (а) початок чинної служби до 8 вересня 1980 року та служба щонайменше впродовж 90 і принаймні одного дня в часи війни, або ж (б) початок чинної служби якпісля 7 вересня 1980 року та служба щонайменше впродовж 24 місяців або повного періоду служби, на який призвано чи контрактовано військовослужбовця/-ицю (з деякими винятками) і щонайменше одним днем служби під час війни.</td> <td>Компенсації по інвалідності та додаткові пенсії і допомогу надають тим особам, які мають інвалідність у зв'язку зі службою. Особи, які є непрацездатними, можуть також раніше отримати право на пенсію. Фінансова компенсація надається для закупівлі адаптивного обладнання й засобів, які допомагають при інвалідності.</td> </tr> </tbody> </table>	Категорія	Загальні пільги (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)	Охорона здоров'я	Усі ветерани/-ки мають доступ до субсидованого медичного забезпечення. Однак рівень доступу й пільг залежить від оцінки критеріїв, пов'язаних із доходами, бойовим досвідом і його тривалістю, а також пораненнями чи інвалідністю, пов'язаними зі службою. Ветерани/-ки, які подають заявку на отримання медичних послуг, отримують одну з 8 груп пріоритетності на основі оцінки цих факторів.	Групи пріоритету 14 — це ті особи, щодо яких визначено, що в них є різний ступінь інвалідності, пов'язаної зі службою. Ці категорії швидше отримають скерування й оплату за пакети, підтримку лікування й реабілітації та постійного догляду.	Пенсії та фінансові виплати	Пенсії виплачуються ветеранам/-кам, які відповідають критеріям, наведеним вище, і чий доходи вписуються у визначені ліміти. Застосовуються також інші критерії, пов'язані зі службою, зокрема: (а) початок чинної служби до 8 вересня 1980 року та служба щонайменше впродовж 90 і принаймні одного дня в часи війни, або ж (б) початок чинної служби якпісля 7 вересня 1980 року та служба щонайменше впродовж 24 місяців або повного періоду служби, на який призвано чи контрактовано військовослужбовця/-ицю (з деякими винятками) і щонайменше одним днем служби під час війни.	Компенсації по інвалідності та додаткові пенсії і допомогу надають тим особам, які мають інвалідність у зв'язку зі службою. Особи, які є непрацездатними, можуть також раніше отримати право на пенсію. Фінансова компенсація надається для закупівлі адаптивного обладнання й засобів, які допомагають при інвалідності.
			Категорія	Загальні пільги (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)							
Охорона здоров'я	Усі ветерани/-ки мають доступ до субсидованого медичного забезпечення. Однак рівень доступу й пільг залежить від оцінки критеріїв, пов'язаних із доходами, бойовим досвідом і його тривалістю, а також пораненнями чи інвалідністю, пов'язаними зі службою. Ветерани/-ки, які подають заявку на отримання медичних послуг, отримують одну з 8 груп пріоритетності на основі оцінки цих факторів.	Групи пріоритету 14 — це ті особи, щодо яких визначено, що в них є різний ступінь інвалідності, пов'язаної зі службою. Ці категорії швидше отримають скерування й оплату за пакети, підтримку лікування й реабілітації та постійного догляду.										
Пенсії та фінансові виплати	Пенсії виплачуються ветеранам/-кам, які відповідають критеріям, наведеним вище, і чий доходи вписуються у визначені ліміти. Застосовуються також інші критерії, пов'язані зі службою, зокрема: (а) початок чинної служби до 8 вересня 1980 року та служба щонайменше впродовж 90 і принаймні одного дня в часи війни, або ж (б) початок чинної служби якпісля 7 вересня 1980 року та служба щонайменше впродовж 24 місяців або повного періоду служби, на який призвано чи контрактовано військовослужбовця/-ицю (з деякими винятками) і щонайменше одним днем служби під час війни.	Компенсації по інвалідності та додаткові пенсії і допомогу надають тим особам, які мають інвалідність у зв'язку зі службою. Особи, які є непрацездатними, можуть також раніше отримати право на пенсію. Фінансова компенсація надається для закупівлі адаптивного обладнання й засобів, які допомагають при інвалідності.										

№	Країна	США	Опис змісту / питань, які розглядаються		
	Тема / Сфера зацікавлення		Категорія	Загальні пільги (усі ветерани)	Додаткові послуги (окремі групи)
6	Пільги / послуги згідно зі законом (загальні)		Освіта і працевлаштування	Доступ до субсидованої освіти та послуг консультування з питань кар'єри відкритий для більшості ветеранів/-ок, які прослужили щонайменше 90 днів — рівень підтримки та схеми можуть бути різними. Для отримання інформації див. ТУТ .	Особи, які мають інвалідність, пов'язану зі службою, яка обмежує їхню працездатність або не дає їм змоги працювати, можуть отримати право на додаткову підтримку в питаннях дослідження варіантів працевлаштування та проходження навчання.
			Житло	Програма гарантування житлових кредитів від МІНВЕТЕРАНІВ допомагає ветеранам/-кам отримати доступ до субсидованих позик.	Немає жодних окремих положень.
			Фінансові консультації	Доступ до субсидованих страхових продуктів і послуг.	Особам, які не можуть керувати своїми фінансами у зв'язку з фізичним чи психічним захворюванням, можуть надавати додаткову підтримку в питаннях фінансового планування.
			Вшанування	Допомога на поховання надається на Арлінгтонському національному кладовищі та на національних кладовищах, які підпорядковуються МІНВЕТЕРАНІВ.	Немає жодних окремих положень.
7	Вразливі групи		Ветерани/-ки з медичними та реабілітаційними потребами: фізичну допомогу та підтримку у сфері психічного здоров'я надає понад 1700 закладів охорони здоров'я, які підпорядковуються МІНВЕТЕРАНІВ, зокрема медичні центри МІНВЕТЕРАНІВ (VAMCs), амбулаторні клініки у громадах (СВОСs), телемедичні клініки та ветеранські центри. Як описано у пункті 6, рівень підтримки та надання послуг значною мірою залежить від потреб осіб, які вимагають комплексної допомоги та послуг, які вважаються пріоритетними, а також більш комплексних пакетів допомоги.		

№	Країна	США	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
7	Вразливі групи		<p>Компенсації у зв'язку з інвалідністю — це фінансові пільги, які надаються ветеранам/-кам, у яких розвинулося хронічне захворювання фізичного чи психічного плану, яке призводить до інвалідності та яке безпосередньо пов'язане з їхнім перебуванням на військовій службі. Цю компенсацію, прив'язану до інвалідності у зв'язку зі службою, пропонують ветеранам/-кам й іноді їхнім чоловікам / дружинам, батькам або членам сім'ї, які залишилися живими. Ті, хто відповідає всім критеріям, можуть також отримувати компенсацію на адаптацію до інвалідності (наприклад, адаптивне обладнання для автомобілів), страхування життя для ветеранів/-ок, які отримали інвалідність у зв'язку з військовою службою, а також/чи собаку-поводиря. Додаткові пенсійні виплати можуть виплачувати ветеранам/-кам війни, які мають обмежений дохід або в яких він відсутній, а також ті, хто отримав серйозну інвалідність, можуть подаватися на програму Допомоги та підтримки (A&A), при цьому ветеранові/-ці або його / її чоловікові / дружині, які залишилися живими, виплачується підвищена щомісячна пенсія.</p> <p>Ветерани/-ки, які мають інвалідність, пов'язану зі службою, і яка обмежує їхні перспективи працевлаштування, можуть отримувати допомогу від Служб готовності та працевлаштування ветеранів (Veteran Readiness and Employment services). Це допомагає їм досліджувати варіанти працевлаштування й задовольняти свої освітні чи навчальні потреби. Іноді члени сім'ї можуть також підлягати отриманню певної допомоги.</p> <p>Визнано, що ветерани/-ки з інвалідністю чи довгостроковим захворюванням можуть вимагати суттєвого догляду з боку членів сім'ї. У США ветерану/-ці може бути призначений головний опікун і до двох другорядних опікунів. Головний опікун може отримувати щомісячну виплату (залежно від оцінки), медичну підтримку, а другорядні опікуни можуть отримувати консультації з питань психічного здоров'я та певну допомогу в освіті й навчанні.</p> <p><u>Вдова(-и) / вдівець (удівці) / члени подружжя, які залишилися живими:</u> визначається за Главою 38 законодавства (див. пункт 3) як особа, яка була чоловіком / дружиною ветерана/-ки станом на момент його / її смерті та який / яка жив/-ла з ними постійно із дня одруження й повторно не одружувалася та не жила з іншою особою, яку вони публічно називали чоловіком / дружиною. Пенсії особам, які залишилися живими, можуть бути щомісячними виплатами чоловікові / дружині. Тим, хто відповідає обмеженням щодо доходів і чистих доходів, установлених Конгресом, і хто відповідає всім критеріям, а також чоловікові / дружині ветерана/-ки, які мали поранення чи інвалідність, пов'язані зі службою, може виплачуватися компенсація по інвалідності (виплати відрізняються залежно від інвалідності та кількості дітей подружжя).</p>

№	Країна	США	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
7	Вразливі групи		<p><u>Діти та інші особи, які перебувають на утриманні</u>: визначаються за Главою 38 законодавства як особа, якій менш ніж 18 років, особа, яка стала на постійній основі не спроможною утримувати себе чи яка здобуває освіту або проходить навчання, але їй менше ніж 18 років. Діти мають право на виплати та за пенсійними схемами й за положеннями про компенсацію по інвалідності як особи, які залишилися живими, і можуть також отримувати освітні пільги. За таких обставин батьки можуть отримувати певну компенсацію та інші виплати, які можуть відрізнятися залежно від рівня доходів та інших обставин.</p>
8	Моделі надання послуг		<p><u>Забезпечення державних послуг</u>: допомогу з фізичним і психічним здоров'ям надає понад 1700 закладів охорони здоров'я, які підпорядковуються МІНВЕТЕРАНІВ, зокрема медичні центри МІНВЕТЕРАНІВ (VAMCs), амбулаторні клініки у громадах (СВОСs), телемедичні клініки та ветеранські центри. Деякими з них безпосередньо керує Департамент у справах ветеранів, інші є акредитованими установами, яким Департамент платить за надання узгоджених послуг.</p> <p>Надання послуг і скерування координуються на державному рівні з допомогою <u>офісів у справах ветеранів на рівні штату</u> і мереж представників ветеранів у справах послуг (точні назви та функції можуть відрізнятися). Однак суттєву підтримку й багато послуг можна отримати онлайн / в електронному форматі через <u>Управління у справах ветеранів</u>. Наявні телефонні послуги, зокрема лінія кризової допомоги та програма <u>Наставництво щодо допомоги</u>, які спрямовані на надання інформації членам сім'ї, щоб вони могли відстоювати задоволення потреб ветеранів/-ок, членів їхніх сімей і заохочувати ветерана/-ку подати заявку на отримання пільг і послуг до МІНВЕТЕРАНІВ.</p> <p><u>Доброчинна підтримка та підтримка приватного сектору</u>: створені кілька організацій із питань обслуговування ветеранів (VSO). Вони допомагають ветеранам/-кам, членам їхніх сімей тощо зорієнтуватися у програмах пільг і подавати заявки по інвалідності тощо. Ці організації, до яких можна звернутися та які офіційно визнало або МІНВЕТЕРАНІВ, або лише Конгрес, або жоден із них, надають цілу низку цілеспрямованих послуг, зокрема у сфері працевлаштування, сімейних стосунків, фінансових питань, охорони здоров'я, правових питань, питань, пов'язаних із психічним здоров'ям, соціальною мережею та службами соціальної підтримки. МІНВЕТЕРАНІВ особливо тісно співпрацює з шістьма ключовими VSOs за посередництвам контактної особи з питань VSO в Офісі Секретаря МІНВЕТЕРАНІВ (SECVA). Серед цих організацій: Ветерани іноземних воєн (VFW); Американський легіон (TAL); Американські ветерани з інвалідністю; Паралізовані ветерани Америки (PVA); Американські ветерани (AMVETS); і Американські ветерани війни у В'єтнамі (VVA). На рівні штату й нижче це зазвичай низка організацій (доброчинних, із приватного та державного секторів), які активно працюють із питанням ветеранів.</p>

№	Країна	США	Опис змісту / питань, які розглядаються
	Тема / Сфера зацікавлення		
8	Моделі надання послуг		Визнана VSO — це та організація, яка була офіційно визнана DVA. Вимоги для цього передбачають, але не обмежуються: (а) основною метою служити ветеранам/-кам; (б) демонструвати відданість ветеранам/-кам через значну кількість ветеранів/-ок, які мають членство в організації або надання послуг для ветеранів/-ок. VSO можуть отримувати фінансування з державних, окружних або приватних джерел фінансування. Вони також можуть отримувати федеральні гранти на підтримку певної діяльності.
9	Групи зацікавлених сторін		Окрім самих ветеранів/-ок (які, якщо врахувати їхню кількість, складають важливу й візуально представлену групу в американському суспільстві), є (див. вище) ціла низка ветеранських груп та організацій, які надають послуги ветеранам/-кам, займаються адвокацією та лобіюванням їхніх інтересів. Більшість із них — неприбуткові, добродійні, організації, які базуються на членстві, а деякі з них мають великих корпоративних спонсорів — див., наприклад, Disabled American Veterans .
10	Зовнішні партнери		Немає жодних серйозних зовнішніх партнерів, які б фінансували підтримку ветеранів/-ок у США.
11	Стратегії інформування та адвокації		І Міністерство у справах ветеранів, і офіси на рівні штатів активно підтримують свої вебсторінки. МІНВЕТЕРАНІВ також періодично проводить онлайн-події та події з фізичною присутністю, часто це здійснюється у співпраці з іншими, наприклад, Програмою «Забезпечення спокою» (Creating Calmness Programme), якою керує американський Червоний Хрест , яка займається і роботою з людьми, і адвокацією, і навчанням / підтримкою.
12	Ресурси		МІНВЕТЕРАНІВ щороку готує бюджетний запит і план виконання, який подається Конгресу. Разом цей план і бюджет озвучують те, чого воно прагне досягнути за допомогою зазначених ресурсів. 2022 року загальний бюджетний запит склав 269,9 мільярда доларів США, при цьому аспект охорони здоров'я передбачав 115,5 мільярда доларів США (42 %), а пенсії, пільги та інша підтримка — 156,6 мільярда доларів США (58 %). Ці цифри охоплюють адміністративні видатки. Загальне фінансування ветеранів/-ок 2020 року склало 4,9 % від федерального бюджету.

